

słowem w demokrację

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Projekt współfinansowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2015”.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

„Słowem w transformację”

**Scenariusze zajęć na temat demokratyzacji
oraz przemian gospodarczych w Polsce
i na Ukrainie po 1989 roku**

Małgorzata Sołtys

Monika Szynol

Katowice 2015

SŁOWO WSTĘPNE

Szanowni Państwo,

Fundacja na Rzecz Wspierania Edukacji i Rozwoju Samorządności wśród Młodzieży VIRIBUS UNITIS realizuje projekt „Słowem w demokrację”, który współfinansowany jest przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2015”.

Jednym z elementów tego projektu było opracowanie scenariuszy zajęć dotyczących polskiej oraz ukraińskiej transformacji, które niniejszym oddajemy w Państwa ręce w formie publikacji pt. „Słowem w transformację”.

Publikacja ta składa się z dwóch scenariuszy zajęć. Pierwszy z nich koncentruje się na zagadnieniach związanych z demokratyzacją, jaka miała miejsce w obu krajach. Natomiast drugi skupia się na kwestiach związanych z przemianami gospodarczymi. Oba scenariusze – ze względu na obszerny oraz różnorodny materiał w nich zawarty – mogą być wykorzystywane zarówno podczas zajęć z młodzieżą szkolną, jak i ze studentami lub osobami, które zakończyły już formalną ścieżkę edukacji.

Mamy nadzieję, że scenariusze „Słowem w transformację” okażą się cennym źródłem wiedzy, a także narzędziem, które pozwoli Państwu w sposób kompleksowy i atrakcyjny prowadzić edukację z zakresu przemian, które następowały w Polsce i na Ukrainie po 1989 roku.

Życzymy przyjemnej lektury,

Zespół Fundacji VIRIBUS UNITIS

słowem w demokrację

**Od reżimu do demokracji - przemiany demokratyczne
w Polsce i na Ukrainie**

Warunkiem istnienia państwa demokratycznego
jest wolność
Arystoteles

TEMAT: Od reżimu do demokracji – przemiany demokratyczne w Polsce i na Ukrainie

Cele:

- student poznaje podstawowe fakty z zakresu polskiej i ukraińskiej transformacji systemowej
- student zapoznaje się ze zmianami ustrojowymi w obu państwach
- student potrafi zinterpretować wyniki badań opinii publicznej
- student poznaje rolę Polski w zakresie działań na rzecz demokratyzacji

Metody:

- analiza tekstów oraz wyników badań
- mini-wykłady i dyskusja

Pojęcia kluczowe:

- transformacja systemowa/ustrojowa
- reformy oraz demokratyzacja

Materiały pomocnicze dla nauczyciela:

- Materiał pomocniczy nr 1 – Jak Polacy obalali komunizm?
- Materiał pomocniczy nr 2 – Ukraina: trudna droga do demokracji
- Materiał pomocniczy nr 3 – Systemy konstytucyjne: różnice i podobieństwa
- Materiał pomocniczy nr 4 – Kawałki Konstytucji: poprawne odpowiedzi
- Materiał pomocniczy nr 5 – Opinie Polaków i Ukraińców: poprawne odpowiedzi
- Materiał pomocniczy nr 6 – Transformacja w oczach Polaków: poprawne odpowiedzi

Zadania dla studentów:

- Zadanie nr 1 – Zdefiniować zmiany
- Zadanie nr 2 – Polskie kroki milowe
- Zadanie nr 3 – Ukraińskie zmiany
- Zadanie nr 4 – Polska pomoc
- Zadanie nr 5 – Ustrój konstytucyjny PRL
- Zadanie nr 6 – Ustrój konstytucyjny USRR
- Zadanie nr 7 – Reformowanie ustroju w Polsce
- Zadanie nr 8 – Reformowanie ustroju na Ukrainie
- Zadanie nr 9 – Kawałki Konstytucji
- Zadanie nr 10 – Lustrzane odbicie
- Zadanie nr 11 – Jak wzajemnie się postrzegamy?
- Zadanie nr 12 – Układanka skojarzeń
- Zadanie nr 13 – Zmiany nie zawsze na lepsze
- Zadanie nr 14 – Porównajmy systemy
- Zadanie nr 15 – Promocja demokracji
- Zadanie nr 16 – Mały słownik PRL-u
- Zadanie nr 17 – Kto jest kim?
- Zadanie nr 18 – Luki w transformacji

Poziom:

Szkoły ponadgimnazjalne oraz studenci

Czas: 1 godzina i 30 minut

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Część I. Wprowadzenie do dyskusji o transformacji

1. Zaczynamy od terminologii

Powiedz studentom, że dzisiejsze zajęcia poświęcone zostaną w całości zagadnieniom z zakresu procesów demokratyzacji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ukrainy. Aby rozpocząć powyższe warsztaty wspólnie zapoznacie się z terminologią dotyczącą szeroko pojętej transformacji i spróbujecie zastanowić się, które z przytoczonych definicji najlepiej opisują zdarzenia zachodzące w obu państwach. Rozdaj studentom **Zadanie nr 1 – Zdefiniować zmiany** i poproś ich o zapoznanie się z otrzymanym tekstem a następnie wysłuchaj ich opinii dotyczącej tego, które z przytoczonych definicji najpełniej oddają charakter zmian, które miały miejsce w obu omawianych państwach.

2. Kalendarium wydarzeń

Teraz, kiedy studenci wiedzą już, o jakiego typu zmianach będziecie rozmawiać podczas dzisiejszych zajęć powiedz im, że mówiąc o jakichkolwiek zagadnieniach z dalszej lub bliższej historii zawsze należy zapoznać się z podstawowymi wydarzeniami i datami, które ich dotyczą. Aby to uczynić na początek przeprowadź mini-wykład koncentrujący się na najważniejszych zagadnieniach związanych z transformacją systemową obu państw. Teksty potrzebne do przygotowania powyższej prelekcji znajdziesz w **Materiale Pomocniczym nr 1 – Jak Polacy obalali komunizm?** oraz w **Materiale pomocniczym nr 2 – Ukraina: trudna droga do demokracji.**

Po zakończeniu mini-wykładu powiedz studentom, że teraz czas na sprawdzenie ich wiedzy z zakresu wydarzeń, które w konsekwencji doprowadziły do zmian ustrojowych. Następnie rozdaj im **Zadanie nr 2 – Polskie kroki milowe** oraz **Zadanie nr 3 – Ukraińskie zmiany**. Oba zadania zawierają krótkie „notatki prasowe” na temat różnych wydarzeń, a obok nich umieszczone zostały ich daty. Rozdaj studentom jedynie „notatki prasowe” i poproś o próbę ułożenia ich w kolejności chronologicznej. Po skończonej pracy wspólnie sprawdźcie, czy studenci wykonali zadanie poprawnie.

3. Porozmawiajmy

Na zakończenie pierwszej części dzisiejszych warsztatów zaproś studentów do dyskusji na temat polskiej i ukraińskiej transformacji. Wszyscy oni na pewno doskonale rozumieją, że demokratyzacja na Ukrainie nie została jeszcze w pełni zakończona, a państwo wymaga wielu zmian. Zapytaj więc studentów, jakie zmiany ich zdaniem powinny zostać wprowadzone i czy uważają oni, że korzystanie z polskich doświadczeń w tym zakresie może być korzystne? Dowiedz się, jaki ich zdaniem wyzwania wciąż stoją przed wschodnimi sąsiadami Polski.

Następnie poproś studentów o zapoznanie się z tekstami źródłowymi, które znajdziesz w **Zadaniu nr 4 – Polska pomoc**. Są to fragmenty artykułów prasowych i komunikatów przedstawiających działania, jakie Polska podejmuje lub zamierza podjąć aby wspierać Ukrainę w jej reformach. Zapytaj, jak studenci odbierają takie próby pomocy?

Część II. Transformacja ustroju konstytucyjnego Polski i Ukrainy

4. Przed transformacją

Powiedz studentom, że podczas drugiej części dzisiejszych zajęć skupicie się na zmianach, jakie zachodziły w systemach konstytucyjnych obu państw, czyli na tym, jak wyglądała i wygląda struktura najważniejszych organów państwowych oraz kto sprawował i sprawuje władzę.

Aby dowiedzieć się, na jakich zasadach opierał się ustrój konstytucyjny Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (czyli funkcjonującej w latach 1922-1991 jednej z republik związkowych ZSRR) oraz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (oficjalna nazwa państwa polskiego w latach 1952-1989) skorzystaj z **Zadania nr 5 – Ustrój konstytucyjny PRL** oraz **Zadania nr 6 – Ustrój konstytucyjny USRR**. Rozdaj studentom schematy ustrojów konstytucyjnych przedstawiające poszczególne organy władzy i ich kompetencje oraz wycięte kartoniki, za pomocą których powinni oni uzupełnić brakujące elementy schematów.

Po wykonaniu zadania wspólnie sprawdźcie, czy wszystkie odpowiedzi są poprawne, a następnie zaproś studentów do dyskusji na temat różnic i podobieństw obu systemów oraz poproś ich o wyrażenie swojej opinii na temat ustrojów konstytucyjnych obu państw przed transformacją. Prowadząc dyskusję skorzystać możesz z **Materiału pomocniczego nr 3 – Systemy konstytucyjne: różnice i podobieństwa**, znajdziesz w nim pytania, które zadawane studentom ułatwią przeprowadzenie dyskusji.

5. Czas zmian

W kolejnej części zajęć zajmiecie się reformami, które w konsekwencji doprowadziły do ukształtowania się takich systemów konstytucyjnych, jakie dziś funkcjonują w Polsce i na Ukrainie. Przypomnij studentom, że w obu państwach zmiany te nie miały charakteru rewolucyjnego a ewolucyjny, czyli były wprowadzane kolejnymi reformami przyjmowanymi w różnych odstępach czasu. Aby dowiedzieć się, czego dotyczyły poszczególne reformy oraz jakie zmiany wprowadzały poproś studentów o wykonanie **Zadania nr 7 – Reformowanie ustroju w Polsce** oraz **Zadania nr 8 – Reformowanie ustroju na Ukrainie**. Oba zakładają konieczność połączenia daty znajdującej się w pierwszej kolumnie, z opisem zmian umieszczonych w drugiej kolumnie. Poniżej znajdziesz poprawne odpowiedzi do powyższego zadania:

1. B	2. D	3. G	4. C	5. A
6. E	7. F	8. J	9. I	10. H

1. D	2. A	3. E	4. B	5. C	6. G	7. F
------	------	------	------	------	------	------

6. Jak to wygląda dziś?

Aby zakończyć część zajęć dotyczącą ustrojów konstytucyjnych Polski i Ukrainy koniecznie należy przyrzeć się obecnie funkcjonującej sytuacji. Pomoże w tym **Zadanie nr 9 – Kawałki Konstytucji**. Zawiera ono wybrane artykuły z Konstytucji Ukrainy uchwalonej w 1996 roku (po zmianach dokonanych przez Radę Najwyższą w dniu 21 lutego 2014 roku) oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Ze wskazanych fragmentów usunięte zostały niektóre wyrazy (np. nazwy własne, liczby posłów/deputowanych, długość kadencji). Zadaniem studentów jest ich uzupełnienie oraz wskazanie, które fragmenty dotyczą Polski, a które Ukrainy. Poprawne odpowiedzi znajdziesz w **Materiale pomocniczym nr 4 – Kawałki Konstytucji: poprawne odpowiedzi**.

Część III. Opinie / działania / zadania – spojrzenia w przeszłość i w przyszłość

7. Co myślimy o sobie?

Powiedz studentom, że w trzeciej części dzisiejszych zajęć zajmiecie się najważniejszym podmiotem transformacji, czyli społeczeństwem.

Polaków i Ukraińców wiele łączy ale także są kwestie, które ich dzielą. Dlatego właśnie, na początku tej części warsztatów, wspólnie dowiedcie się, jak – zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Instytut Spraw Publicznych – oba narody postrzegają siebie nawzajem.

Pierwsze zadanie dotyczyć będzie obrazu Polaków w oczach Ukraińców oraz Ukraińców w oczach Polaków. Rozdaj studentom **Zadanie nr 10 – Lustrzane odbicie**. Zawiera ono dwa wykresy, które przedstawiają średnie oceny wystawione przez przedstawicieli obu narodów zarówno swoim rodakom, jak i reprezentantom drugiej nacji. Poniżej wykresów znajdują się przeciwstawne sobie pary określeń, które należy umieścić w wykropkowanych polach.

Z kolei drugie zadanie koncentrować będzie się na kwestii różnic i podobieństw występujących pomiędzy oboma narodami w zakresie tradycji i stylu życia, wartości i postaw oraz postawy wobec pracy. Rozdaj studentom **Zadanie nr 11 – Jak wzajemnie się postrzegamy?** i poproś ich o wpisanie w odpowiednie miejsca procentowych wartości poszczególnych opinii.

Ostatnie zadanie w tym fragmencie zajęć dotyczyć będzie skojarzeń, jakie budzą Polacy u Ukraińców oraz Ukraińcy u Polaków. Rozdaj studentom **Zadanie nr 12 – Układanka skojarzeń**. Ich praca polegać będzie na uzupełnieniu przedstawionej tabeli odpowiednimi określeniami umieszczonymi w ramce poniżej tabeli.

Kiedy studenci zakończą pracę nad wszystkimi trzema zadaniami wspólnie sprawdźcie poprawność ich odpowiedzi (skorzystaj z **Materiału pomocniczego nr 5 – Opinie Polaków i Ukraińców: poprawne odpowiedzi**), a następnie zainicjuj dyskusję na temat przyczyn wykazanych w badaniach ocen – podczas dyskusji możesz wykorzystać przykładowe pytania zamieszczone w powyższym Materiale pomocniczym nr 4.

8. Co Polacy myślą o transformacji?

W przeciwieństwie do transformacji ukraińskiej tę przeprowadzoną w Polsce można uznać za zakończoną, choć oczywiście rozwój państwa Polskiego nie jest jeszcze tak wysoki, jak ma to miejsce w tych krajach europejskich, które nie doświadczyły rządów socjalistów / komunistów po zakończeniu II wojny światowej.

Pomimo tego, iż przed 1989 rokiem zdecydowana większość Polaków była niezadowolona z funkcjonującego systemu i chciała wprowadzenia zmian, po ich implementacji spora część społeczeństwa krytykowała i wciąż krytykuje nie tylko sposób ich przeprowadzenia, ale także – a może przede wszystkim – efekty, jakie powyższe zmiany za sobą pociągnęły.

Powiedz studentom, że teraz spróbujecie wspólnie przeanalizować wyniki badań, które przeprowadzone zostały przez TNS Polska w związku z 25-leciem wolności, aby to zrobić poproś ich o wykonanie dwóch kolejnych zadań:

- Pierwsze z nich (**Zadanie nr 13 – Zmiany nie zawsze na lepsze**) określa w jakich dziedzinach życia w ciągu ostatnich 25 lat – zdaniem ankietowanych Polaków – zaszła pozytywna, a w jakich negatywna zmiana. Praca studentów polegać będzie wskazaniu, czy zdaniem społeczeństwa w wymienionych dziedzinach nastąpiła zmiana na lepsze, czy na gorsze.
- Natomiast drugie (**Zadanie nr 14 – Porównajmy systemy**) pozwoli na wskazanie wad i zalet ustroju funkcjonującego przed 1989 rokiem i obecnego systemu rządów. Tym razem grupa będzie miała za zadanie przyporządkowanie wymienionych wad oraz zalet do nowego lub starego systemu.

Po wykonaniu zadań skorzystaj z **Materiału pomocniczego nr 6 – Transformacja w oczach Polaków: poprawne odpowiedzi**, aby wspólnie sprawdzić wyniki uzyskane przez studentów. Następnie zapytaj młodych ludzi pochodzących z Ukrainy, jak ich zdaniem wyglądałyby odpowiedzi ich rodaków na analogiczne pytania.

9. Inni dla nas – my dla innych

W okresie transformacji Polska była wspierana przez inne państwa, które pomagały przejść nam przez trudny okres demokratyzacji oraz zmian o charakterze zarówno społecznym, jak i gospodarczym. Teraz – kiedy odpowiedni poziom demokratyzacji został już osiągnięty – to Polska podejmuje szereg działań, aby aktywnie wypełniać rolę kraju, który jest przykładem dla innych państw w dziedzinie implementacji demokratycznych standardów, aktywnie promuje wartości demokratyczne i prawa człowieka oraz jest autorem ważnych inicjatyw w tej dziedzinie.

Powiedz studentom, że na zakończenie III części dzisiejszych warsztatów skupicie się na polskich inicjatywach międzynarodowych na rzecz demokratyzacji, rozwoju społeczeństw obywatelskich i ochrony praw człowieka na świecie. Pomoże w tym **Zadanie nr 15 – Promocja demokracji**. Rozdaj uczniom teksty dotyczące działań Polski w powyższym zakresie i poproś o przyporządkowanie do nich odpowiednich tytułów.

Część IV. Na rozluźnienie i na zakończenie

10. Język PRL-u

Powiedz studentom, że w ostatniej części zajęć poprosisz ich o wykonania trzech zadań: pierwsze z nich – o charakterze trochę rozrywkowym – pozwoli na wprowadzenie studentów w klimat PRL-u, drugie będzie zmierzało do bliższego poznania tych Polaków, których działania miały znaczny wpływ na kształt reform, natomiast trzecie pozwoli na podsumowanie i sprawdzenie wiedzy zdobytej podczas dzisiejszych warsztatów.

Na początek studenci poznają więc słowa, zwroty i pojęcia, które w dzisiejszych czasach nie są już tak powszechnie używane, a dla znacznej części studentów pewnie w ogóle nieznane. Pomoże w tym **Zadanie nr 16 – Mały słownik PRL-u**. Uczestnicy warsztatów powinni zapoznać się z krótkimi definicjami i przyporządkować je do odpowiednich słów i zwrotów. Po skończeniu pracy poproś studentów o odczytanie odpowiedzi i wspólnie sprawdźcie, czy wszystkie są poprawne.

11. Znane twarze

Następnie zaproponuj grupie wykonanie **Zadania nr 17 – Kto jest kim?** Pomoże ono przypomnieć sobie nazwiska osób, które odgrywały znaczącą rolę w przemianach zachodzących w Polsce od początku roku 1989. Rozdaj studentom wycięte zdjęcia, nazwiska oraz opisy tych osób i poproś ich o połączenie w pasujące do siebie trójki. Na koniec wspólnie sprawdźcie, czy wszystkie rezultaty są poprawne.

12. Co wiemy?

Powiedz studentom, że teraz przejdziecie do ostatniego już zadania, które pozwoli na podsumowanie zarówno wiedzy ogólnej grupy, jak i utrwalenie informacji zdobytych podczas dzisiejszych warsztatów. W tym celu rozdaj im **Zadanie nr 18 – Luki w transformacji** i wyjaśnij, że praca studentów polegać będzie na uzupełnieniu „Słownika przemian” pojęciami i hasłami znalezionymi w wykreślance. Zadanie również można wykonywać na czas. Po zakończeniu pracy omów z grupą każde z haseł.

Zadanie nr 1

Zdefiniować zmiany

„Transformacja w znaczeniu politologicznym to proces przechodzenia od jednego systemu politycznego do innego.”

A. Stelmach

„Fala demokratyzacji to grupa przemian z niedemokratycznych do demokratycznych systemów politycznych, obejmująca także częściową liberalizację lub demokratyzację tego systemu. Proces demokratyzacji obejmuje trzy etapy przekształceń: 1) koniec reżimu autorytarnego; 2) ustanowienie reżimu demokratycznego oraz 3) konsolidację systemu demokratycznego. Badacz wyróżnia także fale odwrotu od demokracji.”

S. P. Huntington

„Przejście do demokracji to proces zmian politycznych, wywołanych przez kryzys systemu niedemokratycznego, co pozwala na usytuowanie początku reform jeszcze w ramach starego systemu.”

E. A. Baloyr

„Ażeby właściwie i wszechstronnie opisać proces transformacji w krajach Europy Środkowej i Wschodniej należy tranzycję uzupełnić pojęciem <europeizacja> - kulturowy kod dla wschodnioeuropejskiej transformacji, polegający na konieczności dostosowania procesów transformacji (instytucjonalnej, prawnej i ekonomicznej) do wzorców europejskich demokracji ustabilizowanych.”

K. Müller

„Zmiana jest przejściem typu panowania od państwa stanowego do nowoczesnego. Stanowym jest państwo, w którym rzeczowe środki administracyjne znajdują się w całości lub w części w samoistnej władzy zależnego sztabu administracyjnego. W nowoczesnym państwie należy doprowadzić do całkowitego oddzielenia sztabu administracyjnego, urzędników i pracowników administracji, od rzeczowych środków działalności.”

M. Weber

* źródło: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

Materiał pomocniczy nr 1

Jak Polacy obalali komunizm?

Demokratyczne przemiany, jakie nastąpiły w Polsce nie mają wyraźnie zaznaczonych ram czasowych. Ciężko jest określić, który moment można wskazać za początkowy w ich historii, z pewnością jednak jest przynajmniej kilka punktów, które wyznaczały przełomy w czasie procesu dochodzenia do demokracji w naszym kraju.

Należy podkreślić, że Polacy nigdy chyba nie pogodzili się z ustrojem, siłą wprowadzonym w naszym kraju po II wojnie światowej. Wielokrotnie dawali temu wyraz w organizowanych na masową skalę protestach. **Pierwszy poważny gest nieposłuszeństwa wobec władzy w naszym kraju, miał miejsce już w 1956 roku.** Niedoceniani, obarczeni wysokimi podatkami robotnicy z Poznania, z hasłami „Żądamy chleba” wyszli na ulice, by sprzeciwić się niegospodarnemu zarządzaniu w państwie oraz warunkom pracy i życia, które nie pozwalały na swobodną egzystencję. Określane w historii mianem „**Poznańskiego czerwca**” wydarzenie miało tragiczny finał. W wyniku walk z wojskiem i milicją i odniesionych w tych walkach ran zginęło łącznie niemal 60 osób, a około 250 skończyło w więzieniach. Była to pierwsza, ale nie ostatnia próba sprzeciwu wobec władzy ludowej – kolejne tego typu wydarzenia miały miejsce w marcu 1968 roku, grudniu 1970 (tzw. masakra na Wybrzeżu) i w czerwcu 1976 roku (Radom, Ursus, Płock).

Kolejnym niezwykle istotnym wydarzeniem, na drodze do polskiej wolności był **wybór Karola Wojtyły na papieża**. 16 października 1978 roku stał się on **pierwszym od kilkuset lat Ojcem Świętym spoza Włoch i pierwszym w historii Polakiem na Stolicy Piotrowej**. Uważa się, że wybór papieża zza „żelaznej kurtyny” przyczynił się do ograniczenia pozycji Związku Radzieckiego w Polsce, ale i całej Europie Środkowo-Wschodniej. Rzeczywiście wybór ten stanowił poważny cios dla władzy komunistycznej zarówno w Polsce, jak i ZSRR, co mogło mieć wpływ na jej osłabienie. Zwłaszcza, że nauki Jana Pawła II często skierowane były w obronie „Solidarności”, polskich robotników, a przeciwko władzy, która nie liczyła się z obywatelami.

Niespełna dwa lata po wyborze Wojtyły na papieża w Polsce doszło do kolejnych strajków. Rozpoczęte w lipcu, a mające swój punkt kulminacyjny **w połowie sierpnia na Wybrzeżu strajki (w Stoczni Gdańskiej) doprowadziły do poważnego kryzysu w państwie**. Robotnicy żądali między innymi przywrócenia do pracy Anny Walentynowicz i Lecha Wałęsy (zwolnionych z powodów politycznych), podwyżki płac i poprawy warunków życia. Strajki szybko wybuchły w innych miejscach w kraju (początkowo na Wybrzeżu, potem w Krakowie, Warszawie Poznaniu, Łodzi i innych dużych miastach). **Zakończyły się jednak odmiennie niż te z lat 50. czy 70. – podpisaniem tzw. porozumień sierpniowych**, w których władze zezwoliły na powołanie nowych związków zawodowych (powstała „Solidarność”), wniesienie do Sejmu ustawy o zniesieniu cenzury czy zmiany gospodarcze, których celem była poprawa warunków zatrudnienia. W Polsce rozpoczyna się okres względnej wolności, **brutalnie jednak przerwany 13 grudnia 1981 roku. Wtedy to wprowadzony zostaje stan wojenny, a władzę w państwie przejmuje wojsko (Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego)**. Kończy się tzw. „karnawał Solidarności”, większość przywódców tego związku zostaje internowanych (wysłanych do obozów odosobnienia), kolejni strajkujący są w siłowy sposób pacyfikowani, wprowadza się silniejszą cenzurę i godzinę milicyjną. Kraj popada w kolejny kryzys.

Mimo zniesienia stanu wojennego w lipcu 1983 roku, dopiero końcówka tej dekady przynosi odwilż. **1988 rok to kolejna fala strajków, która przynosi dialog opozycji z rządem**. Dochodzi do szeregu spotkań, których finałem jest postanowienie o **rozpoczęciu obrad przy tzw. Okrągłym Stole. W Pałacu**

Namiestnikowskim (obecnie Prezydenckim) w Warszawie, w lutym 1989 roku odbywają się dwumiesięczne obrady, w których uczestniczą przedstawiciele opozycji solidarnościowej (sama „Solidarność” od stanu wojennego była nielegalna), władzy państwowej oraz władz kościelnych (w charakterze obserwatorów). W wypracowanym **pomiędzy 6 lutego a 5 kwietnia** kompromisie zrealizowano postulaty, które sprawiły, że Polska Rzeczpospolita Ludowa zaczęła się powoli demokratyzować.

Jednym z najważniejszych postanowień Okrągłego Stołu, była decyzja o **częściowo wolnych wyborach do Sejmu oraz całkowicie wolnych do nowo powstałego Senatu. Rozpisano je na 4 czerwca 1989 roku.** W wyborach do Sejmu 35% miejsc zostało przeznaczonych do wolnej rozgrywki wyborczej (pozostałe mandaty mieli rozdysponować między siebie przedstawiciele PZPR oraz partii sprzyjających). Niespodziewane było **zwycięstwo demokratycznej opozycji.** Okazało się bowiem, że zdobyła ona wszystkie możliwe do zdobycia mandaty, co pokazało jak wielkie poparcie ma wśród społeczeństwa środowisko skupione wokół Lecha Wałęsy, ale też jak niskim poparciem cieszy się władza. Ukonstytuował się tzw. **sejm kontraktowy** (od „kontraktu” jaki zawarto przy Okrągłym Stole), który w toku politycznych rozgrywek doprowadził do ustanowienia premierem **Tadeusza Mazowieckiego.** Polska zatem miała **pierwszego po II wojnie światowej niekomunistycznego premiera.**

Sejm wybrany 4 czerwca 1989 roku dokonał szeregu zmian w kraju. Ich kwintesencją była tzw. nowela grudniowa, czyli modyfikacja w Konstytucji, która zmieniała m.in. nazwę państwa (z Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej na Rzeczpospolitą Polską), wykreślała kierowniczą rolę partii (PZPR) w państwie oraz bratnią przyjaźń ze Związkiem Radzieckim. Jednocześnie też do konstytucji wprowadzono zasadę **demokratycznego państwa prawnego, pluralizm polityczny, swobodę działalności gospodarczej i ochronę własności.** Symbolem tej przemiany była również zmiana godła państwowego (biały orzeł na powrót otrzymał koronę).

31 grudnia 1989 roku formalnie Polska Rzeczpospolita Ludowa przestała istnieć. Zmiany, które kierowały nasz kraj na drogę państwa w pełni demokratycznego, trwały jednak jeszcze długo. Polacy bowiem, po długich latach życia pod komunistycznym reżimem, na nowo musieli się uczyć żyć w demokratycznym państwie prawa i korzystać z przywilejów, jakie demokracja daje nam wszystkim.

Ukraina: trudna droga do demokracji

Piętnaście lat od uzyskania przez Ukrainę niepodległości to okres balansowania tego kraju między demokracją a totalitaryzmem. Wydaje się, że w miarę upływu czasu – i tym samym dojrzewania społeczeństwa do obywatelskich postaw – szala zaczyna przeważać w stronę demokracji. Zdecydowanym akcentem potwierdzającym ten kierunek były przeprowadzone w 2004 roku wybory prezydenckie.

Początki niepodległości

Wprawdzie rzeczywistość kształtowana na Ukrainie po odzyskaniu niepodległości nosi etykietkę „demokratycznej”, ale przyjęcie takiego punktu widzenia możliwe jest jedynie w kontekście porównania z innymi państwami należącymi do WNP. Model ukraińskiej demokracji jest zgoła odmienny od reguł, jakimi rządzą się państwa legitymujące się statusem niepodległych w wymiarze historycznym, jak i organizmy państwowe, które niepodległość czy suwerenność zyskały w latach nam nieodległych.

Spójrzmy na kalendarium wydarzeń:

1988 – obchody 1000-lecia chrztu Rusi podnoszą kwestię cerkwi ukraińskich, zdelegalizowanych przez komunistów; latem odbywają się pierwsze manifestacje za demokratycznymi przemianami;

1989 – na uroczystościach upamiętniających tragedię w Czarnobylu po raz pierwszy publicznie eksponowana jest ukraińska flaga w niebiesko-żółtych barwach; w Kijowie odbywa się I zjazd największej organizacji opozycyjnej Narodowy Ruch Ukrainy;

1990 – wiosną nad lwowskim ratuszem powiewa niebiesko-żółta flaga; w wyborach do Rady Najwyższej Ukraińskiej USRR opozycja zdobywa 115 z 450 mandatów; przewodniczącym Rady Obwodu Lwowskiego zostaje legendarny dysydent Władysław Czornowił; 16 lipca Rada Najwyższa w Kijowie uchwała deklarację suwerenności państwowej USRR. Zgodnie z nią m. in. ukraińskie ustawy zyskują wyższą rangę niż ogólnozwiązkowe;

1991 – moskiewski pucz Janajewa – szef Rady Najwyższej USRR Leonid Krawczuk oświadcza, że decyzje puczystów nie mają mocy prawnej; po porażce puczu 24 sierpnia Rada Najwyższa USRR przyjmuje deklarację niepodległości; **1 grudnia deklarację tę uprawomocniają Ukraińcy: w referendum za niepodległością opowiada się ponad 90 proc. głosujących, przy frekwencji wynoszącej ponad 84 proc.**

Niepodległość nie była przez Ukraińców wywalczona czy też tak wyczekiwana, jak znamy to z historii Polski. W pewien sposób nadeszła niespodziewanie. Impulsem do działania był dla dotychczasowych elit rządzących pucz moskiewski. Całkiem realnie jawił się wówczas potencjalny nawrót breżniewowskiego w stylu komunizmu, a co za nim idzie – możliwość utraty władzy nad Ukrainą. Zrozumiano, że właśnie nadszedł moment na szybkie i jednoznaczne decyzje. By ocalić swój stan posiadania wybrano „ucieczkę w niepodległość”. „Państwo ukraińskie budowali więc nie rewolucjoniści pragnący nowego świata i rzeczywistości, ale klasa rządząca, która pragnęła zachowania możliwie dużej części starego ładu i systemu”.

Sama jednak proklamacja niepodległości musiała znaleźć legitymację Ukraińców. Referendum w sprawie niepodległości z grudnia 1991 roku przyniosło jednoznaczny rezultat, potwierdzający decyzję rządzących. (...) W ciągu zaledwie kilku miesięcy nastąpiła radykalna zmiana postaw społeczeństwa. W tym samym roku – 1991 – tyle, że w marcu, jeszcze w ramach ZSRR, przeprowadzono referendum w sprawie zachowania zreformowanej federacji republik radzieckich. Rezultat referendum uzyskany na terenie republiki ukraińskiej pokazywał na silną identyfikację ze Związkiem Radzieckim i w świetle tego własna państwowość, będąca faktem już za kilka miesięcy, wydawała się nieprawdopodobna: 70-75 proc. mieszkańców USRR opowiedziało się za utrzymaniem federacji republik radzieckich. Jednak deklarowane przywiązanie do ZSRR to jedno, a codzienna rzeczywistość to drugie. Narastające trudności gospodarcze odczuwane przez przeciętnego obywatela stały w sprzeczności z oficjalnymi, pnącymi się wzwyż, wskaźnikami. Budowana przez propagandę

radziecką świadomość obróciła się przeciwko ZSRR. Otóż powszechne było mniemanie, że Ukraina to kraj zasobny w surowce, z przemysłem na wysokim poziomie; to kraj w istocie utrzymujący ZSRR. Skutki puczu Janajewa dały okazję do skorzystania samemu z tych dobrodziejstw. Przy okazji – dawały nadzieję na większą demokratyzację i wolność, co oznaczać miało usamodzielnienie się w stosunku do ośrodków decyzyjnych ulokowanych w Moskwie i partii. Uwierzono, że wystarczy powołać suwerenne państwo, a sytuacja ulegnie diametralnej poprawie. Ta zmiana, owszem, nastąpiła - jej istota polegała jednak na przeniesieniu ośrodka decyzyjnego z Moskwy do Kijowa.

Najpilniejszym zdaniem było stworzenie instytucjonalnych zrębów własnej państwowości. Równoległe z grudniowym referendum, przeprowadzono wybory prezydenckie. Zwycięstwo odniósł Leonid Krawczuk, dotychczasowy przewodniczący Rady Najwyższej. Okazało się, że mimo takiej przeszłości naród ukraiński jest w stanie uwierzyć, że Krawczuk poprowadzi go drogą transformacji systemowej. Krawczuk pokonał czołową postać antykomunistycznej opozycji, Wiaczesława Czornowiła, zdobywając 61,59 proc. głosów. Rezultat wyborów prezydenckich pokazuje, jak słaba była wówczas opozycja.

Kwestie zorganizowania państwa stały się pierwszoplanowe. Musiały istnieć struktury zdolne zapanować nad takimi problemami jak np. stacjonujący na Ukrainie żołnierze Armii Czerwonej, ulokowane tu wyrzutnie rakietowe i głowice nuklearne. Istotnym czynnikiem było zachowanie spójności państwa, zamieszkiwanego przez liczne mniejszości narodowe. Spis ludności przeprowadzony przed przemianami (w 1989 roku) wskazywał, że 27 proc. populacji zamieszkującej Ukrainę to mniejszości narodowe. Narodowe zróżnicowanie było efektem prowadzonej przez ZSRR polityki, polegającej na przemieszczaniu ludności zgodnie ze strategią budowania infrastruktury sowieckiego państwa. Znakomite przykłady to chociażby Donbas czy Dniepropietrowsk. Tym samym ludność identyfikowała się nie z narodem ukraińskim, a z danym terytorium, regionem. Zróżnicowanie narodowościowe miało także wymiar językowy – to nie ukraiński był językiem wiodącym a rosyjski, który zresztą do dzisiaj dla sporej części ludności jest językiem ojczystym. W tej sytuacji budując niepodległe państwo zaniechano posługiwania się kryterium etnicznym w odniesieniu do pojęcia narodu; oparto się na kryterium polityczno-prawnym. Obywatelstwo niepodległej Ukrainy otrzymywał więc automatycznie ten, kto zamieszkiwał na stałe Ukrainę właśnie w chwili proklamowania jej niepodległości.

System klanowo - oligarchiczny

Uwarunkowania wynikające ze spadku po komunizmie nadały kształtującej się ukraińskiej demokracji własny charakter. Nie ma w niej równowagi wynikającej z rywalizacji mocnych, równorzędnych partii politycznych. Dotychczasowa opozycja – demokratyczna, niepodległościowa, nacjonalistyczna – była zbyt słaba, by w kształtującym się systemie politycznym pełnić rolę liczącego się gracza. Nie ma również równowagi w relacjach prezydent – parlament. Pozycję dominującą ma tu prezydent. Władza pozostała w rękach starej nomenklatury politycznej, więc nie nastąpiła alternacja władzy. Słabość systemu politycznego sprawnie wykorzystuje właśnie aparat nomenklatury: władza polityczna w młodym państwie zostaje w istotnym stopniu przez niego zawłaszczona. Rodzi się specyficzny dla Ukrainy model władzy oparty na systemie klanowo – oligarchicznym. To ugrupowania skupiające w swoim ręku zarówno władzę polityczną (nośnikami aspiracji i celów politycznych są określone partie polityczne), gospodarczą (ściśła współpraca lub uzależnienie centralnych i lokalnych aparatów biurokracji państwowej), jak i medialną. Najsilniejszą rolę na scenie politycznej odgrywają trzy ugrupowania: grupa (klan) kijowska, dniepropietrowska i doniecka.

Najświeższy staż na krajowej scenie politycznej ma klan doniecki, mocno zaznaczający swoją obecność po wyborach parlamentarnych w 2002 roku. Mocna pozycja w wyborach tradycyjnie „czerwonego” Donbasu przyniosła nominację na premiera rządu Wiktorowi Janukowiczowi, szefowi administracji państwowej Obwodu Donieckiego. Do tego momentu grupa doniecka w zasadzie koncentrowała się na budowaniu bazy regionalnej – efektem jest przynależność do grupy niemalże całego ciężkiego przemysłu z Donbasu i sąsiednich obwodów. Liderem grupy (nieformalnym) jest Renat Ahmetow, prezydent korporacji System Capital Management. Reprezentacją klanu na scenie politycznej jest Partia Regionów.

Z szeregów lobby dniepropietrowskiego (sięgającego historią czasów Leonida Breżniewa tu zaczynającego karierę) wywodzi się Leonid Kuczma. Jego pierwsza kadencja prezydencka to wyraźnie umacnianie się wpływów grupy dniepropietrowskiej, reprezentującej interesy przemysłu zbrojeniowego i części sektora metalurgicznego.

Za liderów uważa się Wiktora Pinczuka (zięcia Kuczmy) i Andrieja Derkacza (również z kręgów rodzinnych). Celem obozu dniepropietrowskiego jest rozbudowa „legalnego i skutecznego biznesu, który w przyszłości mógłby funkcjonować w warunkach przejrzystej gospodarki wolnorynkowej, pozbawionej wpływów administracji państwowej”. Interesy dniepropietrowskie ogniskują się w partii Trudowa Ukraina i częściowo Ukraińskiej Partii Przemysłowców i Przedsiębiorców.

Grupa kijowska lokalizuje swoje interesy w obrębie sektora paliwowo-energetycznego. Jej znaczenie wzrosło po wyborach parlamentarnych w 2002 roku, po mianowaniu jednego z liderów, Wiktora Medwedczuka, na stanowisko szefa administracji prezydenckiej. Obóz kijowski postrzegany jest jako „najagresywniejsze ugrupowanie polityczno-finansowe”. Nośnikiem interesów grupy w ukraińskim systemie partyjnym jest Socjaldemokratyczna Partia Ukrainy (zjednoczona).

Ewolucja sceny politycznej

Trzeba jednocześnie zwrócić uwagę na ewolucję ukraińskiej sceny politycznej. Jak zauważa Tadeusz A. Olszański: „Żaden z bloków, biorących udział w kampanii 1998 roku nie dotrwał do 2002 roku a z siedmiu partii, które wówczas przekroczyły próg 4 proc. tylko trzy poszły do wyborów samodzielnie (...). Z 68 partii politycznych, biorących udział w wyborach 2002 roku, co najmniej 34 bądź w ogóle nie istniały w 1998 roku, bądź stanowiły organizacje „kanapowe”, o których nikt nie słyszał”. Drugie wybory parlamentarne (czy raczej – kampania wyborcza) w niepodległym państwie charakteryzowały się wzrostem roli przywódców. (...)

Wybory z marca 2002 roku przyniosły przeniesienie reprezentacji interesów klanów oligarchicznych na forum parlamentu. Może to oznaczać stopniowe umacnianie się Rady Najwyższej. Wpływ klanów na koła rządowe i związane z Administracją Prezydencką miał zasadnicze znaczenie na etapie zdobywania władzy i fortun. Natomiast umacnianie tych zdobywczy, zapewnienie im bezpieczeństwa, może w sposób bardziej przejrzysty i formalny dokonywać się już na forum parlamentu. Bez wątplenia pociągnie to za sobą wzrost znaczenia partii politycznych, co stanowić będzie kolejny krok w stronę demokratyzacji życia politycznego. Warto w tym momencie zwrócić uwagę na specyfikę ukraińskiej transformacji – obserwujemy kolejny paradoks; kierunek dalszych demokratycznych przemian inicjowany jest przez siły mające w rodowodzie komunistyczne korzenie. Często zmieniana jest ordynacja wyborcza, co sprawia, że system wyborczy jest niestabilny – przechodzi on od skrajnie większościowego do skrajnie proporcjonalnego. W pierwszych wyborach w 1991 roku mamy do czynienia z wyborami większościowymi, jednomandatowymi. Podczas prezydentury Kuczmy następuje zmiana ordynacji na mieszaną (obowiązuje w latach 1998 i 2002) – wybory proporcjonalne i w okręgach jednomandatowych. Niesie to za sobą możliwość manipulacji oraz nadużyć. Z początkiem 2004 roku system zostaje zastąpiony całkowicie proporcjonalnym. W przyszłości takie przekształcenie może spowodować wzrost autorytetu Rady i jej wpływu na rząd.

Konstytucja

W pierwszym okresie po proklamowaniu niepodległości demokratyzacja Ukrainy miała charakter bardziej deklaracyjny niż rzeczywisty. Świadczą o tym prace nad konstytucją, aktem tworzącym ramy ustrojowe państwa. Prace te w istocie rozpoczęły się kilka lat przed ogłoszeniem niepodległości, miały wówczas kierunek raczej dostosowawczy do zmieniających się warunków. Ale cały czas poruszały się w obrębie konstytucji „breżniewowskiej”, obowiązującej na Ukrainie od 1978 roku. Nawet przełom w postaci ogłoszenia niepodległości nie był tożsamy z całkowitą negacją radzieckiej konstytucji. Czerwiec 1991 przynosi „Założenia nowej konstytucji Ukrainy”. Nie ma w niej zapisu o kierowniczej roli partii, nie ma preambuły z ideami naukowego komunizmu. **Najważniejsza zmiana to instytucja urzędu prezydenckiego, wybieranego w wyborach powszechnych szefa władzy wykonawczej. Mimo tych elementów systemu prezydenckiego, ustrój zachowuje charakter „państwa rad”.** Rada Najwyższa – parlament – otrzymuje wprawdzie szerokie kompetencje, ale zarazem akcentowana jest mocna pozycja prezydenta. Rząd odpowiada przed parlamentem, podlega jednak bezpośrednio prezydentowi. Pozycję prezydenta wzmacnia nie ujęta w konstytucji jednostka wykonawcza - Administracja Prezydencka. Stanie się ona rzeczywistym rywalem rządu. Ponieważ po moskiewskim puczu niezbędne były szybkie działania, o przyjęciu konkretnych rozwiązań decydują nowele lub odrębne ustawy (np. o urzędzie prezydenta w lipcu 1992 roku). Przygotowany projekt nowej konstytucji (w październiku 1993 roku) nie zostaje poddany pod referendum z uwagi na kryzys polityczno-gospodarczy, zakończony w 1994 roku wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi.

W nowej Radzie Najwyższej projekt konstytucji budzi zastrzeżenia (np. socjaliści wraz z komunistami stanowczo sprzeciwiają się zapisom regulującym prawo własności. Kuczma nie chce zrezygnować z koncepcji władzy wykonawczej, przyznającej prezydentowi silną pozycję). W tej sytuacji prezydent wnosi 2 grudnia 1994 roku projekt „Ustawy konstytucyjnej o władzy państwowej i samorządzie terytorialnym”. To akt w rodzaju „małej konstytucji”; rozwiązującej bieżące kwestie, niedotykającej obszaru wartości, ideologii. „Ustawa konstytucyjna...” mimo jej uchwalenia przez Radę Najwyższą w maju 1995 roku, w życie wchodzi dopiero po zakończonym (w czerwcu tego samego roku) kryzysie między Radą Najwyższą a prezydentem. „Ustawa...” obowiązuje czasowo. **Rok później (28 czerwca 1996 roku) parlament ukraiński, w napiętej atmosferze, po wzajemnych szantażach politycznych – dalekich od demokratycznych mechanizmów nacisku, przyjmuje nową konstytucję**, według raz jeszcze przygotowanego projektu. Nie jest ona jednak wynikiem politycznego porozumienia, lecz odzwierciedla wolę twórcy – Leonida Kuczmy. Nie mogąc dojść do konsensu z parlamentem, prezydent zagroził jego rozwiązaniem lub zasięgnięciem opinii o parlamencie w referendum. Akt ten nadaje Ukrainie status republiki prezydencko-parlamentarnej. (...)

Nadal pozakonstytucyjnym organem pozostaje Administracja Prezydenta. Konstytucja nie dość wyraźnie rozgranicza kompetencje Administracji Prezydenta i Rady Ministrów. Powoduje to, że oba te organy władzy centralnej prowadzą swoistą rywalizację, a zakresy ich władzy są porównywalne. Na pewno można mówić o potężnej sile oddziaływania Administracji na inne organy, zwłaszcza podczas drugiej kadencji prezydentury L. Kuczmy - kiedy według danych z 2003 roku Administracja liczyła 710 etatów z 17 departamentami. W swojej formule funkcjonowania wpisuje się w formułę „kieruje, ale nie rządzi” i bywa postrzegana jako kontynuacja komunistycznego Komitetu Centralnego partii. „W nowej konstytucji znalazły się ponadto gwarancje własności prywatnej ziemi, integralności terytorialnej państwa, prymatu języka ukraińskiego.”

Gospodarka

W kontekście budowania od podstaw struktur państwowych kwestie gospodarcze zeszyły na dalszy plan. Zabrakło szybkich reform ekonomicznych, a podejmowane regulacje funkcjonowania gospodarki okazały się niewystarczające. Z jednej strony wynikało to z faktu, że typ gospodarki rynkowej nie leżał w interesie rządzących elit, wywodzących się z komunistycznego układu. Elity lokalne – wolne w warunkach rzeczywistej niepodległości od brzemienia partyjnej podległości i kontroli – dążyły do utrzymania swoich wpływów. Jednym z narzędzi było podporządkowywanie tych działów gospodarki, które pozwalały nie tylko na pomnażanie dochodów, ale i sterowanie lokalną władzą. Regionalne powiązania administracyjno-gospodarcze pozwalały na poszerzenie pola działania w strukturach państwowych. Postępujące zagarnianie środków produkcji i kapitału powodowało, że te nieformalne podmioty (najbardziej spektakularnym ich wyrazem są klany oligarchiczne) stały się w krótkim czasie głównym elementem gospodarki ukraińskiej. Nie tylko zresztą gospodarki – sfera polityczna również zostaje wciągnięta w orbitę systemu klanowego. Najintensywniej system klanowo-oligarchiczny rozwija się po dojściu do prezydentury Leonia Kuczmy.

Z drugiej zaś strony to nie tylko marginalizacja przebudowy sfery ekonomicznej leży u źródeł szybkiego załamania się gospodarki ukraińskiej. Trzeba mieć na uwadze, że młode państwo odziedziczyło w istocie jedno z naczyń połączonych, na zasadzie których funkcjonowała gospodarka ZSRR. Ten system nagle ulega rozpadowi, a pozycja Ukrainy, jako czołowej republiki utrzymującej Związek Radziecki nie ma przełożenia w warunkach niepodległości. Następuje gwałtowny spadek produkcji, wzrasta bezrobocie, postępuje inflacja, która w 1993 roku przybiera wymiar hiperinflacji, osiągając najwyższy na świecie poziom 10256 proc. Spada gwałtownie poziom życia ludności, spada PKB: „w 1994 r osiąga wartość najniższą (minus) –22,9 proc”. Rośnie szara strefa – odbicie modelu gospodarki nakładającej na przedsiębiorstwa zbyt duże obciążenia. Po 10 latach od uzyskania niepodległości „tzw. szara strefa szacowana jest na Ukrainie na 60 proc oficjalnego PKB.” Korupcja przybiera coraz szerszy wymiar – jest na jednym z czołowych miejsc w świecie. W tych warunkach dopiero na przełomie 1997/1998 Ukraina wykazuje – niewielki wprawdzie, ale jednak - wzrost gospodarczy. Ta pozytywna tendencja będzie się już utrzymywała, choć wzrost liczy sobie zaledwie kilka procent i głównie jest efektem działania „szarej strefy”. (...)

Agnieszka Kaniewska, Beata Kaniewska <http://www.psz.pl/127-unia-europejska/agnieszka-kaniewska-ukraina-trudna-droga-do-demokracji>

Zadanie nr 2

Polskie kroki milowe

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">28-30 czerwca 1956 r.</p>	<p style="text-align: center;">Poznański czerwiec</p> <p>Ten dzień zapisze się w naszej historii jako „czarny czwartek”. Strajki rozpoczęły się w Zakładach Przemysłu Metalowego H. Cegielski w Poznaniu, jednak do protestujących robotników szybko dołączyli mieszkańcy miasta. W krótkim czasie „poznański bunt” został krwawo stłumiony, przez oddziały wojskowe liczące ponad 10 tys. żołnierzy. W wyniku tych wydarzeń życie straciło 58 osób.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">16 października 1978 r.</p>	<p style="text-align: center;">Wybór Karola Wojtyły na Papieża</p> <p>Słynna formuła wybrzmiała tego dnia do zgromadzonych na watykańskim Placu Świętego Piotra wiernych. „Oznajmiam Wam radość wielką: mamy Papieża (...), który przybrał sobie imię Ioannis Pauli”. Stolicą Piotrową rządzić zaczął Papież z dalekiego kraju, Papież-pielgrzym, który podczas swojej pierwszej pielgrzymki do ojczyzny wypowiedział słynne do dziś dnia słowa: „Wołam, ja, syn polskiej ziemi, a zarazem ja, Jan Paweł II, papież. Wołam z całej głębi tego Tysiąclecia, wołam w przeddzień Święta Zesłania, wołam wraz z wami wszystkimi: Niech zstąpi Duch Twój! Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!”</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Sierpień 1980 r.</p>	<p style="text-align: center;">Wydarzenia na wybrzeżu</p> <p>Stocznia Gdańska rozpoczęła strajk, którym kieruje Bogdan Borusewicz. Protesty szybko się rozwijają, strajk przybiera charakter okupacyjny, a przewodnictwem nim obejmuje Lech Wałęsa. W kolejnych dniach do strajku dołączają kolejne zakłady, w tym między innymi Stocznia w Gdyni. Utworzony zostaje Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, który pod koniec strajków reprezentuje już ponad 700 zakładów. To właśnie on opracowuje 21 postulatów, stanowiących podstawę porozumienia podpisanego pomiędzy MKS a rządem PRL. Jedną z bezpośrednich konsekwencji protestów było utworzenie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”.</p>

<p style="text-align: center;">13 grudnia 1981 r.</p>	<p style="text-align: center;">Wprowadzenie stanu wojennego w Polsce</p> <p>Dnia dzisiejszego, o 6.00 rano, Polskie Radio i Telewizja nadały przemówienie Generała Jaruzelskiego: „Obywatelki i obywatele Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej! Zwracam się dziś do Was jako żołnierz i jako szef rządu polskiego. Zwracam się do Was w sprawach wagi najwyższej. Ojczyzna nasza znalazła się nad przepaścią. (...) Obywatelki i obywatele! Wielki jest ciężar odpowiedzialności, jaka spada na mnie w tym dramatycznym momencie polskiej historii. Obowiązkiem moim jest wziąć tę odpowiedzialność - chodzi o przyszłość Polski, o którą moje pokolenie walczyło na wszystkich frontach wojny i której oddało najlepsze lata swego życia. Ogłaszam, że w dniu dzisiejszym ukonstytuowała się Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. Rada Państwa, w zgodzie z postanowieniami Konstytucji, wprowadziła dziś o północy stan wojenny na obszarze całego kraju.(...)”</p>
<p style="text-align: center;">6 lutego – 5 kwietnia 1989 r.</p>	<p style="text-align: center;">Obrady Okrągłego Stołu</p> <p>Dziś – w Pałacu Namiestnikowskim, siedzibie Urzędu Rady Ministrów PRL – rozpoczęły się obrady Okrągłego Stołu. Do negocjacji usiedli przedstawiciele władz PRL oraz opozycja solidarnościowa. Status obserwatora otrzymali reprezentanci kościoła. Obrady Okrągłego Stołu prowadzone będą w trzech zespołach (do spraw gospodarki i polityki społecznej, ds. reform politycznych i ds. pluralizmu związkowego), dziesięciu podzespołach oraz kilku grupach roboczych.</p>
<p style="text-align: center;">4 czerwca 1989 r.</p>	<p style="text-align: center;">Pierwsze częściowo wolne wybory</p> <p>W wyniku uzgodnień Okrągłego Stołu przeprowadzone zostały pierwsze, częściowo wolne wybory w powojennej historii Polski. Zgodnie z ustaleniami w wyborach wyłoniono 460 posłów oraz 100 senatorów, z tym zastrzeżeniem, że 65% miejsc w Sejmie z góry przeznaczono dla ekipy rządzącej. Faktycznie wolne wybory objęły więc jedynie 35% mandatów w Sejmie oraz miejsca w Senacie. Wybory przyniosły rezultat druzgocący dla elit władzy – kandydaci wspierani przez opozycję zdobyli bowiem wszystkie „wolne” mandaty w Sejmie oraz 99% mandatów w Senacie.</p>

Zadanie nr 3

Ukraińskie zmiany

<p>24 sierpnia – 1 grudnia 1991 roku</p>	<p style="text-align: center;">W drodze do niepodległości</p> <p>Ostatnie miesiące były dla Ukrainy niezwykle ważne. Wszystko zaczęło się od proklamowania pełnej niepodległości i zdelegalizowania partii komunistycznej. Był to pierwszy krok do zorganizowania ogólnokrajowego referendum, które zawierało tylko jedno pytanie: „Czy zgadza się Pan/Pani z Aktem ogłoszenia niepodległości Ukrainy?”. W głosowaniu odpowiedź „Tak” zaznaczyło ponad 90% głosujących. Łącznie z referendum przeprowadzono wybory prezydenckie, których zwycięzcą okazał się Leonid Krawczuk.</p>
<p>10 lipca 1994 roku</p>	<p style="text-align: center;">Wszyscy do głosowania</p> <p>Na Ukrainie zakończyła się druga tura drugich – po odzyskaniu niepodległości – wyborów prezydenckich. W pierwszej turze startowało siedmiu kandydatów, natomiast do drugiej przystąpiło dwóch: Leonid Krawczuk (38,36 % głosów w pierwszej turze) oraz Leonid Kuczma (31,17% głosów w pierwszej turze). Po zacieklej rywalizacji zwycięstwo w drugiej turze wyborów odniósł Leonid Kuczma, który pokonał rządzącego dotychczas prezydenta i uzyskał 52,15% głosów.</p>
<p>28 czerwca 1996 roku</p>	<p style="text-align: center;">Mamy nową konstytucję!</p> <p>W dniu dzisiejszym, na V sesji Rady Najwyższej Ukrainy II kadencji, uchwalona została nowa ustawa zasadnicza, która wprowadziła prezydencki system rządów. Jedynym organem władzy ustawodawczej jest Rada Najwyższa złożona z 450 deputowanych wybieranych na czteroletnią kadencję. Najwyższym organem władzy wykonawczej jest Gabinet Ministrów powoływany przez Prezydenta za zgodą Rady oraz przed nim odpowiedzialny. Wybierany na pięcioletnią kadencję Prezydent jest głową państwa i reprezentuje je na zewnątrz, jest gwarantem suwerenności państwa, integralności terytorialnej Ukrainy, przestrzegania konstytucji Ukrainy oraz praw i wolności człowieka i obywatela.</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">źródło: www.pism.pl</p>

<p>21 listopada 2004 roku – 23 stycznia 2005 roku</p>	<p style="text-align: center;">Pomarańczowa rewolucja</p> <p>„Wybory sfałszowano”, „Chcemy powtórzenia wyborów”, „Juszczenko na prezydenta” – to tylko niektóre z haseł, które od wielu dni usłyszeć można na organizowanych w Kijowie i innych miastach kilkuset tysięcznych wiecach. Obywatelskie nieposłuszeństwo wybuchło po wyborach, w których zwyciężył Wiktor Janukowycz. Niestety nie spełniały one demokratycznych standardów, a o ich powtórzenie apelowała między innymi Unia Europejska. W końcu decyzję o rozpisaniu nowych wyborów podjął Sąd Najwyższy. W ich wyniku prezydentem został Wiktor Juszczenko.</p>
<p>21 listopada 2013 – 22 lutego 2014</p>	<p style="text-align: center;">Euromajdan</p> <p>Chęć zbliżenia Ukrainy do Unii Europejskiej stała się bezpośrednią przyczyną protestów w tym kraju, które rozpoczęły się w dniu odłożenia podpisania umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską przez prezydenta Wiktora Janukowycza. Pojawiły się żądania usunięcia prezydenta, a nastroje w kraju ulegały stopniowej radykalizacji aż do przerodzenia się w ogólnonarodową rewolucję. Czarnym dniem protestów, a także ich punktem zwrotnym, był moment, w którym jednostki specjalne podjęły próbę brutalnego rozpędzenia demonstrantów. W końcu – pod naciskiem protestujących oraz zachodniej opinii – Janukowycz opuścił stolicę, a parlament usunął go z urzędu.</p>
<p>21 marca 2014 roku</p>	<p style="text-align: center;">Kryzys Krymski</p> <p>W dniu dzisiejszym Rada Federacji, czyli izba wyższa rosyjskiego parlamentu, ratyfikowała traktat o przyjęciu Republiki Krymu do Federacji Rosyjskiej – dokumenty ratyfikacyjne podpisał prezydent Putin. Krym stał się częścią Rosji. Co doprowadziło do tej sytuacji? Jej bezpośrednią przyczyną było oczywiście przeprowadzone kilka dni temu referendum na Krymie, w którym blisko 97% osób opowiedziało się za przyłączeniem Krymu do Rosji. Choć głosowanie to uznane zostało za niezgodne z prawem międzynarodowym, nie powstrzymało to dalszych wydarzeń.</p>

Zadanie nr 4

Polska pomoc

Polska wspiera Ukrainę w integracji z Zachodem

„Polska wspiera Ukrainę w jej drodze ku instytucjom świata zachodniego i w pełni rozumie aspiracje ukraińskie” - oświadczył Prezydent RP Bronisław Komorowski po spotkaniu z prezydentem Ukrainy Petro Poroszenką, który w środę rozpoczął wizytę w Polsce. Zadeklarował także, że Polska będzie wspierać Ukrainę w procesie wdrażania reform wewnętrznych, szczególnie reformy samorządowej. W obecności Petra Poroszenki prezydent Komorowski podpisał w środę ustawę o ratyfikacji umowy stowarzyszeniowej UE-Ukraina. „Liczę na podtrzymanie bardzo bliskiej, przyjacielskiej współpracy i działania na rzecz zrealizowania ważnego dla Ukrainy, ale ważnego i dla Polski, zadania, jakim jest wspieranie Ukrainy w jej aspiracjach zachodnich, zarówno europejskich, jak i natowskich” – powiedział Bronisław Komorowski po podpisaniu ustawy. (...)

Prezydent Ukrainy dziękował prezydentowi Komorowskiemu za gościnność, nieugiętą proukraińskość. „Polska jest największym adwokatem Ukrainy w Unii Europejskiej, za co niezmiernie dziękuję” – powiedział. Zapewniał o konieczności przeprowadzenia reform na Ukrainie, dodając, że ukraiński rząd chce przeprowadzić reformy, o których mowa jest w umowie stowarzyszeniowej między UE a Ukrainą. Petro Poroszenko mówił, że Polska może pomóc Ukrainie w przeprowadzeniu reform. „Umówiliśmy się co do realnej współpracy w reformie decentralizacji władzy” – powiedział prezydent Ukrainy. Zapowiedział, że w najbliższym czasie zostanie powołana komisja konstytucyjna, której głównym zadaniem będzie wprowadzenie zmian mających na celu decentralizację władzy na Ukrainie. „Doświadczenie Polski będzie tutaj decydujące. Na Ukrainie uważamy je za najbardziej efektywne wśród krajów europejskich” – dodał.

Petro Poroszenko relacjonował, że rozmowa dotyczyła także współpracy gospodarczej. „Jestem przekonany, że zdecydowane działania władz ukraińskich, mające na celu polepszenie klimatu inwestycyjnego, walkę z korupcją, dadzą dodatkowe argumenty naszym polskim partnerom do bycia z nami w tym niełatwym czasie” – mówił. Dziękował też Polsce za pomoc humanitarną. „Symboliczne jest to, że właśnie teraz Polska wysłała dwa konwoje humanitarne dla mieszkańców Donbasu, którzy dziś potrzebują tej pomocy w związku z agresją Rosji” – podkreślił. (...)

W obecności obu prezydentów podpisane zostały:

- Drugi Protokół między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy zmieniający Umowę między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisaną w Kijowie dnia 28 marca 2008 roku;
- Protokół zmieniający umowę między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy o kształceniu obywateli Ukrainy w Kolegium Europejskim w Natolinie z dnia 25 listopada 2009 r.;
- Memorandum w zakresie wsparcia reformy samorządowej na Ukrainie;
- Memorandum między Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju RP a Ministerstwem Infrastruktury Ukrainy w sprawie wsparcia ze strony Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej działań Ukrainy w sferze adaptacji infrastruktury do standardów Unii Europejskiej.

źródło: www.prezydent.pl

Pomoc Polski dla Ukrainy: kredyt i wsparcie reform. Rząd PO chce także pomóc Ukraińcom w... walce z korupcją

Kredyt na 100 mln euro, powołanie pełnomocnika rządu ds. wspierania reform na Ukrainie, polscy eksperci wspomagający walkę z korupcją, rozwój przedsiębiorczości, reformę samorządową i administracyjną, a także pomoc humanitarna – w ten sposób Polska wspiera Ukrainę.

O szczegółach kredytu jaki Polska udzieli Ukrainie premier Ewa Kopacz rozmawiała w drugiej połowie stycznia z szefem ukraińskiego rządu Arsenijem Jaceniukiem. Kredyt wart 100 mln euro przyjmie postać pomocy związanej udzielanej w ciągu 10 lat, zgodnie z zasadami OECD, na realizację priorytetowych dla Ukrainy reform w zakresie modernizacji państwa i jego zbliżania do Unii Europejskiej. Zdaniem resortu finansów udzielenie kredytu stworzy także możliwości dla polskich przedsiębiorców do udziału w realizacji projektów na Ukrainie. Ukraińskie władze deklarują, że polski kredyt będzie wsparciem dla małego i średniego biznesu na Ukrainie; Kijów planuje wykorzystać to wsparcie na projekty odbudowy Donbasu i reformy.

Polski rząd podjął też decyzję o powołaniu pełnomocnika rządu ds. koordynacji działań wspierających reformy na Ukrainie. Został nim wiceminister finansów Artur Radziwiłł. Pełnomocnik ma koordynować wszystkie działania podejmowane w Polsce na rzecz procesu reform na Ukrainie i jej dążeń do integracji z Europą. Intensywną współpracę ze stroną ukraińską, m.in. w zakresie reformy służby celnej, prowadzi resort finansów. Ministerstwo planuje też współpracę przy: zarządzaniu finansami publicznymi, decentralizacji budżetu, administracji podatkowej, regulacji rynku finansowego, finansowaniu samorządów.

Polska w ramach pomocy dzieli się swoim doświadczeniem w obszarze działań antykorupcyjnych i ustanowienia instytucji kontrolnych. Podczas styczniowej wizyty w Kijowie Kopacz towarzyszyli m.in. prezes NIK i szef CBA. Obie instytucje zorganizują m.in. szkolenia i warsztaty dla ukraińskich funkcjonariuszy. „Zaoferowaliśmy warsztaty i spotkania eksperckie. Po tym, jak powstanie na Ukrainie analogiczna do polskiej służba, zaprosimy jej przedstawicieli do Polski, aby pokazać jak działamy. Zaoferowaliśmy również szkolenie agentów i doradztwo na każdym szczeblu” – powiedział PAP rzecznik CBA Jacek Dobrzyński.

Polska intensywnie współpracuje z Ukrainą w dziedzinie energetyki. Między ukraińską firmą Naftohaz i polską Gaz-System została podpisana umowa dotycząca budowy interkonektora, który pozwoli transportować na Ukrainę gaz z terminalu LNG w Świnoujściu. Ma nim być dostarczany gaz z terminali LNG w Świnoujściu i Kłajpedzie; ma umożliwić rocznie dostawę 10 mld metrów sześciennych gazu na Ukrainę. (...) Dotychczas wspomagaliśmy ukraińską armię, wysyłając jej m.in. koce, racje żywnościowe, ciepłą odzież, plecaki. Pomoc była warta kilka milionów euro.

źródło: wpolityce.pl

Balcerowicz spotkał się z Poroszenką. Będzie wspierać ukraińskie reformy?

W czasie spotkania Poroszenko „zaprosił Balcerowicza do zaangażowania się w proces reform na Ukrainie”, a twórca „terapii szokowej” z czasów polskiej transformacji miał udzielać głowie ukraińskiego państwa wskazówek ws. gospodarczych.

Poroszenko, tytułując Balcerowicza „architektem polskiej transformacji”, wspominał, że Polska może być wzorem „kraju, który z sukcesem zreformował swoją gospodarkę i stał się członkiem UE i OECD” – czytamy na oficjalnej stronie prezydenta Ukrainy. Poroszenko zaprosił też Balcerowicza, by „zaangażował się w proces reform na Ukrainie”. „Mamy dzisiaj rząd z najwyższym potencjałem. Jest profesjonalny i proeuropejski. Mamy unikalną szansę implementacji reform w naszym kraju” – zapewniał.

Z kolei, jak wynika z relacji na prezydenckiej stronie, Balcerowicz podkreślał znaczenie trzech czynników decydujących o sukcesie reform: strategii, szybkiego wdrożenia i zespołu reformatorów. Zwracał też uwagę na konieczność odejścia od systemu subsydiowania gospodarki przy jednoczesnej ochronie najbardziej wrażliwych segmentów społeczeństwa.

Źródło: m.wiadomosci.gazeta.pl

Ukraińscy samorządowcy z wizytą w Polsce

Przedstawiciele kilkunastu ukraińskich miast uczestniczyli w zorganizowanym w Pałacu Prezydenckim spotkaniu z cyklu „Przygotowanie ukraińskich samorządów do wdrożenia reform decentralizacyjnych i stowarzyszenia z Unią Europejską”. Organizatorem spotkań jest Związek Miast Polskich oraz Śląski Związek Gmin i Powiatów, a głównym ich celem – przekazanie polskich doświadczeń związanych z tworzeniem i wdrażaniem reform decentralizacyjnych oraz absorpcji dotacji unijnych na rozwój.

Jak poinformowano na stronie internetowej prezydenta Bronisława Komorowskiego, ukraińscy samorządowcy spotkali się z prezydenckim ministrem Olgierdem Dziekońskim i ambasadorem Ukrainy w Polsce Andrijem Deszczycą. W spotkaniu uczestniczyli też przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Związku Miast Polskich i Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Obecny był także koordynator polsko-ukraińskiej grupy eksperckiej ds. reformy samorządowej na Ukrainie, poseł PO Marcin Świącicki, który przedstawił Ukraińcom stan prac grupy.

Po spotkaniu Świącicki podkreślił w rozmowie z PAP, że reformę samorządową na Ukrainie utrudnia duże rozdrobienie jednostek samorządowych na szczeblu podstawowym, odpowiadającym naszym gminom. Jednostek takich jest na Ukrainie ok. 10 tys., dla porównania – gmin w Polsce jest niespełna 2,5 tys. Zaznaczył jednak, że dzięki już wprowadzonym zmianom w prawie jednostki te dobrowolnie mogą się łączyć. Na mocy prawa mogą one też ze sobą współpracować. Inna z wprowadzonych reform dała jednostkom samorządu możliwość zakładania rachunków bankowych i korzystania z własnych funduszy. Wcześniej musiały one korzystać z budżetu centralnego. Do rozstrzygnięcia pozostaje, czy prefekt, czyli odpowiednik polskiego wojewody, ma podlegać premierowi, czy prezydentowi kraju. Świącicki zaznaczył, że do pełnego wdrożenia reformy samorządowej na Ukrainie konieczne są zmiany w konstytucji. Ma się to odbyć w dwóch etapach, prawdopodobnie w lipcu i jesienią tego roku. (...)

źródło: wiadomości.onet.pl

NIK wspiera ukraińskie reformy

Na zaproszenie Prezesa NIK gościł w Polsce Volodymyr Zahorsky, przedstawiciel Krajowej Akademii Administracji Publicznej Ukrainy. Podczas niedzielnego Forum Europa-Ukraina poprowadził razem z Krzysztofem Kwiatkowskim panel poświęcony dotychczasowym rezultatom transformacji w swoim kraju. (...)

NIK aktywnie włącza się w przemiany zapoczątkowane na Majdanie. W styczniu Krzysztof Kwiatkowski podpisał w Kijowie porozumienie o współpracy Najwyższej Izby Kontroli z Krajową Akademią Administracji Publicznej Ukrainy. Polacy przeprowadzą systematyczne szkolenia dla studentów KAAP. Przyszli ukraińscy urzędnicy poznają zasady i standardy funkcjonowania administracji oraz poszczególnych służb w państwach UE. NIK ma też wiele do zaoferowania w dziedzinie metodologii kontroli finansów publicznych i prawidłowości ich rozliczania. (...)

źródło: www.nik.gov.pl

Zadanie nr 5

Ustrój konstytucyjny PRL – schematy do uzupełnienia

Władza ustawodawcza	Sejm	
Władza wykonawcza	Rada Państwa	
	Rada Ministrów	
Władza sądownicza	Sąd Najwyższy	

Ustrój konstytucyjny PRL – elementy do schematów

1. Władza ustawodawcza:

Składał się z 460 posłów – przedstawicieli ludu pracującego, którzy mogli zostać odwołani ze swojej funkcji.
Przyjmował ustawy i uchwały (większością głosów). Uchwalał także budżet i narodowe plany społeczno-gospodarcze.
Na pierwszym posiedzeniu powoływał Prezesa Rady Ministrów, Radę Ministrów oraz Radę Państwa.
Jego sesje zwoływane były przez Radę Państwa.

2. Władza wykonawcza:

Składała się z posłów oraz innych osób, którym powierzono tę funkcję.
Wydawała dekrety z mocą ustawy w czasie przerw pomiędzy sesjami Sejmu.
Ustalała wykładnię ustaw, reprezentowała państwo na zewnątrz i ratyfikowała umowy międzynarodowe.
Jej członków wybierał Sejm, a ich zadaniem było m.in. przedstawianie projektu budżetu i planów.

3. Władza sędziowska:

Całość władzy działała zgodnie z zasadą jednolitości.
Jej naczelny organ sprawuje nadzór nad pozostałymi podmiotami.
Pozostałe podmioty władzy dzieliły się na rejonowe, wojewódzkie oraz szczególne.
W ostatnich latach funkcjonowania PRL wprowadzono szereg nowych instytucji, np. Trybunał Stanu.

Zadanie nr 6

Ustrój konstytucyjny USRR – schematy do uzupełnienia

Władza ustawodawcza	Rada Najwyższa	
Władza wykonawcza	Rada Ministrów	
Władza sądownicza	Sąd Najwyższy	

Ustrój konstytucyjny USRR – elementy do schematów *

1. Władza ustawodawcza:

Rozpatrywała dowolne kwestie znajdujące się w kompetencji Republiki.
Złożona z 650 deputowanych, których można było pozbawić mandatu na podstawie decyzji większości wyborców.
Wybierała spośród siebie 25-os. Prezydium, które w przerwach między sesjami przejmowało niemal całkowitą władzę.
Prezydium posiadało zarówno ustawodawcze, jak i wykonawcze oraz sędownicze.

2. Władza wykonawcza:

Powoływana była przez Radę Najwyższą.
Opracowywała plany ekonomicznego i społecznego rozwoju oraz projekt budżetu – stanowił on część budżetu związkowego.
Podporządkowane były jej Komitety Wykonawcze Rad terenowych.
Była uzależniona od rządu ZSRR.

3. Władza sędownicza

Główny organ systemu sądownictwa wybierany przez parlament na okres 5 lat.
Nie był nazywany władzą, a jedynie organem zapewniającym przestrzeganie prawa.
Skład sądów obwodowych wybierany był przez rady deputowanych.
Na szczeblu powiatowym i miejskim skład sądów pochodził z wyborów powszechnych.

* źródło: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

Systemy konstytucyjne: różnice i podobieństwa

Pytania pomocnicze do dyskusji na temat systemów konstytucyjnych PRL i USRR przed transformacją:

- 1) Zapytaj studentów, co przede wszystkim różniło oba systemy konstytucyjne. W tym zakresie chodzi oczywiście o charakter państwa. Polska stanowiła bowiem pozornie kraj niezależny, natomiast Ukraina była jedną z republik związkowych ZSRR.
- 2) Zapytaj studentów jakie dostrzegają różnice w funkcjonowaniu poszczególnych organów państwa. Zwróć ich szczególną uwagę na Radę Państwa działającą w PRL oraz Prezydium Rady Najwyższej USRR.
- 3) Poproś studentów o zastanowienie się, jakie cechy organów władzy państwowej świadczyły o ich niedemokratyczności. W tym zakresie szczególnie istotne są uprawnienia Rady Państwa PRL oraz Prezydium Rady Najwyższej USRR – obie te instytucje miały bowiem znaczne uprawnienia ustawodawcze, które sprzeczne są z demokratyczną zasadą trójpodziału władzy.
- 4) Poproś studentów o zastanowienie się, jakie zmiany należałoby przeprowadzić, aby systemy konstytucyjne PRL oraz USRR były bardziej demokratyczne.

Zadanie nr 7

Reformowanie ustroju w Polsce

1. 7 kwietnia 1989 r.

A.

Uchwalona została **Ustawa o zmianie Konstytucji PRL** (tzw. nowela grudniowa). Zmieniła ona nazwę państwa z Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na Rzeczpospolitą Polską oraz doprowadziła do usunięcia zapisów o kierowniczej roli partii i przyjaźni z ZSRR. Ponadto wprowadziła zasady demokratycznego państwa prawnego, pluralizmu politycznego oraz swobody działalności gospodarczej i ochrony własności. Symboliczną zmianą było przywrócenie korony orłowi białemu w godle Polski.

2. 29 grudnia 1989 r.

B.

Uchwalenie **Ustawy Konstytucyjnej o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym** (tzw. Mała Konstytucja). Stanowiła ona, iż „organami Państwa w zakresie władzy ustawodawczej są Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie władzy wykonawczej - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, w zakresie władzy sądowniczej - niezawisłe sądy.”

3. 23 kwietnia 1992 r.

C.

Uchwalenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

4. 17 października 1992 r.

D.

Uchwalona została **Ustawa o zmianie Konstytucji PRL** (tzw. nowela kwietniowa). Przywróciła ona instytucję Senatu – drugiej izby parlamentu – który składał się ze 100 senatorów i współdziałał w tworzeniu prawa oraz instytucję prezydenta, która zastąpiła dotychczasową Radę Państwa. Prezydent wybierany był przez Zgromadzenie Narodowe.

5. 2 kwietnia 1997 r.

E.

Powołana została Komisja Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego. Ustalono także, że nowa konstytucja zostanie uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe i przyjęta przez Polaków w drodze referendum konstytucyjnego.

6. 25 maja 1997 r.

F.

Weszła w życie nowa Konstytucja RP. Jednocześnie moc obowiązującą utraciła tzw. Mała Konstytucja.

7. 17 październik 1997 r.

G.

Przeprowadzone zostało **referendum konstytucyjne**, w którym Polacy odpowiedzieli na pytanie, czy są za przyjęciem nowo uchwalonej Konstytucji. W referendum uczestniczyło 42,86% uprawnionych do głosowania. 52,70% głosujących poparło przyjęcie Konstytucji.

Zadanie nr 8

Reformowanie ustroju na Ukrainie *

1. 27 października 1989 r.	A. Przyjęto Ustawę o powołaniu instytucji prezydenta , pełniącego funkcję głowy państwa oraz zwierzchnika władzy wykonawczej, który wybierany był przez Radę Najwyższą.
2. 16 lipca 1990 r.	B. Uchwalono Ustawę o zmianach i uzupełnieniu Konstytucji USRR : wzmocnienie roli Przewodniczącego Rady Najwyższej, który uzyskał status najwyższego urzędnika w państwie; zmniejszenie liczby deputowanych i uzawodowienie tej funkcji; utworzenie Komitetu Nadzoru Konstytucyjnego USRR – namiastki sądu konstytucyjnego.
3. 24 października 1990 r.	C. Rada Najwyższa przyjęła Koncepcję nowej Konstytucji Ukrainy , która zakładała m.in.: zastąpienie nazwy USRR nazwą Ukraina, wprowadzenie zasad suwerenności, trójpodziału władzy oraz pluralizmu politycznego. Kraj miał być republiką prezydencką z głową państwa wybieraną w wyborach powszechnych i bezpośrednich, parlament był jednoizbowy.
4. 19 czerwca 1991 r.	D. Deklaracja o państwowej suwerenności Ukrainy , która mówiła o potrzebie utworzenia demokratycznego państwa prawa, działającego zgodnie z zasadą trójpodziału władzy oraz o prymacie prawodawstwa ukraińskiego nad związkowym i suwerenności gospodarczej.
5. 5 lipca 1991 r.	E. Uchwalenie przez Radę Najwyższą Aktu proklamowania niepodległości Ukrainy , ogłaszał on powstanie niepodległego państwa, na terytorium którego obowiązuje wyłącznie Konstytucja i ustawodawstwo krajowe.
6. 24 sierpnia 1991 r.	F. Uchwalona została Ustawa o nazwie, strukturze i liczbie deputowanych , która zachowywała koncepcję funkcjonowania Rady Najwyższej, likwidowała jednak jej Prezydium.
7. 7 października 1993 r.	G. Powołanie komisji konstytucyjnej oraz wprowadzenie zmian konstytucyjnych prowadzących do likwidacji monopolu partii komunistycznej oraz wprowadzenia zasady pluralizmu politycznego. Ponadto Komitet Nadzoru zastąpiono Sądem Konstytucyjnym. Doprowadzono do uniezależnienia się sądownictwa i prokuratury.
8. 20 września 1994 r.	H. Uchwalenie Konstytucji Ukrainy.
9. 8 czerwca 1995 r.	I. Przyjęcie Ugody konstytucyjnej o organizacji władzy państwowej oraz samorządzie na okres do przyjęcia Konstytucji Ukrainy, która miała charakter Małej Konstytucji oraz wzmacniała pozycję prezydenta kosztem parlamentu.
10. 28 czerwca 1996 r.	J. Powołanie nowej Komisji Konstytucyjnej.

* źródło: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

Zadanie nr 9

Kawałki Konstytucji

<p>Artykuł 75</p> <p>Jedynym organem władzy ustawodawczej na Ukrainie jest parlament –</p>	<p>Artykuł 95</p> <p>Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują i</p>	<p>Artykuł 103</p> <p>Prezydenta Ukrainy wybierają na lat obywatele Ukrainy na podstawie, równego i bezpośredniego prawa wyborczego w głosowaniu tajnym.</p>
<p>Artykuł 96</p> <p>Sejm składa się z posłów.</p> <p>Artykuł 97</p> <p>Senat składa się ze senatorów.</p>	<p>Artykuł 76</p> <p>Konstytucyjny skład Rady Najwyższej Ukrainy wynosi deputowanych ludowych, wybieranych (...) na lat.</p>	<p>Artykuł 127</p> <p>Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na kadencję i może być ponownie wybrany tylko</p>
<p>Artykuł 113</p> <p>..... jest najwyższym organem w systemie organów władzy</p>	<p>Artykuł 147</p> <p>..... składa się z Prezesa Rady Ministrów i ministrów. W skład Rady Ministrów mogą być powoływani Rady Ministrów.</p>	<p>Artykuł 114</p> <p>W skład Gabinetu Ministrów Ukrainy wchodzi,, pierwszy wicepremier (...). Premier Ukrainy zostaje powołany przez na wniosek (...)</p>
<p>Artykuł 154</p> <p>..... desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów (...)</p>	<p>Artykuł 125</p> <p>(...) Najwyższym organem sądowym w systemie sądów powszechnych jest</p>	<p>Artykuł 175</p> <p>Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują, oraz sądy wojskowe.</p>

Materiał pomocniczy nr 4

Kawałki Konstytucji: poprawne odpowiedzi

<p>Artykuł 75 Jedynym organem władzy ustawodawczej na Ukrainie jest parlament – Rada Najwyższa Ukrainy.</p>	<p>Artykuł 95 Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat.</p>	<p>Artykuł 103 Prezydenta Ukrainy wybierają na pięć lat obywatele Ukrainy na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego w głosowaniu tajnym.</p>
<p>Artykuł 96 Sejm składa się z 460 posłów. Artykuł 97 Senat składa się ze 100 senatorów.</p>	<p>Artykuł 76 Konstytucyjny skład Rady Najwyższej Ukrainy wynosi czterystu pięćdziesięciu deputowanych ludowych, wybieranych (...) na pięć lat.</p>	<p>Artykuł 127 Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na pięć lat kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz.</p>
<p>Artykuł 113 Gabinet Ministrów Ukrainy jest najwyższym organem w systemie organów władzy wykonawczej.</p>	<p>Artykuł 147 Rada Ministrów składa się z Prezesa Rady Ministrów i ministrów. W skład Rady Ministrów mogą być powoływani wiceprezisi Rady Ministrów.</p>	<p>Artykuł 114 W skład Gabinetu Ministrów Ukrainy wchodzi premier Ukrainy, pierwszy wicepremier, wicepremierzy i ministrowie. Premier Ukrainy zostaje powołany przez Radę Najwyższą Ukrainy na wniosek Prezydenta Ukrainy. (...)</p>
<p>Artykuł 154 Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów (...)</p>	<p>Artykuł 125 (...) Najwyższym organem sądowym w systemie sądów powszechnych jest Sąd Najwyższy Ukrainy.</p>	<p>Artykuł 175 Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.</p>

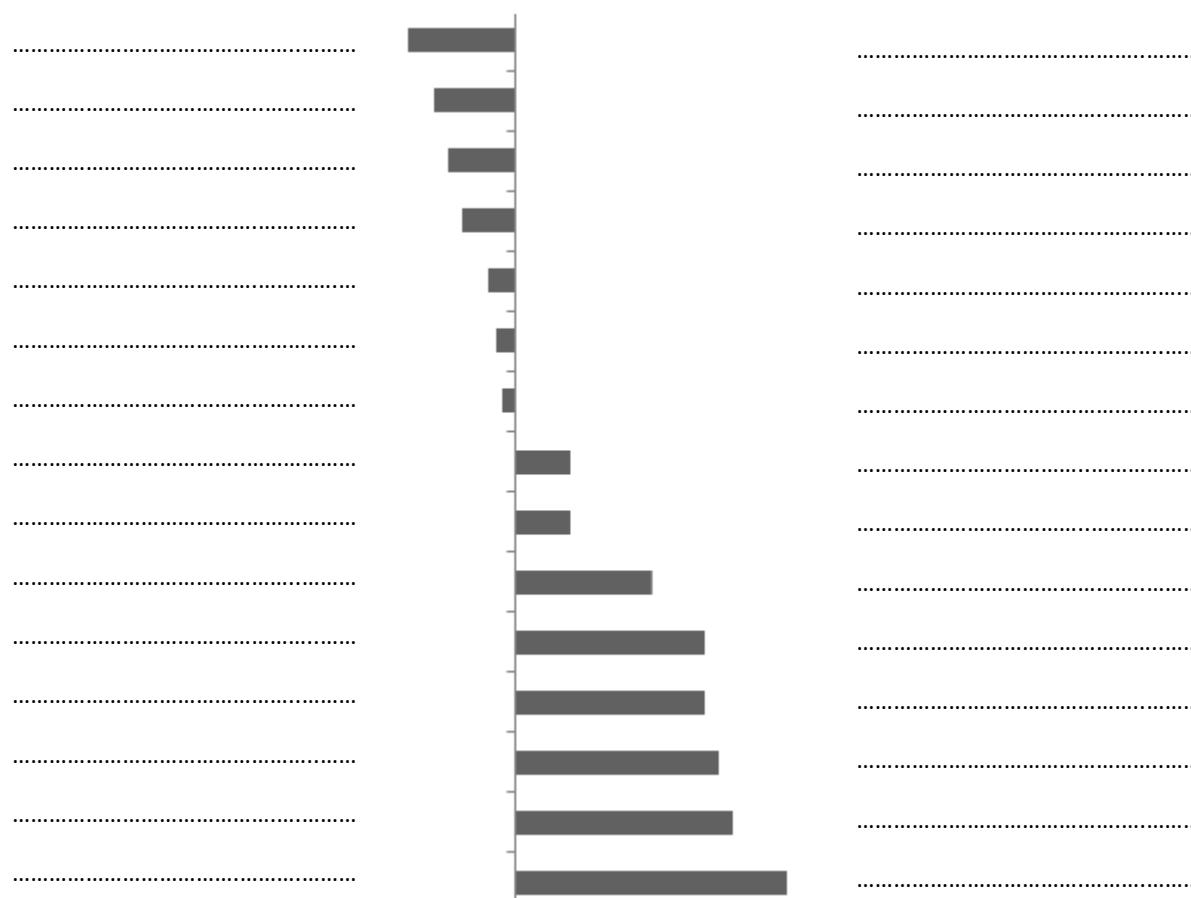
Zadanie nr 10

Lustrzane odbicie *

1. Co Polacy myślą o Ukraińcach oraz o sobie samych?

Ukraińcy są częściej niż Polacy uważani za:

Polacy są częściej niż Ukraińcy uważani za:

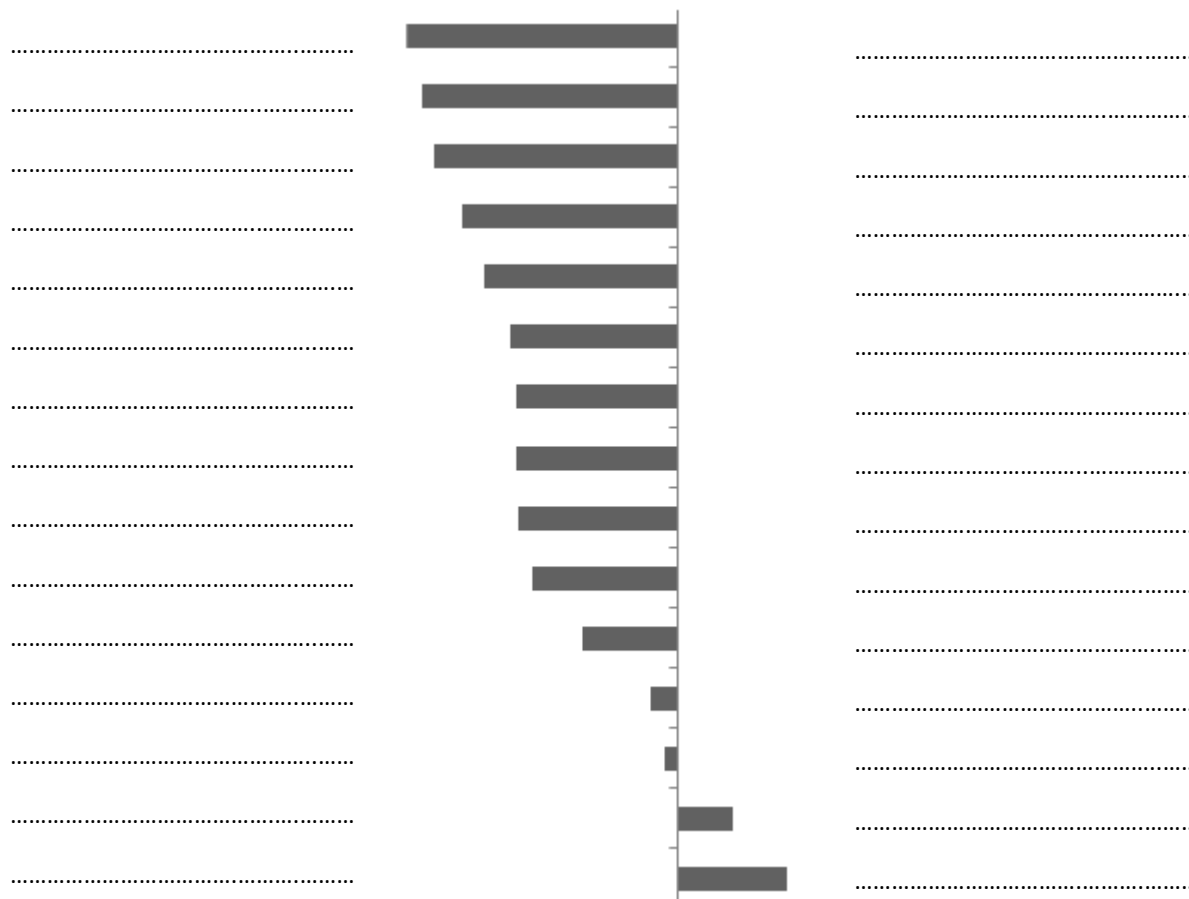

gościnnie ≠ niegościnnie	nowoczesny ≠ zacofany	pracowity ≠ leniwy
nie nadużywa alkoholu ≠ nadużywa alkoholu	odpowiedzialny ≠ nieodpowiedzialny	przedsiębiorczy ≠ nie przedsiębiorczy
religijny ≠ niereligijny	schludny ≠ zaniedbany	życzliwy ≠ nieżyczliwy
tolerancyjny ≠ nietolerancyjny	wykształcony ≠ niewykształcony	skuteczny ≠ nieskuteczny
szczerzy ≠ nieszczerzy	uczciwi ≠ nieuczciwi	wesoły ≠ poważny

2. Co Ukraińcy myślą o Polakach oraz o sobie samych?

Polacy są częściej niż Ukraińcy uważani za:

Ukraińcy są częściej niż Polacy uważani za:

gościnny ≠ niegościnny	nowoczesny ≠ zacofany	pracowity ≠ leniwy
nie nadużywa alkoholu ≠ nadużywa alkoholu	odpowiedzialny ≠ nieodpowiedzialny	przedsiębiorczy ≠ nie przedsiębiorczy
religijny ≠ niereligijny	schludny ≠ zaniedbany	życzliwy ≠ nieżyczliwy
tolerancyjny ≠ nietolerancyjny	wykształcony ≠ niewykształcony	skuteczny ≠ nieskuteczny
szczerzy ≠ nieszczerzy	uczciwy ≠ nieuczciwy	wesoły ≠ poważny

* Zadanie w całości opracowane zostało na podstawie publikacji pt. „Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”, która wydana została przez Instytut Spraw Publicznych pod redakcją Magdaleny Otlewskiej.

Zadanie nr 11**Jak wzajemnie się postrzegamy? *****Część 1.**

Pierwsza część zadania przedstawia opinie Polaków na temat różnic i podobieństw występujących pomiędzy oboma narodami, a konkretnie określa ona, czy zdaniem Polaków Polacy i Ukraińcy są: podobni / raczej podobni lub różnią się / raczej różnią się w zakresie tradycji i stylu życia, wartości i postaw oraz postawy wobec pracy. W poniższe zdania wstaw – Twoim zdaniem odpowiednie – wartości procentowe (wybierz je z wartości podanych w poniższej ramce).

- Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie tradycji i stylu życia.
 - Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie tradycji i stylu życia.
 - Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).
-
- Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie wartości i postaw.
 - Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie wartości i postaw.
 - Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).
-
- Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie postawy wobec pracy.
 - Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie postawy wobec pracy.
 - Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

3%, 7%, 13%, 36%, 38%, 44%, 50%, 53%, 55%

Część 2.

Druga część zadania przedstawia opinie Ukraińców na temat różnic i podobieństw występujących pomiędzy oboma narodami, a konkretnie określa ona, czy zdaniem Ukraińców Polacy i Ukraińcy są: podobni / raczej podobni lub różnią się / raczej różnią się w zakresie tradycji i stylu życia, wartości i postaw oraz postawy wobec pracy. W poniższe zdania wstaw – Twoim zdaniem odpowiednie – wartości procentowe (wybierz je z wartości podanych w poniższej ramce).

- Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie tradycji i stylu życia.
 - Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie tradycji i stylu życia.
 - Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).
-
- Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie wartości i postaw.
 - Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie wartości i postaw.
 - Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).
-
- Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie postawy wobec pracy.
 - Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie postawy wobec pracy.
 - Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

3%, 8%, 12%, 31%, 38%, 43%, 50%, 57%, 59%

* Zadanie w całości opracowane zostało na podstawie publikacji pt. „Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”, która wydana została przez Instytut Spraw Publicznych pod redakcją Magdaleny Otlewskiej.

Zadanie nr 12

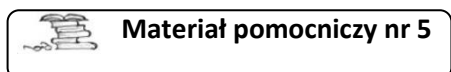
Układanka skojarzeń *

Podczas badania przeprowadzonego przez Instytut Spraw Publicznych Polacy i Ukraińcy zostali poproszeni o wymienienie skojarzeń z państwem sąsiednim i jego mieszkańcami. Poniżej znajduje się tabela, w której należy umieścić zarówno pozytywne, jak i negatywne odpowiedzi respondentów – z podziałem na siedem kategorii. Wybrane opinie znajdują się poniżej tabeli. Dla ułatwienia dodamy, że w każdej komórce powinny znaleźć się trzy opinie.

	Skojarzenia Ukraińców z Polską i Polakami	Skojarzenia Polaków z Ukrainą i Ukraińcami
Bliskość, sąsiedztwo, sympatia		
Dystans, obcość, antypatia		
Kraj i jego mieszkańcy		
Wschód vs Zachód		
Kultura, sztuka, sport		
Historia i polityka		
Granica, handel, turystyka, przemysł, praca		

„jasnowłosi ludzie”	„praca sezonowa”	„piękne kobiety”	„nie dobre rzeczy”	„pensje dobre”	„handel, bazar”
„turystyka”	„Katyń”	„bieda”	„tani alkohol”	„głód”	„krzywda”
„są chytry i nie szczerzy”	„szwankuje demokracja”	„Słowianie tacy jak my”	„kolor żółty i niebieski”	„żeby granice były otwarte”	„Czterej pancerni”
„bratni naród”	„agresor”	„pieczywo”	„Potop”	„folklor”	„sąsiedzi”
„tacy sami ludzie jak my”	„nieudana rewolucja”	„atakowali Wołyń”	„wysoki poziom życia”	„Wołyń, morderstwa”	„gorliwość i pracowitość”
„Szewczenko”	„wolność”	„piwo”	„Euro 2012”	„Smoleńsk”	„przemysł”
„niesamowicie gościnni”	„komunistyczne realia”	„nie budzi sympatii”	„przyjaźń, jedność”	„są zbyt zarozumiali”	„Adam Mickiewicz”

* Zadanie w całości opracowane zostało na podstawie publikacji pt. „Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”, która wydana została przez Instytut Spraw Publicznych pod redakcją Magdaleny Otlewskiej.

Materiał pomocniczy nr 5

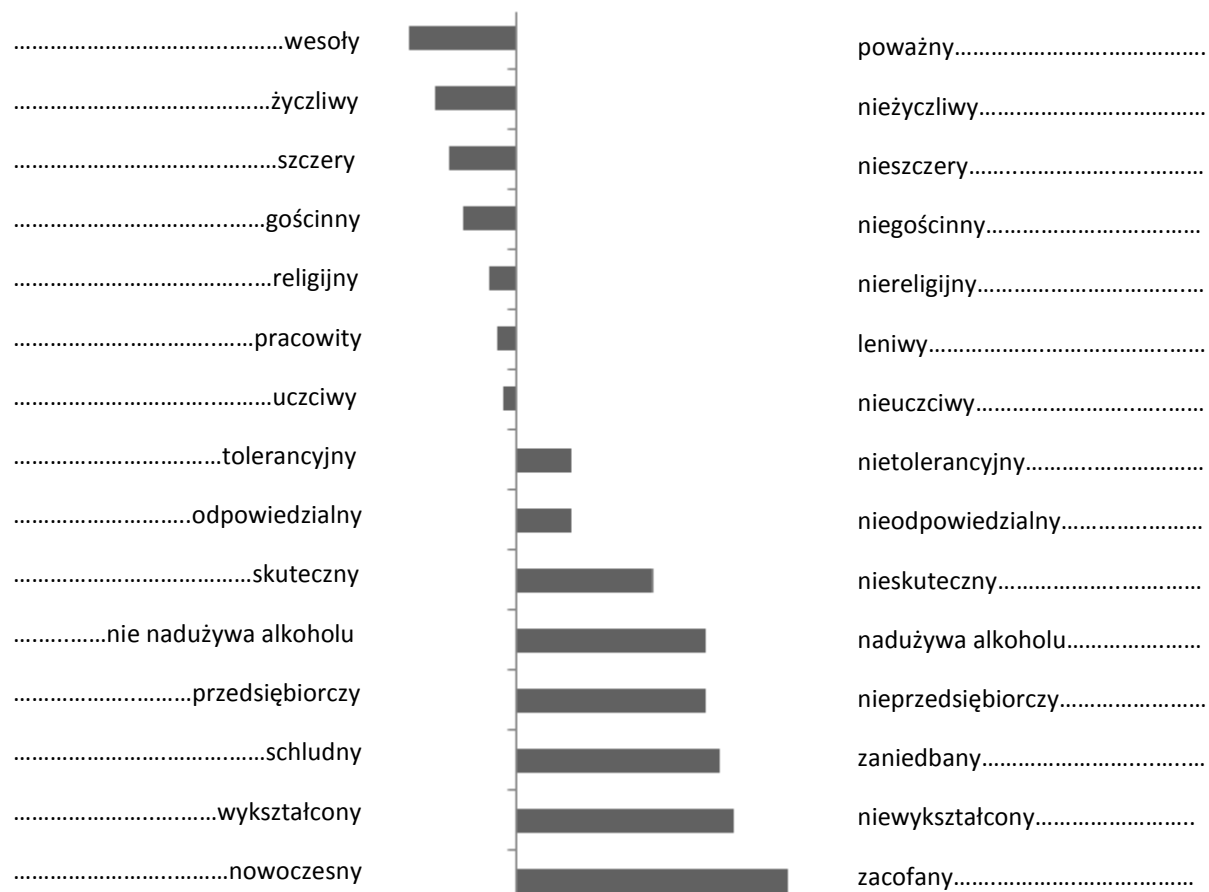
Opinie Polaków i Ukraińców: poprawne odpowiedzi

Zadanie nr 10 – Lustrzane odbicie

1. Co Polacy myślą o Ukraińcach oraz o sobie samych?

Ukraińcy są częściej niż Polacy uważani za:

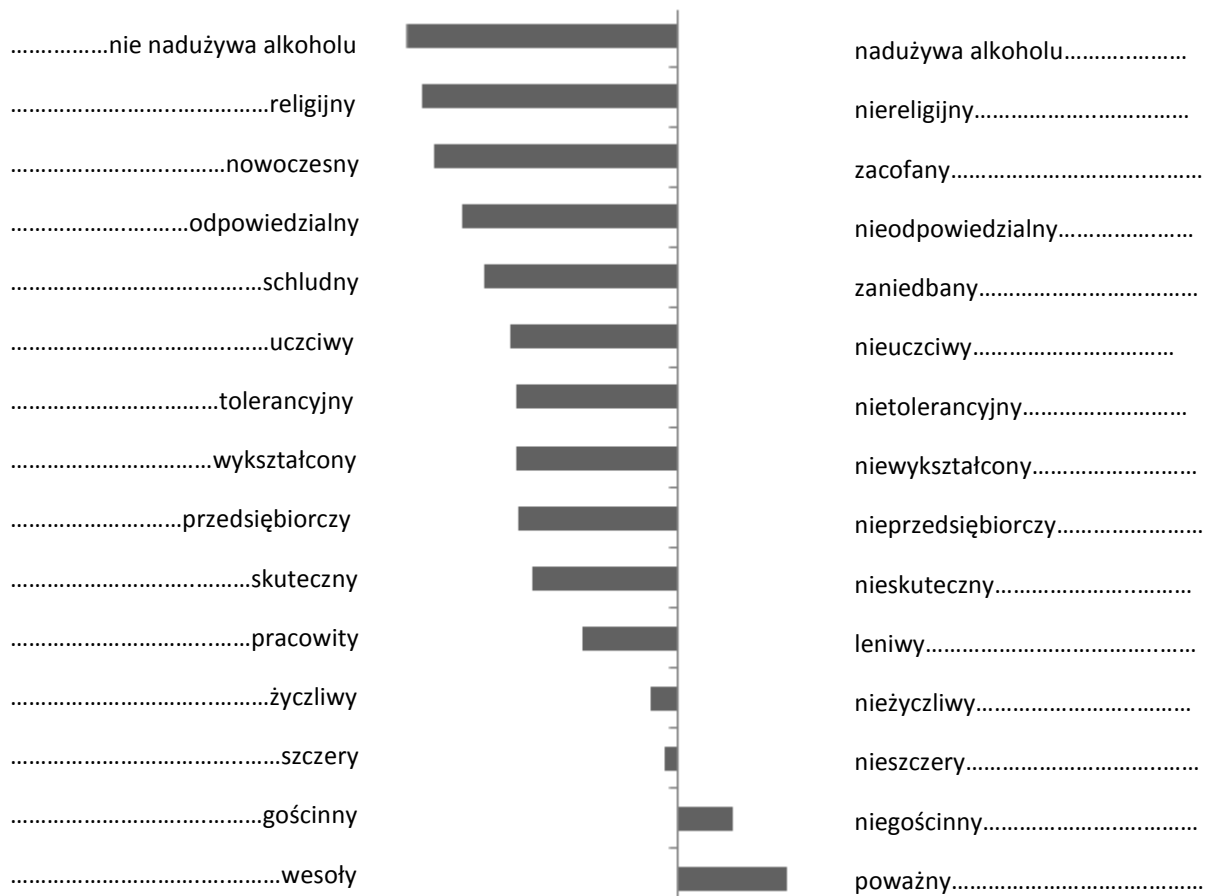
Polacy są częściej niż Ukraińcy uważani za:

2. Co Ukraińcy myślą o Polakach oraz o sobie samych?

Polacy są częściej niż Ukraińcy uważani za:

Ukraińcy są częściej niż Polacy uważani za:

Zadanie nr 11 – Jak wzajemnie się postrzegamy?**Część 1.**

-**53%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie tradycji i stylu życia.
-**44%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie tradycji i stylu życia.
-**3%**..... Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

-**55%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie wartości i postaw.
-**38%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie wartości i postaw.
-**7%**..... Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

-**50%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie postawy wobec pracy.
-**36%**..... Polaków uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie postawy wobec pracy.
-**13%**..... Polaków nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

Część 2.

-**59%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie tradycji i stylu życia.
-**38%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie tradycji i stylu życia.
-**3%**..... Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

-**50%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie wartości i postaw.
-**43%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie wartości i postaw.
-**8%**..... Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

-**31%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy są (raczej) podobni w zakresie postawy wobec pracy.
-**57%**..... Ukraińców uważa, że Polacy i Ukraińcy (raczej) różnią się w zakresie postawy wobec pracy.
-**12%**..... Ukraińców nie ma w tej kwestii wyrobionej opinii (trudno powiedzieć).

Zadanie nr 12 – Układanka skojarzeń

	Skojarzenia Ukraińców z Polską i Polakami	Skojarzenia Polaków z Ukrainą i Ukraińcami
Bliskość, sąsiedztwo, sympatia	„Słowianie tacy jak my” „przyjaźń, jedność” „bratni naród”	„sąsiedzi” „tacy sami ludzie jak my” „niesamowicie gościnni”
Dystans, obcość, antypatia	„agresor” „są zbyt zarozumiali” „są chytry i nieszczerzy”	„nie budzi sympatii” „krzywda” „nie dobre rzeczy”
Kraj i jego mieszkańcy	„jasnowłosi ludzie” „gorliwość i pracowitość” „ser, kiełbasa”	„kolor żółty i niebieski” „piękne kobiety” „piwo”
Wschód vs Zachód	„pensje dobre” „wysoki poziom życia” „wolność”	„bieda” „szwankuje demokracja” „komunistyczne realia”
Kultura, sztuka, sport	„Adam Mickiewicz” „Cztery pancerni i pies” „Potop”	„Euro 2012” „Szewczenko” „folklor”
Historia i polityka	„Katyń” „Smoleńsk” „atakowali Wołyń”	„Wołyń, morderstwa” „nieudana rewolucja” „głód”
Granica, handel, turystyka, przemysł, praca	„praca sezonowa” „żeby granice były otwarte” „turystyka”	„handel, bazar” „tani alkohol” „przemysł”

Zadanie nr 13

Zmiany nie zawsze na lepsze *

Podczas badania przeprowadzonego TNS Polska respondenci zostali poproszeni o określenie, czy ich zdaniem we wskazanych dziedzinach sytuacja w ciągu ostatnich 25 lat zmieniła się na lepsze czy na gorsze (w badaniu można było także wybrać odpowiedź „nie uległa zmianie” oraz „trudno powiedzieć”). Dziedziny, o które pytani byli ankietowani, znajdują się w poniższej tabeli. Zadaniem studentów jest zaznaczenie – za pomocą znaku „x” – jak ich zdaniem wyglądały odpowiedzi większości respondentów.

	Sytuacja zmieniła się na lepsze	Sytuacja zmieniła się na gorsze
wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt AGD		
łączność – usługi telekomunikacyjne		
lotniska i transport lotniczy		
sieć drogowa w Polsce		
ochrona środowiska		
znaczenie Polityczne Polski w Europie		
bezpieczeństwo międzynarodowe Polski		
kultura fizyczna i sport		
pozycja gospodarcza Polski w Europie		
kultura		
szkolnictwo wyższe i nauka		
obrona narodowa		
bezpieczeństwo obywateli i działalność policji		
gospodarka – rozwój ekonomiczny Polski		
wieś i rolnictwo		
koleje, podróżowanie pociągami		
oświata		
warunki życia ludzi		
wymiar sprawiedliwości – działalność sądów i prokuratur		
ogólne zadowolenie Polaków z życia		
pomoc państwa dla ludzi w trudnej sytuacji materialnej		
polityka prorodzinna		
publiczna służba zdrowia		
praca, możliwość znalezienia i utrzymania pracy		

* Zadanie w całości opracowane zostało na podstawie publikacji pt. „Ćwierć wieku zmian – optymizm kontra pesymizm”, przedstawiającej wyniki badań przeprowadzonych przez TNS Polska na 25-lecie wolności.

Zadanie nr 14

Porównajmy systemy *

Podczas badania przeprowadzonego TNS Polska respondenci zostali poproszeni o wskazanie wad i zalet nowego oraz starego systemu. Zadaniem studentów jest wpisanie poszczególnych określeń w odpowiedni kwadrat – wybrane określenia znajdują się w ramce na dole strony. W każdym kwadracie może znaleźć się różna liczba wad lub zalet.

	wady	zalety
stary system		
nowy system		

sytuacja gospodarcza kraju	większa równość ekonomiczna obywateli	reformy gospodarcze i wolny rynek	stabilność życia codziennego
szkolnictwo	biurokracja	demokracja	brak suwerenności
brak stabilności władzy i jej niekompetencja	ograniczenie swobód obywatelskich	większa sprawiedliwość społeczna	materialny poziom życia ludzi
praca	służba zdrowia	służba zdrowia	wyjazdy zagraniczne
niewłaściwa gospodarka i za wysokie podatki	obniżenie poziomu nauki i trudny dostęp	centralizacja władzy i monopol jednej partii	wolność i swobody obywatelskie
brak towarów w sklepach	poczucie bezpieczeństwa	zabezpieczenie socjalne	wzrost przestępczości
brak pieniędzy, duża inflacja i bieda	lęk o przyszłość i niepewność jutra	izolacja państwa i obywateli od świata	brak wolności prasy i cenzura
zła sytuacja w rolnictwie	mniejsza przestępczość	zubożenie społeczeństw	zaopatrzenie sklepów
budownictwo mieszkaniowe	Służba Bezpieczeństwa i milicja	bezrobocie i brak pewności pracy	zła polityka socjalna państwa

* Zadanie w całości opracowane zostało na podstawie publikacji pt. „Wady i zalety starego i nowego systemu”, przedstawiającej wyniki badań przeprowadzonych przez TNS Polska na 25-lecie wolności.

Materiał pomocniczy nr 6

Transformacja w oczach Polaków: poprawne odpowiedzi

Zadanie nr 13 – Zmiany nie zawsze na lepsze

Poniższa tabela przedstawia poprawne odpowiedzi do Zadania nr 14. Dodatkowo obok znaków „X” wskazana podana została procentowa ilość osób, które zaznaczyły tę odpowiedź. Pozostałe osoby wybrały odpowiedź „na gorsze”, „nie uległa zmianie” lub „trudno powiedzieć”.

	Sytuacja zmieniła się na lepsze	Sytuacja zmieniła się na gorsze
wyposażenie gospodarstw domowych w sprzęt AGD	X – 85%	
łączność – usługi telekomunikacyjne	X – 84%	
lotniska i transport lotniczy	X – 73%	
sieć drogowa w Polsce	X – 74%	
ochrona środowiska	X – 66%	
znaczenie Polityczne Polski w Europie	X – 62%	
bezpieczeństwo międzynarodowe Polski	X – 60%	
kultura fizyczna i sport	X – 59%	
pozycja gospodarcza Polski w Europie	X – 59%	
kultura	X – 56%	
szkolnictwo wyższe i nauka	X – 58%	
obrona narodowa	X – 52%	
bezpieczeństwo obywateli i działalność policji	X – 53%	
gospodarka – rozwój ekonomiczny Polski	X – 54%	
wieś i rolnictwo	X – 53%	
koleje, podróżowanie pociągami	X – 48%	
oświata	X – 46%	
warunki życia ludzi	X – 50%	
wymiar sprawiedliwości – działalność sądów i prokuratur	X – 33%	
ogólne zadowolenie Polaków z życia		X – 39%
pomoc państwa dla ludzi w trudnej sytuacji materialnej		X – 47%
polityka prorodzinna		X – 46%
publiczna służba zdrowia		X – 62%
praca, możliwość znalezienia i utrzymania pracy		X – 72%

Zadanie nr 14 – Porównajmy systemy

	wady	zalety
stary system	<p>brak towarów w sklepach, ograniczenie swobód obywatelskich, izolacja państwa i obywateli od świata, brak suwerenności, Służba Bezpieczeństwa i milicja, brak pieniędzy, duża inflacja i bieda, centralizacja władzy i monopol jednej partii, brak wolności prasy i cenzura, sytuacja gospodarcza kraju,</p>	<p>praca, większa sprawiedliwość społeczną, większa równość ekonomiczną obywateli, stabilność życia codziennego, poczucie bezpieczeństwa, zabezpieczenie socjalne, służba zdrowia, szkolnictwo, materialny poziom życia ludzi, budownictwo mieszkaniowe, mniejsza przestępczość, większe bezpieczeństwo,</p>
nowy system	<p>bezrobocie i brak pewności pracy, zubożenie społeczeństw, brak stabilności władzy i jej niekompetencja, służba zdrowia, zła polityka socjalna państwa, niewłaściwa gospodarka i za wysokie podatki, lęk o przyszłość i niepewność jutra, obniżenie poziomu nauki i trudny dostęp, biurokracja, wzrost przestępczości, zła sytuacja w rolnictwie,</p>	<p>wolność i swobody obywatelskie, zaopatrzenie sklepów, wyjazdy zagraniczne, demokracja, reformy gospodarcze i wolny rynek,</p>

Zadanie nr 15

Promocja demokracji *

– Polska otrzymała w przeszłości bezcenną pomoc z Zachodu. To jest nasz dług wobec wolnego świata. Dziś ten dług spłacamy – powiedział minister Grzegorz Schetyna podczas dzisiejszego otwarcia konferencji Warszawski Dialog na rzecz Demokracji, w której udział biorą przedstawiciele organizacji pozarządowych, działacze zaangażowani na rzecz wspierania przemian demokratycznych, jak również studenci, intelektualiści oraz politycy z całego świata.

Tematem przewodnim tegorocznej konferencji jest problem malejącej przestrzeni do działania dla społeczeństwa obywatelskiego. – *25 lat temu wiatr wolności zaczął wiać w Polsce. To smutne, że ćwierć wieku później wciąż jest tak wiele niedemokratycznych państw, w których brak przestrzeni wolności* – powiedziała podczas otwarcia kubańska blogerka i obrończyni praw człowieka Yoani Sanchez.

W trakcie wystąpienie szef polskiej dyplomacji podkreślił zaangażowanie Polski na rzecz wspierania demokracji na świecie. Minister Grzegorz Schetyna przypomniał o powołaniu w ostatnich latach, dzięki zabiegom polskiej dyplomacji, Europejskiego Funduszu na Rzecz Demokracji, jak również o ustanowieniu Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy. Minister Schetyna przypomniał również, że sukces i powodzenie narodów jest bezpośrednią konsekwencją prawa do wolności. – *25 lat temu Polska była bankrutem, dziś polscy politycy piastują najwyższe stanowiska w Unii Europejskiej* – powiedział. *Mury muszą runąć* – dodał, nawołując, by nie tracić wiary w walce o wolność. (...)

Z okazji 25-lecia wolnej Polski 3 czerwca w Warszawie po raz pierwszy wręczona została międzynarodowa Nagroda Solidarności im. Lecha Wałęsy. Odebrał ją przywódca Tatarów krymskich Mustafa Dżemilew.

- Nagroda Solidarności imienia Lecha Wałęsy jest jedynym na świecie wyróżnieniem przyznawanym przez państwo, które dzieli się doświadczeniami udanej transformacji od dyktatury po demokrację – podkreślił w czasie warszawskiej gali inicjator nagrody minister spraw zagranicznych RP Radosław Sikorski. (...)

Ludmiła Aleksiejewa laureatką nagrody „Pro Dignitate Humana”

Wiceminister Henryka Mościcka-Dendys na Radzie Praw Człowieka ONZ w Genewie

Polska silnie zaangażowana w demokratyzację – raport Freedom House

Uroczyste otwarcie konferencji Warszawski Dialog na rzecz Demokracji

Promowanie i ochrona praw człowieka to przywilej i obowiązek wszystkich ludzi świadomych zagrożeń i bólu jakie niosą nietolerancja, ignorancja, przemoc i wojna – podkreśliła ambasador Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz wręczając w imieniu ministra spraw zagranicznych Grzegorza Schetyny nagrodę „Pro Dignitate Humana” rosyjskiej działaczce na rzecz praw człowieka i swobód obywatelskich Ludmile Aleksiejewej. (...)

Nagroda „Pro Dignitate Humana”, ustanowiona przez Ministra Spraw Zagranicznych RP w 2012 r., przyznawana jest za pełne poświęcenia i bezkompromisowe działania w obronie praw osób prześladowanych i narażonych na represje oraz niezłomną postawę w obronie praw jednostki i poszanowania godności ludzkiej. (...)

Jak co roku, w dniu 15 września, obchodzimy Międzynarodowy Dzień Demokracji. Ustanawiając to święto w 2007 r. Zgromadzenie Ogólne NZ podkreślało potrzebę ochrony demokracji na świecie. (...) Polska przywiązuje szczególne znaczenie do umacniania demokracji, która jest wpisana w historię i dziedzictwo naszego kraju. Wzmacnianie i rozwijanie standardów demokratycznych należy do priorytetowych zagadnień polskiej polityki zagranicznej.

Polska agenda demokratyzacyjna dysponuje mechanizmami wspierania państw i społeczeństw, wkraczających na drogę ku demokracji. Dzielimy się doświadczeniami niedawnej transformacji demokratycznej z innymi państwami, które widzą w Polsce cennego i wiarygodnego partnera. Za pośrednictwem Europejskiego Funduszu na rzecz Demokracji (EED), utworzonego na bazie polskiego pomysłu, wspieramy w ramach UE, demokratyczne aspiracje w Europejskim Sąsiedztwie. Dzięki Nagrodzie Solidarności im. Lecha Wałęsy, wyróżniamy wybitne działania na rzecz demokracji i wolności, zapewniając jednocześnie możliwość realizacji konkretnych projektów wspierających rozwój demokracji.

Cieszymy się, że Warszawa staje się siedzibą organizacji międzynarodowych działających na rzecz demokracji, jak choćby Wspólnota Demokracji czy Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR). Stolica Polski jest również centrum debaty o wyzwaniach i stanie demokracji na świecie dzięki organizowanej przez MSZ corocznej konferencji Warszawski Dialog na rzecz Demokracji (w 2014 r. w dniach 23-25 października).

**Rozmowy z przedstawicielami
społeczeństwa obywatelskiego z Kuby**

VII Międzynarodowy Dzień Demokracji

**Nagroda Solidarności dla Mustafy
Dżemilewa z Ukrainy**

Przyjęcie rezolucji nt. dobrego rządzenia

**W Genewie o demokracji i prawach
człowieka**

O doświadczeniach transformacji polityczno-gospodarczej Polski rozmawiał 20 października w Warszawie podsekretarz stanu Leszek Soczewica z kubańskimi przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego. Kubańczycy odwiedzają Polskę w związku z udziałem w „Warszawskim Dialogu na rzecz Demokracji” oraz w organizowanych pod auspicjami Instytutu Lecha Wałęsy warsztatach „25 lat przemian demokratycznych w Polsce: możliwy scenariusz dla Kuby”.

– Polska przywiązuje ogromne znaczenie do walki o wolność, godność i demokrację, która zatriumfowała 25 lat temu kompromisem okrągłego stołu – zaznaczył podczas spotkania z niezależnymi dziennikarzami, prawnikami, związkowcami i działaczami społecznymi wiceminister Soczewica. Wśród gości odwiedzających Polskę znaleźli się m.in. nominowany do Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy Dagoberto Valdes oraz laureatka wielu międzynarodowych nagród w zakresie prawa do wolności słowa i gość honorowy tegorocznej edycji „Warszawskiego Dialogu na rzecz Demokracji” Yoani Sanchez. (...)

W dniu 27 marca 2014 r. Rada Praw Człowieka NZ jednomyślnie przyjęła rezolucję nt. roli dobrego rządzenia w ochronie i promocji praw człowieka. Inicjatywę, przedstawioną przez Polskę w imieniu międzyregionalnej grupy państw składającej się z Australii, Chile, Korei Południowej oraz Republiki Południowej Afryki, poparło 106 państw. Rezolucja stanowi kontynuację wcześniejszych inicjatyw podejmowanych przez Polskę i podkreśla zależność między przestrzeganiem zasad dobrego rządzenia, a promocją i ochroną praw człowieka. Najistotniejszym elementem rezolucji jest zobowiązanie Biura Wysokiej Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka do organizacji w trakcie 30. sesji Rady, tj. we wrześniu 2015 r., panelu nt. roli służby publicznej jako kluczowego elementu dobrego rządzenia w promocji i ochronie praw człowieka.

Wiceszefowa polskiej dyplomacji uczestniczyła 3 marca br. w XXVIII sesji Rady Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych w Genewie. W swoim wystąpieniu wiceminister Henryka Mościcka – Dendys wyraziła głębokie zaniepokojenie sytuacją praw człowieka we wschodniej Ukrainie i na Krymie.

- *Wzywamy Rosję do poszanowania integralności terytorialnej Ukrainy oraz realizacji postanowień porozumień z Mińska* – powiedziała wiceszefowa polskiej dyplomacji. Wiceminister zaznaczyła, że zmiana statusu Krymu przyniosła szereg ograniczeń dla społeczeństwa obywatelskiego, niezależnych mediów, a także mniejszości religijnych i narodowych.

Podczas XXVIII sesji Rady Praw Człowieka ONZ wiceminister Mościcka-Dendys zwróciła również uwagę na obecną sytuację w Syrii i Iraku oraz ostatnie ataki terrorystyczne tzw. Państwa Islamskiego. Potępiła także przemoc stosowaną wobec ludności cywilnej, w tym kobiet i dzieci, jak również wobec członków mniejszości religijnych m.in. chrześcijan w różnych częściach świata. (...)

Tylko wtedy, kiedy prawa człowieka są w pełni realizowane, demokracja może rozkwitać – podkreślił podsekretarz stanu w MSZ Artur Nowak-Far w swoim wystąpieniu w trakcie 25. sesji Rady Praw Człowieka ONZ w Genewie.

Wiceszef polskiego MSZ zwrócił tym samym uwagę na ścisłą współzależność między demokracją a prawami człowieka. Zadeklarował też gotowość niesienia przez Polskę wszystkim zainteresowanym pomocy w umacnianiu demokratycznej transformacji.

W swoim wystąpieniu wygłoszonym 3 marca br. wiceminister Nowak-Far wyraził również głębokie zaniepokojenie ostatnimi wydarzeniami na Ukrainie. Wezwał stronę rosyjską do respektowania prawa międzynarodowego, w tym suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. – *Ukraina jest w pełni niepodległym państwem z prawnie umocowaną władzą w postaci demokratycznie wybranego parlamentu i przewodniczącego parlamentu pełniącego obowiązki głowy państwa* – podkreślił wiceminister.

Odnosząc się do 25. rocznicy przyjęcia Konwencji Praw Dziecka wiceminister Artur Nowak-Far przypomniał kluczową rolę Polski w jej powstaniu. Prace nad Konwencją rozpoczęto pod koniec lat 70. z inicjatywy Polski. Wystąpienie wiceszefa polskiego resortu dyplomacji było również okazją do wyrażenia naszego zaniepokojenia stanem przestrzegania praw człowieka w takich krajach jak Syria, Korea Północna, Iran i Białoruś.

Polska działa bardzo intensywnie na rzecz wspierania demokracji i praw człowieka – wynika z opublikowanego właśnie raportu Freedom House na temat państw wspierających demokrację na świecie. Zaangażowanie Polski zostało ocenione jako „silne”.

„*Pomimo, że [Polska] jest stosunkowo nową demokracją, kraj postawił sobie za priorytet długotrwałe działania na rzecz demokracji i praw człowieka*” – czytamy w raporcie. Freedom House w swoim zestawieniu plasuje Polskę tuż za Szwecją, której zaangażowanie w promocję demokracji zostało ocenione jako „bardzo silne”. Działania Unii Europejskiej, Francji, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych w tym zakresie są opisane jako „umiarkowane”. (...)

Z badania Freedom House wynika, że zdolność naszego kraju do przeprowadzenia zmian w dziedzinie demokratyzacji w stosunku do jego wielkości, wyróżnia Polskę spośród innych ocenianych krajów.

W raporcie „Wsparcie demokracji za granicą” zostało ocenionych 10 krajów i Unia Europejska w okresie od czerwca 2012 do maja 2014 roku (Brazylia, Francja, Niemcy, Indie, Indonezja, Japonia, Polska, Republika Południowej Afryki, Szwecja, Stany Zjednoczone, UE).

* Wszystkie wykorzystane do przygotowania zadania fragmenty artykułów pochodzą ze strony internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych (www.msz.gov.pl).

Zadanie nr 16

Mały słownik PRL-u

Państwo & Praca	
Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL)	Oficjalna nazwa państwa polskiego w latach 1952-1989, czyli od momentu uchwalenia konstytucji z lipca 1952 roku. PRL przestał istnieć 31 grudnia 1989 roku, kiedy to weszła w życie nowelizacja konstytucji zmieniająca nazwę państwa na Rzeczpospolita Polska.
Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR)	Partia komunistyczna, która sprawowała rządy w okresie Polski Ludowej.
Aparatczyk	Słowo określające każdego członka PZPR oraz te osoby, które zajmowały kierownicze stanowiska, otrzymywane tylko z rekomendacji PZPR.
Pierwszy Sekretarz	Formalny przywódca PZPR, a także faktyczny całego państwa.
Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR)	Dawały wikt i opierunek rzeszom polskich rolników, którzy z zapalem gospodarowali na państwowych terenach. Szkoda tylko, że były one całkowicie nieopłacalne i fatalnie zarządzane.
Badylarz	Stworzone przez propagandę pogardliwe określenie prywatnego przedsiębiorcy (ogrodnika) zajmującego się uprawą roślin na niewielką skalę, głównie w szklarniach lub pod folią.
Spekulant	Propagandowe – i niezbyt pochlebne – określenie drobnego handlarza. Profesja tak była w PRL-u piętnowana, ścigana i oskarżana o odpowiedzialność za niedobory w sklepach.
Zmotoryzowane Obwody Milicji Obywatelskiej (ZOMO)	Specjalne oddziały Milicji Obywatelskiej, które odpowiedzialne były głównie za tłumienie demonstracji i strajków. Prześmiewczo nazywane „bijącym sercem partii”.

Spółeczeństwo & Życie Codzienne	
Czyn społeczny	<i>Organizowana przez władze „rozrywka”, głównie weekendowa, czyli przymusowe prace polegające na przykład na sprzątnięciu śmieci lub sadzeniu drzew.</i>
Przedsiębiorstwo Eksportu Wewnętrzny „Pewex”	<i>Państwowy twór prowadzący sieć sklepów na terenie całego kraju, w których za waluty wymienne kupić można było towary niemal niedostępne w innych miejscach. Przedmioty kupione w Pewexie były synonimem luksusu.</i>
Cinkciarz	<i>Popularne i potoczne określenie takiej osoby, która w czasach PRL-u prowadziła nielegalny handel walutami wymiennymi, np. można było kupić u niej dolary.</i>
Bikiniarze	<i>Subkultura zafascynowana „kulturą zgniętego Zachodu”. Jej przedstawiciele ubierali się w kolorową odzież np. szerokie marynarki („na kilowatach”), chętnie nosili „buty na słoninie” – grubej, gumowej podeszwie, kolorowe krawaty i piratki (jaskrawe skarpetki), a na głowach – plerezę.</i>
Kartki	<i>Używane celem reglamentacji towarów i uprawniające do zakupu określonej ich ilości. W różnych okresach PRL-u reglamentacją objęte były m.in.: cukier, mięso, masło, ryż, mąka, mydło, proszek do prania, słodycze, papierosy i alkohol.</i>
Frania	<i>Elektryczna pralka wirnikowa produkowana w Polsce w okresie PRL-u. Obowiązkowe wyposażenie każdej łazienki.</i>
Saturator	<i>Ratunek dla spragnionych – umożliwiał delektowanie się wodą sodową (z sokiem lub bez) przy użyciu jednej, najczęściej przymocowanej łańcuszkiem szklanki.</i>
Pochód	<i>Najpopularniejszy – oczywiście – pierwszomajowy, czyli najważniejsze propagandowe przedstawienie roku. W idealnie zaplanowanych i obowiązkowych przemarszach uczestniczyły całe rzesze ludu pracującego miast i wsi.</i>

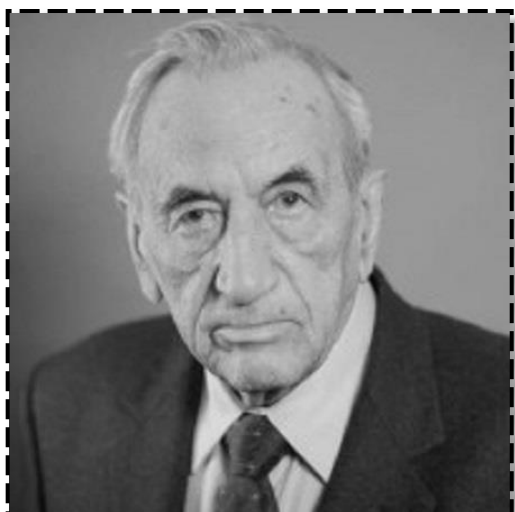

Zadanie nr 17

Kto jest kim?

<p>Tadeusz Mazowiecki</p>	<p>Polski polityk i publicysta urodzony w Płocku w roku 1927. Zmarł w Warszawie w roku 2013. Był ostatnim premierem PRL oraz pierwszym premierem w III Rzeczypospolitej. W trakcie swojej kariery pełnił także funkcję posła i doradcy prezydenta. Zasiadał przy Okrągłym Stole po stronie opozycyjno-solidarnościowej. Kawaler Orderu Orła Białego.</p>
<p>Lech Wałęsa</p>	<p>Polski polityk i działacz związkowy urodzony w 1943 roku w Popowie. Współzałożyciel i pierwszy przewodniczący „Solidarności”, przy Okrągłym Stole zasiadał po stronie opozycyjnej. Prezydent RP w latach 1990-1995. Za swoją działalność otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla.</p>
<p>Bronisław Geremek</p>	<p>Polski polityk i historyk, profesor nauk humanistycznych. Urodzony w 1932 roku w Warszawie, zmarł w 2008 roku w Lubieniu. W latach 1997-2000 minister spraw zagranicznych, poseł oraz deputowany do Parlamentu Europejskiego (od 2004 roku do śmierci). Owalny dziedziniec w budynku Parlamentu Europejskiego w Strasburgu nazwany jest jego nazwiskiem.</p>
<p>Leszek Balcerowicz</p>	<p>Polski polityk i ekonomista, doktor habilitowany nauk ekonomicznych, urodzony we Włocławku w 1947 roku. Pełnił funkcję posła oraz ministra finansów. Był prezes Narodowego Banku Polskiego, kawaler Orderu Orła Białego. Autor reform gospodarczych rozpoczętych w 1990 roku.</p>
<p>Jacek Kuroń</p>	<p>Polski polityk i historyk. Urodził się we Lwowie w roku 1934, zmarł w roku 2004 w Warszawie. Jeden z przywódców opozycji w PRL, współzałożyciel Komitetu Obrony Robotników. Zasiadał przy Okrągłym Stole po stronie opozycyjno-solidarnościowej. Był ministrem pracy i polityki społecznej. Kawaler Orderu Orła Białego.</p>
<p>Adam Michnik</p>	<p>Polski działacz polityczny, publicysta i eseista. Urodzony w Warszawie w 1946 roku. W czasach PRL członek opozycji, działacz Komitetu Obrony Robotników i „Solidarności”, więzień polityczny. Brał udział w obradach Okrągłego Stołu. Redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”, kawaler Orderu Orła Białego.</p>

Źródło: ro.com.pl

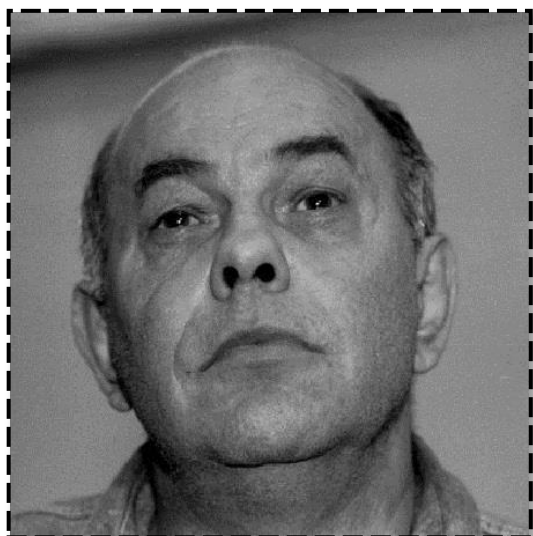
Źródło: wiadomosci.gazeta.pl

Źródło: www.europarl.europa.eu

Źródło: wiadomosci.wp.pl

Źródło: warszawa.gazeta.pl

Źródło: wiadomosci.onet.pl

Zadanie nr 18

Luki w transformacji – wykreślanka

W wykreślance znajduje się 10 haseł, w różny sposób związanych z przemianami w Polsce. Znajdź je wszystkie, a następnie uzupełnij nimi „słownik przemian”, który otrzymałeś razem z wykreślanką. Szukać możesz poziomo, pionowo i na ukos.

A	F	F	C	M	O	P	I	U	P	W	Q	D	Ó
S	D	T	S	A	W	R	V	X	Z	A	S	E	P
O	K	R	Ą	G	Ł	Y	S	T	Ó	Ł	C	M	O
L	A	A	Ą	D	Ó	W	F	O	P	Ę	W	O	X
I	N	N	X	A	P	A	B	R	N	S	V	K	C
D	M	S	C	L	W	T	R	G	T	A	D	R	D
A	K	F	Q	E	P	Y	E	B	Y	F	V	A	M
R	J	O	C	N	H	Z	B	D	D	K	C	C	N
N	H	R	V	K	Q	A	Ą	O	P	Ż	Z	J	B
O	G	M	E	A	S	C	L	F	R	J	Z	A	R
Ś	T	A	G	D	E	J	A	E	L	Y	Z	B	E
Ć	R	C	F	L	V	A	H	O	R	V	C	A	W
R	R	J	D	B	A	U	S	Ż	A	E	O	O	U
T	W	A	X	Ł	S	O	C	J	A	L	I	Z	M

Luki w transformacji – słownik przemian

1. – sposób organizacji państwa, a także formy rządów, w którym decyzje podejmowane są przez większość obywateli. Obecnie przyjmuje raczej charakter pośredni – wola większości wyrażana jest przez wybranych wcześniej przedstawicieli. Podstawą funkcjonowania tej formy rządów jest konstytucja (najczęściej, choć nie zawsze, spisana).
2. – wieś pod Warszawą, miejsce spotkań przedstawicieli NSZZ „Solidarność” z przedstawicielami władzy państwowej od września 1988 roku. Podczas tych spotkań ustalono, że dojdzie do obrad przy Okrągłym Stole. W trakcie samych obrad Okrągłego Stołu była miejscem, w którym dyskutowano nad najbardziej problematycznymi kwestiami.
3. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „.....” – związek zawodowy, powstały w 1980 roku na mocy tzw. „porozumień sierpniowych”. Do 1989 roku był w opozycji do władzy ludowej, jako główna siła sprzeciwiająca się jej. W wolnej Polsce kontynuuje tradycje związkowe.
4. – popularna nazwa negocjacji, które odbywały się w Polsce w 1989 roku (6 lutego – 5 kwietnia). Negocjacje odbywały się pomiędzy władzą PRL a przedstawicielami opozycji oraz stroną kościelną. Ich celem była próba zakończenia kryzysu, jaki od lata 1988 roku nękał państwo. W ich wyniku podjęto decyzję o częściowo wolnych wyborach do Sejmu, przywróceniu Senatu oraz urzędu Prezydenta.
5. – Polska Republika Ludowa. Oficjalna nazwa państwa polskiego w latach 1952-89. Jej istnienie zapewniała Konstytucja Polskiej Republiki Ludowej, która w życie weszła 22 lipca 1952 roku. Według tego dokumentu, ustrojem obowiązującym w państwie była „demokracja ludowa”, następnie zaś socjalizm. W 1976 roku wpisano w konstytucję zapis o przewodniej roli Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz bratniej przyjaźni z ZSRR.
6. – proces polegający na przekazywaniu państwowego mienia w ręce prywatnych właścicieli. Po 1989 roku w Polsce oznaczał on głównie sprzedaż osobom prywatnym państwowych przedsiębiorstw i majątku. Celem tego procesu było przekształcenie polskiej gospodarki w wolnorynkową.
7. – ustrój polityczny, ideologia oraz doktryna gospodarcza, która w swoim założeniu opierać się ma na własności wspólnej i centralnie sterowanej gospodarce. Nazywano tak również stosunki społeczno-polityczne panujące w państwach bloku wschodniego do 1989 roku (w tym w Polsce). Ustrój ten, wprowadzony w drodze nieuczciwych wyborów po II wojnie światowej, szybko przerodził się w system oparty na rządach jednej partii (PZPR).
8. – proces przeobrażania ustroju państwowego metodą reform. Jego celem jest przejście z jednego systemu (ustroju) do innego – na przykład z ustroju totalitarnego do demokracji, z gospodarki socjalistycznej do wolnorynkowej.
9. – polski opozycjonista i działacz związkowy. Pierwszy przewodniczący NSZZ „Solidarność”. Pomiędzy grudniem 1981 a listopadem 1982 internowany w związku z działalnością opozycyjną. Aktywny uczestnik obrad Okrągłego Stołu. Był pierwszym niekomunistycznym Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej, wybranym w wyborach powszechnych.
10. – to proces, w którym obywatele żyjący na jakimś obszarze decydują o oddelegowaniu swoich przedstawicieli do organu władzy. Są powszechnym mechanizmem demokracji. Najczęściej odbywają się poprzez głosowanie.

słowem w demokrację

Od centralnego planowania do wolnego rynku -
25 lat przemian gospodarczych

Brak wiary w wolny rynek jest brakiem wiary w wolność
Milton Friedman

TEMAT: Od centralnego planowania do wolnego rynku – 25 lat przemian gospodarczych

Cele:

- student poznaje podstawowe fakty z zakresu polskiej i ukraińskiej transformacji gospodarczej
- student zapoznaje się ze zmianami gospodarczymi w obu państwach
- student potrafi zinterpretować dane statystyczne
- student poznaje podstawowe pojęcia związane z gospodarką

Metody:

- analiza danych statystycznych
- dyskusja
- zadania logiczne

Pojęcia kluczowe:

- transformacja systemowa / ustrojowa
- transformacja gospodarcze
- reformy gospodarcze
- gospodarka centralnie planowana
- gospodarka rynkowa

Zadania dla studentów:

- Zadanie nr 1 – Gospodarka planowa i gospodarka rynkowa
- Zadanie nr 2 – Gospodarcza encyklopedia
- Zadanie nr 3 – Kalendarium zmian – Polska
- Zadanie nr 4 – Kalendarium zmian – Ukraina
- Zadanie nr 5 – Polskie reformy gospodarcze
- Zadanie nr 6 – Ukraińskie reformy gospodarcze
- Zadanie nr 7 – Produkt Krajowy Brutto
- Zadanie nr 8 – Wzrost gospodarczy
- Zadanie nr 9 – Statystycznie rzecz biorąc...
- Zadanie nr 10 – Integracja międzynarodowa

Poziom:

Szkoły ponadgimnazjalne oraz studenci

Czas: 1 godzina i 30 minut

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Część I. Wprowadzenie do dyskusji o gospodarce

Powiedz uczestnikom zajęć, że dzisiejsze zajęcia poświęcone zostaną zagadnieniom gospodarczym, w szczególności – procesowi przejście od gospodarki centralnie planowanej do wolnorynkowej w Polsce i na Ukrainie na początku lat 90. XX wieku.

Na początku sprawdź, jaką wiedzę na te tematy posiadają uczestnicy. Rozdaj im karty pracy z **Zadanie nr 1 – Gospodarka planowa i gospodarka rynkowa**, a następnie poproś o zapoznanie się z tekstami i uzupełnienie luk odpowiednimi wyrazami z ramki.

Klucz – część pierwsza 1. częściowa 2. społeczny 3. własność 4. produkcję 5. scentralizowany	6. polityki ekonomicznej 7. rozwoju gospodarczego 8. niższy 9. bierne 10. wyższy 11. swobody
--	---

Klucz – część druga 1. równowagi 2. ceny 3. popytu 4. konsumpcji 5. własność prywatna	6. budżet 7. autonomia 8. pieniężnego 9. urzędników 10. naturalnych 11. publiczne
---	--

Kolejne zadanie – **Zadanie nr 2 – Gospodarcza encyklopedia** – polega na dopasowaniu haseł i ich definicji. To zagadnienia podstawowe, których znaczenie warto znać, zanim rozpocznie się dyskusję na temat gospodarki i gospodarczych przemian. Kiedy już definicje zostaną odpowiednio złożone, poproś uczestników zajęć o wskazanie tych pojęć, które wiążą się ściśle z gospodarką centralnie planowaną, tych, które wiążą się z gospodarką rynkową, a także tych, których używać można opisując obydwa wskazane modele gospodarcze.

Część II. Reformy krok po kroku

Kiedy już wszystkie pojęcia są jasne, przejść należy do spraw najważniejszych – czyli reform, które zostały przeprowadzone przez polskie i ukraińskie rządy na początku lat 90. XX wieku. W tym czasie, po tzw. Jesieni Ludów, państwa te nie tylko odzyskały swoją suwerenność i rozpoczęły przemiany polityczne, ale także postanowiły zamienić dotychczas funkcjonujący model gospodarki planowej na wolny rynek. Zaczynając od początku – rozdaj studentom **Zadanie nr 3 – Kalendarium zmian – Polska** oraz **Zadanie nr 4 – Kalendarium zmian – Ukraina**. Zadaniem uczestników zajęć jest poznanie wydarzeń, które miały istotny wpływ na proces transformacji gospodarczej, uzupełniając brakujące słowa.

Zadanie nr 3 - klucz

sierpniowymi	cen	demokratyzacji
dymisja	Magdalence	działalności gospodarczej
Planowania	podatkowym	reglamentację
decentralizację	dewizowa	zagranicznego
Okrągłego	kontraktowego	Narodowe

inflacji	Plan	demonopolizacji
podatkowego	zwalniania	Własnościowych
bezpośredni	pakietu	VAT
organizacyjnego	finansów	denominacja
emerytalna	administracyjna	zintegrowanych
ubezpieczeniu	ograniczenia	dochodowego
wydłużenie		

Zadanie nr 4 – klucz

suwerenności	rynkowej	ZSRR
certyfikatowej	małej	hrywnę
radykalnych	zintensyfikowaniu	dekret
majątku	deputowanych	azjatycki
powolny	przełomu	społecznego
Ziemski	prezydenckiej	pomarańczowa
rynkowej	Juszczenko	gazowe
Stany Zjednoczone	parlamentarne	Sąsiedztwa
konkurencyjna	kodeks	gazu
kilkadziesiąt	60	ewidencji
Stowarzyszeniowej	stagnacja	

Studenci wiedzą już, kiedy wprowadzono konkretne reformy i w jakich okresach próbowano realizować poszczególne strategie rozwojowe, warto więc skupić się na szczegółach tych reform – ich celach, a także środkach, które prowadzić miały do ich osiągnięcia. Rozdaj uczestnikom **Zadanie nr 5 – Polskie reformy gospodarcze**, a następnie **Zadanie nr 6 – Ukraińskie reformy gospodarcze**. Uczestnicy muszą dopasować poszczególne ustawy, reformy i koncepcje do konkretnych okresów/strategii. Informacje zawarte w podłużnych komórkach to ogólne nazwy wdrażanych strategii, zaś informacje umieszczone w mniejszych komórkach to cechy/elementy tychże.

Część III. Porównania

Na początku lat 90. XX wieku Polska oraz Ukraina rozpoczynały reformy, będąc na bardzo zbliżonym poziomie gospodarczym. Po rozwiązaniu wcześniejszych zadań, uczestnicy powinni potrafić wskazać główne tendencje w programach reform w obydwu krajach – np. dynamizm/opieszałość, kompleksowość/fragmentaryzacja, terapia szokowa/model ewolucyjny. Wiedza ta będzie przydatna w dyskusji nad kartami pracy, które znaleźć można w **Zadaniu nr 7 – Produkt Krajowy Brutto**, **Zadaniu nr 8 – Wzrost gospodarczy** oraz **Zadaniu nr 9 – Statystycznie rzecz biorąc...**

Pora zwrócić uwagę na to, jak wprowadzane reformy przekładały się na wyniki gospodarcze osiągane przez obydwa państwa. Porównajcie poziom PKB, poziom wzrostu gospodarczego oraz inne wskaźniki, na podstawie których charakteryzowane są gospodarki narodowe. Która ścieżka – ścieżka terapii szokowej czy ścieżka ewolucyjnego rozwoju – okazała się skuteczniejsza? Jakie wydarzenia międzynarodowe mogły mieć wpływ na stan polskiej i ukraińskiej gospodarki w poszczególnych okresach?

Część IV. Otwarcie na świat

Jedną z cech charakterystycznych dla gospodarek rynkowych jest ich otwarcie na... inne gospodarki. Na forum światowym i regionalnym działają różne organizacje międzynarodowe, które zajmują się w szczególności gospodarką. Członkostwo w części z nich świadczy o osiągnięciu odpowiedniego poziomu gospodarczego przed dane państwo członkowskie, spełnieniu szczegółowych kryteriów akcesji, wzmacnia pozycję państwa na arenie międzynarodowej, a także – dość prozaicznie – wpływa chociażby na poziom ratingu, którym szczyścić może się

później dane państwo. Zdarza się często, że przystąpienie do takiej organizacji międzynarodowej świadczy również o zwieńczeniu długiego i żmudnego procesu przeprowadzania reform.

W związku z tym rozdaj uczestnikom karty pracy, które znajdują się w **Zadaniu nr 10 – Integracja międzynarodowa**. Studenci powinni zapoznać się z informacjami na temat przedstawionych organizacji gospodarczo-finansowych, a następnie zastanowić się, czy do danej organizacji należą Polska i Ukraina. Jeśli któreś z tych państw jest krajem członkowskim, warto wskazać (choćby roczną) datę akcesji.

Zadanie nr 10 - klucz

1.	MIĘDZYNARODOWY FUNDUSZ WALUTOWY	POLSKA – TAK UKRAINA – TAK	12.06.1986 03.09.1992
2.	BANK ŚWIATOWY	POLSKA – TAK UKRAINA – TAK	27.06.1986 03.09.1992 (i nast.)
3.	ŚWIATOWA ORGANIZACJA HANDLU	POLSKA – TAK UKRAINA – TAK	01.01.1995 16.05.2008
4.	ORGANIZACJA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ I ROZWOJU	POLSKA – TAK UKRAINA – NIE	22.11.1996 -
5.	UNIA EUROPEJSKA	POLSKA – TAK UKRAINA – NIE	01.05.2004 -
6.	EUROPEJSKI BANK INWESTYCYJNY	POLSKA – TAK UKRAINA – NIE	01.05.2004 -
7.	EUROPEJSKI BANK ODBUDOWY I ROZWOJU	POLSKA – TAK UKRAINA – TAK	28.03.1991 13.04.1992
8.	EUROPEJSKI OBSZAR GOSPODARCZY	POLSKA – TAK UKRAINA – NIE	06.12.2005 -
9.	EUROPEJSKIE STOWARZYSZENIE WOLNEGO HANDLU	POLSKA – NIE UKRAINA – NIE	- -
10.	ŚRODKOWOEUROPEJSKIE POROZUMIENIE O WOLNYM HANDLU	POLSKA – TAK UKRAINA – NIE	21.12.1992 – 2004 -
11.	ORGANIZACJA NA RZECZ DEMOKRACJI I ROZWOJU	POLSKA – NIE UKRAINA – TAK	- 10.10.1997
12.	ORGANIZACJA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ PAŃSTW MORZA CZARNEGO	POLSKA – NIE UKRAINA – TAK	- 01.05.1999
13.	WSPÓLNA PRZESTRZEŃ GOSPODARCZA (UKŁAD)	POLSKA – NIE UKRAINA – TAK	- 19.09.2003

Część V. Podsumowanie

Podsumowując przeprowadzone zajęcia, warto zadać ich uczestnikom dodatkowe pytania lub też pozwolić im dopytywać, zachęcając tym samym do podjęcia dyskusji. Ta pozwoli utrwalić zdobytą wiedzę, a także samodzielnie ją wykorzystać przez studentów.

Przykładowe pytania

*Które z państw – Polska czy Ukraina – przeprowadziło skuteczniejsze reformy gospodarcze?
Jakie są zalety przeprowadzenia terapii szokowej? Jakie są wady?
Jakie są zalety przeprowadzenia zmian metodą ewolucyjną? Jakie są wady?
Jaki jest dzisiejszy stan polskiej gospodarki?
Jaki jest dzisiejszy stan ukraińskiej gospodarki?
Jakie jeszcze reformy należałoby podjąć?*

Zadanie nr 1

Gospodarka planowa i gospodarka rynkowa

GOSPODARKA PLANOWA

--- własność --- rozwój gospodarczy --- niższy --- swoboda --- częściowa --- produkcja --- polityka ekonomiczna --- społeczny --- większy --- bierne --- scentralizowany --- całościowa --- aktywność --- kontrola --- zdecentralizowany --- samorządny ---

Istnieją trzy kategorie tej gospodarki: 1)....., 2) uspołeczniona, 3) państwowa. Gospodarka planowa częściowa dzieli gospodarkę kraju na trzy sektory: 1) prywatny, 2)..... (spółdzielczość, własność związków, samorządu terytorialnego), 3) państwowy. W gospodarce uspołecznionej pierwszy z sektorów odpada, a w gospodarce państwowej pozostaje już tylko sektor ostatni – państwo obejmuje całą i całą Gospodarka planowa kierowana jest centralnie przez urząd planowania państwowego. System planowania może być mniej lub bardziej, poczynając od systemu, w którym ustala się centralnie najdrobniejsze szczegóły produkcji przedsiębiorstw, aż do daleko idącej samodzielności tych przedsiębiorstw. Należy odróżnić gospodarkę planową tzn. centralnego planowania państwowego od gospodarki z planem, jaka występuje w każdym systemie Powodzenie szczegółowych systemów polityki ekonomicznej zależne jest od stopnia, umiejętności kierownictwa, doskonałości aparatu biurokratycznego, wreszcie stadium rozwoju gospodarki kraju i właściwości psychoetnicznych narodu. Im rozwój, bardziej społeczeństwo, tym większe szanse – z zastrzeżeniem dobrego kierownictwa – ma system przewagi państwa. Im rozwój gospodarczy i społeczny, wyższa kultura i aktywność narodu, tym większe szanse – przy umiejętnej kontroli państwa – ma system gospodarczej.

Źródło: S. Wójcik, *Gospodarka planowa, gospodarka rynkowa*, [w:] *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999, s. 111-112.

GOSPODARKA RYNKOWA

--- urzędnicy --- produkcja --- konsumpcja --- budżet --- państwowy --- własność prywatna ---
naturalne --- kontrola --- waluta --- autonomia --- równowaga --- publiczne --- popyt --- pieniężny ---
cena --- deficyt --- automatyczne ---

Gospodarowanie w systemie rynkowym podlega naturalnym prawom, które automatycznie regulują wszystkie procesy gospodarcze. Automatyzm ten wyraża się w swoistej planowości rynku opartej na mechanizmie wolnej, Ona to dostosowuje, równoważy, informuje, staje się bodźcem dla i podaży, produkcji i, wzrastając bądź obniżając się w stosunku do poziomu kosztów produkcji i użyteczności oraz rzadkości dóbr. Przyjmuje się, że do najistotniejszych cech rynkowego porządku gospodarczego należą:, wolność gospodarcza, stabilność i wymienialność pieniądza, zrównoważony, obniżanie kosztów produkcji i handlu, podmiotów gospodarczych w zakresie podejmowania decyzji gospodarczych, stabilna polityka gospodarcza. Fenomen rynku polega na tym, że nie potrzebuje on dla swego funkcjonowania transferu, tj. opłacania armii w celu utrzymywania go – w przeciwieństwie do gospodarki upaństwowionej – bowiem rynek funkcjonuje na zasadzie działania praw równowagi. Jednakże, jak dotąd, nie było na świecie gospodarki w 100% rynkowej. Ze względu na dobro (powszechne) państwo zawsze w odpowiednim zakresie i formie ingerowało w system rynku.

Źródło: S. Wójcik, *Gospodarka planowa, gospodarka rynkowa*, [w:] *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999, s. 111-112.

Zadanie nr 2

Gospodarcza encyklopedia

GOSPODARKA RYNKOWA	GOSPODARKA PLANOWA
<p>Jeden z głównych typów gospodarek, wyróżnianych ze względu na rodzaj regulacji procesów gospodarczych. Nazwa stosowana na oznaczenie typu gospodarki, w której dominującym regulatorem procesów gospodarczych jest rynek. Funkcjonowanie gospodarki opisuje model konkurencji doskonałej. Przy typowych założeniach rynki osiągają równowagę wskutek dostosowywania się podaży i popytu. Konkurencja w tym modelu polega na obniżaniu kosztów.</p>	<p>Jeden z systemów gospodarczych, ukształtowany w ZSRR w latach 30. XX w. Najważniejszymi zasadami tej gospodarki są: państwowa własność czynników produkcji (ziemi i kapitału), hierarchiczne struktury w gospodarce narodowej, zarządzane na wzór jednej wielkiej fabryki, centralne planowanie oparte na bilansach materiałowych, pozostawienie rynków jedynie w handlu nietrwałymi dobrami konsumpcyjnymi, ograniczenie roli pieniądza do jednostki obrachunkowej, monopol państwa w usługach finansowych i handlu zagranicznym.</p>
KAPITALIZM	SOCJALIZM
<p>System społeczno-gospodarczy oparty na własności prywatnej, wolności osobistej i swobodzie zawierania umów. Procesy gospodarcze regulowane są głównie przez rynki: dóbr i usług, pracy, kapitałowy. Wielkie grupy społeczne dzieli na: pracowników (ich głównym źródłem utrzymania jest praca najemna, ze względu na brak odpowiednich środków lub inne przyczyny nie podejmują samodzielnej działalności gospodarczej) oraz właścicieli kapitału (posiadają odpowiednie środki do prowadzenia działalności).</p>	<p>Ideologie i ruchy społeczne dążące do ładu społecznego opartego na zasadach wspólnoty, równości i racjonalnego zarządzania gospodarką. Gospodarka taka charakteryzuje się ograniczeniem działania rynków, ograniczeniem własności prywatnej, nacjonalizacją środków produkcji, reformami wyrównującymi dochody oraz planowaniem ekonomicznym.</p>
WOLNY RYNEK	RYNEK REGULOWANY
<p>Rodzaj rynku, na którym wymiana dóbr dokonuje się w wyniku dobrowolnie zawieranych transakcji pomiędzy kupującymi a sprzedającymi przy dobrowolnie ustalonej przez nich cenie. Kupujący i sprzedający nie podlegają żadnym ograniczeniom ani przymusowi ze strony podmiotów zewnętrznych.</p>	<p>Rynek, na którym obowiązują regulacje, najczęściej dotyczące przejrzystości obrotu (informacje o zawartych transakcjach), obowiązków informacyjnych emitentów i wymogów dotyczących podmiotów świadczących usługi inwestycyjne.</p>

TRANSFORMACJA SYSTEMOWA	TRANZYCJA
<p>Proces przechodzenia od ustroju tzw. realnego socjalizmu, opartego na autorytarnej władzy partii komunistycznych oraz centralnym zarządzaniu gospodarką, do ustroju demokratycznego, połączonego z kapitalistyczną gospodarką wolnorynkową, czyli tworzenia na nowo systemu gospodarki kapitalistycznej w warunkach odziedziczonych po gospodarce scentralizowanej.</p>	<p>Okres przejściowy między system politycznym, który był, a tym, który nastąpi. Proces ten jest krótszy i łatwiejszy od konsolidacji systemu politycznego. Kończy się, gdy pojawiają się ogólne ramy funkcjonowania nowego systemu.</p>
WŁASNOŚĆ PRYWATNA	PLANY WIELOLETNIE
<p>Określone prawem i dopuszczalne społecznie prywatne i grupowe możliwości korzystania z zasobów dóbr i usług. Konieczność ustanowienia praw własności wynika z rzadkości i ma na celu zapewnienie utrzymania porządku społecznego. Ich przestrzeganie zapewnia państwo.</p>	<p>Związane z centralnym planowaniem. Sporządzanie planów rocznych, wieloletnich (zwykle 5-letnich) oraz perspektywicznych (np. 20-letnich), określających wielkość produkcji poszczególnych dóbr oraz przyporządkowujących do przedsiębiorstw czynniki produkcji, niezbędne do wykonania planu. Plany na szczeblu centralnym dla całej gospodarki narodowej sporządzała komisja planowania.</p>
WOLNOŚĆ GOSPODARCZA	MONOPOL
<p>Swoboda podejmowania działalności gospodarczej, wolna od ingerencji państwa. Jest pochodną wolności człowieka i prowadzi do powstrzymania się państwa od ingerowania w tę autonomię w sposób, który zaprzeczałby istnieniu praw i wolności obywateli w gospodarce. Ta wolność jest dla gospodarującego obywatela gwarancją autonomii jego woli, stosunków konkurencji i porządku gospodarczego.</p>	<p>Struktura rynku, jedna ze struktur konkurencji niedoskonałej, w której podaż jest dostarczana przez jedno przedsiębiorstwo. Charakteryzuje się występowaniem na rynku tylko jednego dostawcy lub producenta danego towaru/usługi, który kontroluje podaż i ceny, oraz wielu odbiorców; występowaniem barier uniemożliwiających innym firmom wejście na rynek (np. ustawodawstwo, patenty, koszty); unikatowością produktu monopolu (nie posiada on dobrego lub bliskiego substytutu).</p>
WYMIENIALNOŚĆ WALUTY	OLIGOPOL
<p>Gwarantowana prawem możliwość swobodnej wymiany waluty krajowej na dowolną walutę obcą lub odwrotnie według jednolitego kursu walutowego – tzw. wymienialność finansowa. Jest odwrotnie proporcjonalna do ograniczeń dewizowych, czyli restrykcji walutowych występujących w systemie monetarnym danego kraju.</p>	<p>Struktura rynku, w której ogromne przedsiębiorstwa powstałe wskutek procesów koncentracji konkurują ze sobą, a kilku dostawców tworzy tzw. grupę dominującą, dostarczającą ponad 80% podaży gałęzi. Na takim rynku funkcjonują przedsiębiorstwa posiadające znaczne udziały w rynku i mające przez to wpływ na ceny.</p>

KONKURENCYJNOŚĆ	RWPG
<p>Zdolność do długookresowego, efektywnego wzrostu. Jej elementami są: efektywność, dynamika oraz elastyczność badanego podmiotu gospodarczego. W przypadku gospodarki odnosi się do czynników produkcji zgrupowanych w danym państwie lub regionie i służy do oceny efektów działalności przedsiębiorstw, sektorów, regionów oraz gospodarki narodowej.</p>	<p>Organizacja powołana w Moskwie w 1949 roku w celu koordynowania współpracy gospodarczej bloku państw podporządkowanych ZSRR. Tworzyły ją Bułgaria, Czechosłowacja, Polska, Rumunia, Węgry i ZSRR, później dołączyły Albania, NRD, Mongolia, Kuba i Wietnam. Załamanie systemu komunistycznego w europejskich krajach satelickich po 1989 roku oraz zmiany w ZSRR doprowadziły do rozwiązania organizacji w 1991 roku.</p>
UNIA EUROPEJSKA	USŁUGI
<p>Międzynarodowe ugrupowanie integracyjne, powołane Traktatem z Maastricht z 1992 roku, którego podstawą są suwerenne, europejskie państwa narodowe, tworzące związek gospodarczo-polityczny. Obecnie liczy 28 państw członkowskich.</p>	<p>Działalność gospodarcza, która nie polega na wytwarzaniu dóbr materialnych, ale ma charakter świadczeń osób fizycznych i prawnych na rzecz innych osób. Jeden z trzech sektorów gospodarki narodowej.</p>
PRZEMYSŁ	ROLNICTWO
<p>Dział nierolniczej produkcji materialnej, w którym wydobywanie zasobów przyrody oraz ich przetwarzanie w dobra zaspokajające potrzeby ludzi jest prowadzone w dużych rozmiarach, przy zastosowaniu podziału pracy i przy użyciu maszyn (nie zalicza się rzemiosła i budownictwa). Jeden z trzech sektorów gospodarki narodowej.</p>	<p>Jedna z najstarszych i podstawowych dziedzin gospodarki, której głównym celem jest dostarczenie człowiekowi żywności do bezpośredniej konsumpcji lub po przetworzeniu w zakładach przemysłu spożywczego, ponadto produkowanie surowców przemysłowych (np. włókna roślinnego i zwierzęcego, skór surowych, używek) w celu zaspokojenia innych (nieżywnościowych) potrzeb człowieka. Jeden z trzech sektorów gospodarki narodowej.</p>
HANDEL	GOSPODARKA
<p>Dział gospodarki narodowej wyodrębniony w społecznym podziale pracy, którego zadaniem jest dokonywanie ruchu dóbr materialnych pomiędzy podmiotami w sferze produkcji oraz ze sfery produkcji do sfery konsumpcji za pomocą wymiany towarowej, realizowanej przez akty kupna-sprzedaży.</p>	<p>Całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w danym regionie, kraju lub na całym świecie. Działalność ta polega na wytwarzaniu dóbr i świadczeniu usług zgodnie z potrzebami ludności. Najprostszy podział gospodarki wyróżnia trzy sektory: usługi, przemysł i rolnictwo.</p>

HANDEL WEWNĘTRZNY	HANDEL ZAGRANICZNY
Wymiana towarowa na obszarze celnym danego państwa; także gałąź gospodarki narodowej, obejmująca przede wszystkim handel detaliczny i handel hurtowy, a także żywienie zbiorowe i skup.	Odpłatna wymiana towarów lub usług z partnerami posiadającymi stałą siedzibę poza granicą celną państwa. Dział gospodarki narodowej. Pochodna powstania i rozwoju międzynarodowego podziału pracy. Podstawowymi formami tej wymiany są import, eksport, reeksport oraz handel tranzytowy.
HANDEL MIĘDZYNARODOWY	EKONOMIA
Łączna wymiana towarów i usług grupy krajów lub wszystkich krajów świata (handel światowy) z ich wszystkimi zagranicznymi kontrahentami.	Nauka społeczna analizująca oraz opisująca produkcję, dystrybucję oraz konsumpcję dóbr. Nie jest nauką ścisłą, lecz posługuje się aparatem matematycznym (głównie metody ilościowe).
MECHANIZM RYNKOWY	POLITYKA MONETARNA
Proces obejmujący żywiołowe działania podmiotów na rynku, w wyniku którego dochodzi do ustalenia równowagi rynkowej, a więc samoczynnego dostosowania wielkości popytu i podaży, poprzez odpowiednie ustalenie ceny równowagi.	Część polityki gospodarczej, polegająca na systematycznych działaniach mających na celu zapewnienie stabilności cen, czyli niskiej inflacji. Tę politykę prowadzi bank centralny lub inna instytucja rządowa upoważniona do realizacji tej funkcji. Oddziałuje ona na poziom podaży pieniądza oraz na kursy walutowe.
POLITYKA FISKALNA	POLITYKA GOSPODARCZA
Ogół działań państwa kształtujących budżet państwa poprzez zmiany we wpływach (np. podatki, zadłużenie publiczne) i wydatkach państwa (np. subwencje, inwestycje państwowe). Polityka ta może być wykorzystywana w celu łagodzenia wahań cykli koniunkturalnych oraz utrzymania tendencji wzrostowej gospodarki przy wysokim zatrudnieniu, a niskiej i niezmiennej inflacji (stabilizacja cen).	Oddziaływanie państwa na przebieg procesów gospodarczych. obejmuje politykę makroekonomiczną, ukierunkowaną na utrzymanie lub przywrócenie równowagi wewnętrznej i zewnętrznej, oraz politykę mikroekonomiczną, ukierunkowaną na zmiany w strukturze gałęziowej gospodarki, w strukturze dochodów i zachowania poszczególnych grup podmiotów gospodarczych.
KREDYT ZAGRANICZNY	SYSTEM NAKAZOWO-ROZDZIELCZY
Przekazanie środków pieniężnych kontrahentowi zagranicznemu, który jest zobowiązany do ich zwrotu w terminie późniejszym, wraz z należnymi odsetkami. Ze względu na podmiot, który udziela kredytu, wyróżnia się: kredyty państwowe, kredyty bankowe, kredyty kupieckie oraz kredyty instytucji międzynarodowych.	Gospodarka opierająca się na założeniach planów kilkuletnich, określających najważniejsze cele rozwoju państwa. Typ organizacji gospodarki stosowany w okresie wojny; stosowany również w większości państw o ustrojach socjalistycznych, a ich tworzenie i realizowanie jest jednym z najważniejszych zadań kierownictwa partii.

NIEWIDZIALNA RĘKA RYNKU	KOLEKTYWIZM
<p>Metafora ilustrująca bezosobowy charakter procesów rynkowych, oznaczająca, że koordynacja działań ekonomicznych nie może być przypisana żadnej organizacji społeczno-politycznej, grupie osób ani jednostce.</p>	<p>Wspólne, zespołowe działanie. W gospodarce socjalistycznej zasada gospodarowania oparta na społecznej własności środków produkcji i podziale dóbr.</p>
ŚRODKI PRODUKCJI	PGR
<p>Ogół środków pracy (maszyny, urządzenia, narzędzia itp.) oraz przedmiotów pracy (surowce, materiały, półprodukty) stwarzających warunki niezbędne do podjęcia i realizowania procesu produkcyjnego przedsiębiorstwa. Pierwsze stanowią elementy, za pomocą których prowadzona jest działalność gospodarcza, drugie zaś – te, które w toku tej działalności są przetwarzane w gotowy produkt za pomocą środków pracy.</p>	<p>Powołane w 1949 roku z połączenia Państwowych Nieruchomości Ziemijskich, Państwowego Zakładu Chowu Koni i Państwowego Zakładu Hodowli Roślin. Ich zadaniem było zwiększenie produkcji roślinnej i zwierzęcej na potrzeby ludności miejskiej, a także propagowanie wyższości państwowych i społecznych gospodarstw rolnych nad indywidualnymi. Zwiększały swoją powierzchnię o grunty odbierane chłopom. W latach 90. XX w. przystąpiono do ich prywatyzacji.</p>
INDYWIDUALIZM	PRODUKCJA
<p>W znaczeniu ścisłym pogląd, według którego jednostki wyprzedzają wszelkie zbiorowości. Istotne znaczenie mają wyłącznie jednostki, świat jako wytwór istnienia obok siebie wielu indywidualności. Także postawa praktyczna oparta na tym przekonaniu.</p>	<p>Przekształcanie zasobów w dobra oraz rezultat tego procesu. Może być mierzona za pomocą różnych miar i w odniesieniu do różnych podmiotów w przyjętym okresie.</p>
PRYWATYZACJA	PIERESTROJKA
<p>Zmiana stosunków własnościowych polegająca na zwiększeniu udziału osób prywatnych w procesie gospodarowania, czyli uzyskanie prawa własności składników majątku państwowego, samorządowego, jego zorganizowanych części (np. przedsiębiorstw) przez osoby fizyczne lub prawne (z ponad 50% udziałem kapitałowym osób fizycznych). Także zwrot odpowiedniej części majątku w wypadku rozwiązania osoby prawnej.</p>	<p>Określenie polityki partii komunistycznej w ZSRR dotyczącej zasadniczych przekształceń społeczeństwa i państwa. W węższym znaczeniu – zmiany w jednej lub kilku dziedzinach życia społecznego. W gospodarce zmiany wolniejsze, podejmowane reformy w celu przyspieszenia wzrostu gospodarczego nie przyniosły powodzenia, projekty wprowadzenia mechanizmów rynkowych pozostawały w sferze dyskusji.</p>
POPYT	PODAŻ
<p>Ilości dóbr i usług, które ogół konsumentów chce i może kupić. Odzwierciedla nie tylko potrzebę posiadania dóbr, ale przede wszystkim zdolność do zapłacenia za nie.</p>	<p>W języku potocznym ilość produktów, którą przedsiębiorstwa są gotowe dostarczyć na rynek. W języku ekonomicznym oznacza funkcję matematyczną.</p>

<p style="text-align: center;">HIPERINFLACJA</p> <p>Wzrost przeciętnego poziomu cen, znajdujący się poza wszelką kontrolą, powyżej 50%.</p>	<p style="text-align: center;">KONSUMPCJA</p> <p>Wydatki ponoszone przez gospodarstwa domowe na zakup dóbr i usług. Część, oprócz oszczędności, rozporządzalnych dochodów gospodarstw domowych. Składnik – oprócz inwestycji – wydatków państwa i eksportu netto – globalnego popytu.</p>
<p style="text-align: center;">INFLACJA</p> <p>Wzrost przeciętnego poziomu cen. Zmiany mierzone są za pomocą indeksu cen konsumpcyjnych, hurtowych lub fabrycznych, najczęściej stosowany jest indeks cen konsumpcyjnych. Kiedy rośnie przeciętny poziom cen, maleje siła nabywcza pieniądza – za taką samą ilość pieniądza można kupić mniej dóbr i usług.</p>	<p style="text-align: center;">DEFLACJA</p> <p>Zmniejszanie się przeciętnego poziomu cen. Powoduje zwiększenie siły nabywczej pieniądza, co jest korzystne zwłaszcza dla osób o stałych dochodach, stanowi utrudnienie dla przedsiębiorstw, zwłaszcza gdy spadają ceny wytworzonych przez nie produktów, ale nie spadają ceny używanych przez nie czynników produkcji.</p>
<p style="text-align: center;">PKB</p> <p>Wartość dóbr i usług nowo wytworzonych na terenie kraju w ciągu roku. pojęcie ekonomiczne oznaczające jeden z podstawowych mierników dochodu narodowego stosowanego w rachunkach narodowych. Opisuje zagregowaną wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych na terenie danego kraju w określone jednostce czasu. Kryterium geograficzne jest jedyne i rozstrzygające. Nie ma znaczenia pochodzenie kapitału, własność przedsiębiorstw itd.</p>	<p style="text-align: center;">GLOBALIZACJA GOSPODARKI</p> <p>Złożony, wielowymiarowy proces pogłębiania międzynarodowego podziału pracy, zwiększania obrotów handlu międzynarodowego, nasilenia przepływów kapitału, ludzi, technologii i towarów, przenikania się kultur i narastania zależności między krajami, zapoczątkowany w latach 80. XX w. i występujący również współcześnie. Spowodowany przez czynniki technologiczne, ekonomiczne i polityczne, które umożliwiły zmniejszenie kosztów gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji oraz zmniejszenie kosztów transportu.</p>
<p style="text-align: center;">WZROST GOSPODARCZY</p> <p>Proces rozszerzania zdolności produkcyjnych gospodarki narodowej. Potocznie przyrost realnego produktu krajowego brutto (PKB). Służy do opisanie zmian ilościowych, a nie jakościowych. Tempo wzrostu zależy od zasobów czynników produkcji (ziemi, pracy, kapitału) oraz postępu technicznego. Rozróżnia się ekstensywny wzrost, osiągnięty przez zwiększanie zasobów oraz intensywny wzrost, osiągnięty przez zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów.</p>	<p style="text-align: center;">ROZWÓJ GOSPODARCZY</p> <p>Jakościowe i strukturalne zmiany w gospodarkach będące następstwem wzrostu gospodarczego. Możliwy jest wzrost gospodarczy bez rozwoju, niemożliwy jest rozwój bez wzrostu gospodarczego. Przejawia się przez zmiany struktur społecznych i gospodarczych. Najważniejsze z nich dotyczą struktury tworzenia PKB i struktury zatrudnienia.</p>

DEFICYT BUDŻETOWY	DŁUG PUBLICZNY
<p>Brak pokrycia części wydatków budżetowych w dochodach. Dla ustalenia jego wielkości zasadnicze znaczenie ma określenie, jakie przychody są dochodami budżetowymi, a jakie płatnościami – wydatkami. Najczęściej przyjmuje się, że dochody stanowią przychody niepociągające za sobą konieczności zwrotu, wydatki zaś – płatności niewymagające spłaty. W ujęciu Unii Europejskiej to przyrost zadłużenia netto, tzn. przyrost długu publicznego, pomniejszony o przyrost należności (łącznie ze stanem środków na rachunkach bankowych) oraz skorygowany o zmiany innych aktywów i pasywów. Tradycyjnie oceniany negatywnie, uważany za wyraz złego gospodarowania i błędnej polityki budżetowej.</p>	<p>Całkowita kwota zobowiązań podmiotów sektora finansów publicznych (w szczególności Skarbu Państwa), jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych wobec wierzycieli zarówno krajowych (dług krajowy), jak i zagranicznych (dług zagraniczny), ustalona po dokonaniu konsolidacji, tzn. po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań tych podmiotów. Obejmuje zobowiązania wynikające z wyemitowanych skarbowych papierów wartościowych, obligacji komunalnych, zaciągniętych kredytów, pożyczek, ustaw, orzeczeń sądowych, udzielonych poręczeń i gwarancji, przyjętych depozytów oraz innych ewentualnych tytułów. Zalicza się do niego również wymagalne zobowiązania jednostek budżetowych.</p>

Opracowanie własne na podstawie: *Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/>; *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999.

 Zadanie nr 3

Kalendarium zmian - Polska

1981 – 1985	1985	29 XI 1987
sierpniowymi / listopadowymi	handlu / cen	demokratyzacji / transformacji
Uchwalenie 320 ustaw i 12 tys. innych aktów prawnych w ramach tzw. I etapu reformy gospodarczej zapoczątkowanej porozumieniami z 1980 roku; dalsza destabilizacja gospodarki.	Ruszył „Program realizacyjny II etapu reformy gospodarczej”, wdrażany przez rząd Zbigniewa Messnera. Naskórkowe reformy centrum gospodarczego, pozorna liberalizacja	Referendum, w którym polskie społeczeństwo wypowiedziało się przeciw proponowanemu przez władze „radikalnemu uzdrowieniu gospodarki” i odrzuciło „polski model głębokiej życia politycznego”.
luty 1988	wrzesień 1988	koniec 1988 roku
dymisja / reelekcja	Magdalence / Warszawie	działalności gospodarczej / prywatyzacji
Operacja cenowo-dochodowa, wprowadzająca najwyższe od 1982 roku podwyżki cen żywności przy symbolicznych rekompensatach płacowych; fala strajków i protestów; gabinetu Messnera.	Rozpoczęcie rozmów w i przygotowania do obrad Okrągłego Stołu; pogłębianie się recesji gospodarczej, fiasko idei realnego socjalizmu.	Uchwalenie ustawy o, wprowadzającej rewolucyjną w czasach realnego socjalizmu zasadę wolności gospodarczej i równości podmiotów gospodarczych (tzw. ustawa Wilczka).
koniec 1988	styczeń 1989	styczeń 1989
Gospodarowania / Planowania	ubezpieczeniowym / podatkowym	reglamentację / liberalizację
Przekształcenie symbolu centralnego sterowania gospodarką – Komisji Planowania – w Centralny Urząd, stanowiący wyłącznie organ doradczo-konsultacyjny rządu, a nie organ bieżącego sterowania gospodarką.	Zmiany w systemie bankowym i na podstawie uchwalonych ustaw: Prawo bankowe, O Narodowym Banku Polskim, O podatku dochodowym od osób prawnych. Istotna rekonstrukcja systemu bankowego i jego upodobnienie do rozwiązań funkcjonujących w gospodarkach rynkowych.	Zniesiono benzyny i węgla, zlikwidowano asygnaty na samochody. Od 1 sierpnia zniesiono reglamentację i wprowadzono wolne ceny mięsa i jego przetworów.

luty 1989	luty 1989	luty 1989
decentralizację / centralizację	dewizowa / podatkowa	publicznego / zagranicznego
Reformatorska (w zamyśle) ustawa o niektórych warunkach konsolidacji gospodarki, która sankcjonowała gospodarki (m.in. poprzez likwidację zrzeczeń przedsiębiorstw). Wartość ustawy obniżała nieprecyzyjność zapisów. Uznawana za rozpoczynającą zjawisko uwłaszczania się nomenklatury partyjnej na państwowym majątku.	Ustawa, wprowadzająca wewnętrzną wymienialność złotego. Na jej podstawie dopuszczono legalny obrót dewizami w kantorach z całkowicie wolnym kształtowaniem kursu wymiany.	W kontekście gigantycznego zadłużenia uchwalona została ustawa o Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego, która powoływała specjalny fundusz mający gromadzić dewizy i po korzystnych – ze względu na niskie notowania – cenach skupować zagraniczne długi państwa.
kwiecień 1989	4 czerwca 1989	12 września 1989
Trójkątnego / Okrągłego	kontraktowego / najwyższego	Ogólne / Narodowe
Zakończenie obrad Stołu, przygotowania do parytetowych wyborów powszechnych, powrót instytucji Prezydenta jako organu władzy wykonawczej oraz Senatu jako drugiej izby parlamentu.	Pierwsze częściowo wolne wybory do sejmu (.....) zakończone symbolicznym zwycięstwem opozycji.	Wybrany przez Zgromadzenie Prezydent – Wojciech Jaruzelski – powołał gabinet Tadeusza Mazowieckiego. Wicepremierem i ministrem finansów został Leszek Balcerowicz.
październik 1989	grudzień 1989	grudzień 1989
inflacji / deflacji	Program / Plan	monopolizacji / demonopolizacji
L. Balcerowicz ujawnił zarys programu reform gospodarczych i transformacji ustrojowej, opracowanego wspólnie z zespołem specjalistów i doradców, m.in. Jeffreyem Sachsem. Doraźnym celem było stłumienie, której skala uniemożliwiła przeprowadzenie jakichkolwiek zmian systemowych. Balcerowicza uzyskał poparcie Międzynarodowego Funduszu Walutowego. W efekcie powstał fundusz stabilizujący dla gospodarki polskiej, składający się z pożyczek i darowizn krajów OECD oraz program stabilizacyjny kredytu stand-by MFW.	Sejm uchwalił 10 ustaw „pakietu Balcerowicza”. Jedną – o – odesłał do dalszych prac. Datę przejścia do nowego systemu ustalono już na 1 stycznia 1990 roku – ze względu na katastrofalną sytuację finansów publicznych.

1989/1990	1990	druga połowa 1990
------------------	-------------	--------------------------

finansowego / podatkowego	zatrudnienia / zwalniania	Własnościowych / Udziałowych
<p>Dwa elementy Planu Balcerowicza: program stabilizacyjny i program zmian systemowych. Stabilizacja miała polegać na cięciach budżetowych, zniesieniu dotacji do większości towarów i usług, uwolnieniu cen (z kontrolą cen paliw i energii), płac i stóp procentowych oraz wprowadzeniu wymienialności złotego. Zmiany systemowe zakładały stworzenie jednolitego i prostego systemu, pełną wolność w korzystaniu z praw własności, nieingerencję państwa w obrót gospodarczy oraz w ceny i płace oraz likwidację jawnych i niejawnych monopolii. Na koniec – pełną prywatyzację majątku państwa.</p>	<p>Przyjęte w końcu 1989 roku ustawy, wynikające z planu Balcerowicza: ustawa o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych, o prawie bankowym i Narodowym Banku Polskim, o uporządkowaniu stosunków kredytowych, o podatku od wzrostu wynagrodzeń, o nowych zasadach opodatkowania, o działalności gospodarczej, o prawie dewizowym, o prawie celnym, o zatrudnieniu, o szczególnych warunkach pracowników.</p>	<p>Poza zapisami Planu Balcerowicza, ale w ścisłym związku z nim, uchwalono ustawy: o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, o utworzeniu urzędu Ministra Przekształceń, o działalności ubezpieczeniowej oraz dokonano zmian w Kodeksie cywilnym i Kodeksie postępowania cywilnego.</p>
lipiec 1991	1991/1992	styczeń 1993
pośredni / bezpośredni	planu / pakietu	CIT / VAT
<p>Powstała ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, wprowadzający powszechny,, system opodatkowania zarobków osób fizycznych. Spod rygoru ustawy wyłączono jedynie przychody uzyskane z działalności rolniczej, spadków i darowizn oraz czynności nie mogących być przedmiotem skutecznej prawnie umowy. Ustawa dopuszczała wspólne rozliczanie małżonków i przewidywała szereg ulg i zwolnień. Skala podatkowa: 20, 30, 40%.</p>	<p>W ramach „..... podatkowego” uchwalono też ustawę o podatkach i opłatach lokalnych oraz ustawę o podatku dochodowym od osób prawnych.</p>	<p>Uchwalenie ustawy o podatku od towarów i usług (.....) oraz podatku akcyzowym ze względu na konieczność ratowania drastycznie spadających wpływów budżetowych. Podatek VAT w całości stanowił dochód budżetu państwa i obejmował obrót towarowy i usługowy, łącznie z importem i eksportem. Był naliczany w każdej fazie obrotu towarowego i usługowego (tzw. wartość dodana). Jako podatek pośredni oznaczał, że jego ciężar miały ponosić osoby trzecie, najczęściej finalni konsumenci będący nabywcami określonego dobra. Trzy stawki: 22, 7 i 0%. Akcyzę nałożono na specyficzne grupy towarów.</p>

kwiecień 1993	1994	1 stycznia 1995
organizacyjnego / administracyjnego	finansów / spraw zagranicznych	dewaluacja / denominacja
<p>Przyjęto ustawę o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji. Ideą było poprawienie efektywności przedsiębiorstw państwowych poprzez ich prywatyzację i oddanie pod zarząd nowych, bardziej kreatywnych właścicieli. Program Powszechnej Prywatyzacji miał składać się z trzech etapów: przygotowawczego, i prywatyzacyjnego, i trwać od 1994 do 1998 roku.</p>	<p>Program reform gospodarczych Grzegorza Kołodki, ministra w rządzie Waldemara Pawlaka. Tzw. Strategia dla Polski miała sprzyjać osiągnięciu szybszego wzrostu gospodarczego mniejszym kosztem społecznym. Program nie przewidywał wprowadzania rewolucyjnych ustaw, ale prowadzenie umiejętnej, prorozwojowej gospodarki w ramach istniejącego prawodawstwa gospodarczego.</p>	<p>..... złotego, przeprowadzona na podstawie ustawy z 1994 roku. Wprowadzono nową jednostkę pieniężną o nazwie „złoty”, mającą wartość równą 10 000 starych złotych. Najmniejszą kwotą podlegającą wymianie było 100 starych złotych (0,01 złotego) lub jej wielokrotność. Przeliczeniu podlegały też wszelkie prawa majątkowe, zobowiązania i należności pieniężne, które powstały przez 1 stycznia 1995 roku.</p>
1997-2001	1997-2001	1997-2001
strukturalna / emerytalna	administracyjna / samorządowa	zintegrowanych / wydzielonych
<p>Reforma Przed jej wejściem w życie działał system oparty wyłącznie na tzw. umowie międzypokoleniowej (ze składek pracujących były wypłacane świadczenia osobom przebywającym na emeryturze; utrzymanie systemu stawało się jednak niemożliwe m.in. ze względu na trendy demograficzne). Reformę wprowadzono w oparciu o ustawę o organizacji i funkcjonowaniu OFE, jej ideą było uzupełnienie obowiązkowych składek ściąganych z zarobków pracujących i przeznaczanych na emerytury przez dodatkowe, dobrowolne wpłaty własne obywateli (tzw. trzeci filar). Dwa pozostałe filary – fundusz zreformowanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz otwarte fundusze emerytalne.</p>	<p>Reforma Przeprowadzona na podstawie ustawy o wprowadzeniu zasadniczego podziału państwa, wprowadziła 3-stopniową strukturę podziału terytorialnego. Oprócz województw rządowo-samorządowych i istniejących gmin przywróciła także powiaty. Zmniejszono liczbę województw z 49 do 16, a większość miast, które straciły prawa miast wojewódzkich, weszła do grupy powiatów (miast na prawach powiatu). Efektem zmniejszenie roli administracji rządowej na rzecz samorządów.</p>	<p>Reforma edukacji. Ustawa o reformie ustroju szkolnego wprowadziła trzystopniowy system szkolnictwa: 6-letnie szkoły podstawowe, 3-letnie gimnazja i tzw. szkoły ponadgimnazjalne. Na reformę całego szkolnictwa wyższego składało się m.in.: wprowadzenie 12-letniego obowiązku szkolnego, obejmującego powszechną szkołę podstawową i ogólnokształcącą szkołę średnią (liceum), likwidacja większości zasadniczych szkół zawodowych i przesunięcie kształcenia zawodowego do szkół pomaturalnych, wprowadzenie programów nauczania, powstanie instytucji zajmujących się okresową weryfikacją i doskonaleniem kadr nauczycielskich.</p>

1997-2001	2004-2005	2006-2007
prawie / ubezpieczeniu	ograniczenia / rozszerzenia	dochodowego / VAT
<p>Reforma służby zdrowia. Wprowadzona na mocy ustawy o powszechnym zdrowotnym. Zreformowana służba zdrowia miała się kierować i opierać na solidarności społecznej, samorządności, samofinansowaniu, prawie do wyboru lekarza i kasy chorych oraz gwarantowanym równym dostępie do świadczeń zdrowotnych. Novum było powołanie kas chorych, których zadaniem było gromadzenie środków finansowych, zarządzanie nimi, zawieranie umów ze świadczeniodawcami. Reforma uznana za najmniej udaną.</p>	<p>Plan Hausnera, wicepremiera w rządzie Leszka Millera, „Program uporządkowania i wydatków publicznych”, którego efektem miało być zrównoważenie finansów publicznych, ograniczenie deficytu budżetowego i utrzymanie relacji długu publicznego do PKB, co miało się dokonać w warunkach wysokiego wzrostu gospodarczego i wzrostu nakładów inwestycyjnych, przy relatywnie niskich kosztach społecznych i gospodarczych. W planie znalazły się działania w zakresie administracji i gospodarki, pozyskiwania dochodów budżetowych oraz zmian w zakresie wydatków socjalnych.</p>	<p>Program reform obejmujących finanse publiczne i sferę podatkową, opracowany przez Zytę Gilowską, ministra finansów w rządzie Jarosława Kaczyńskiego. Kontynuacja reformy organizacji sektora finansów publicznych przez maksymalne skupienie publicznych środków w systemie budżetowym i konsolidację sektora finansów publicznych. Zakładał m.in. likwidację zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych. Reforma przewidywała też zmniejszenie stawek podatku od osób fizycznych (dwie stawki 18 i 32%).</p>
2007-2014		
skrócenie / wydłużenie		
<p>Reformy podjęte w trakcie rządów gabinetu Donalda Tuska to m.in.: wieku emerytalnego, reforma OFE, wprowadzenie obowiązku szkolnego dla sześciolatków, reformy w służbie zdrowia, reformy podatkowe.</p>		

Opracowanie własne na podstawie: S. Węglewski, *Reformy gospodarcze w Polsce 1988-2009*, Obserwatorfinansowy.pl, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/reformy-gospodarcze-w-polsce-2/>; *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, red. W. Jarmołowicz, K. Szarzec, Warszawa 2011; L. Balcerowicz, *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epoki*, Warszawa 1997.

 Zadanie nr 4

Kalendarium zmian - Ukraina

3 sierpnia 1990	1 listopada 1990	24 sierpnia 1991
współpracy / suwerenności	centralnej / rynkowej	ZSRR / USA
Rada Najwyższa USRR uchwaliła ustawę o ekonomicznej	Rada Najwyższa USRR uchwaliła Koncepcję przejścia Ukrainy do gospodarki	Ukraina ogłosiła niepodległość od
1992	1992	1993
udziałowej / certyfikatowej	dużej / małej	hrywnę / dolara
Uchwalenie ustaw o prywatyzacji majątku przedsiębiorstw państwowych, o prywatyzacji małych przedsiębiorstw i o prywatyzacji	Rozpoczęcie prywatyzacji, polegającej głównie na wykupie przedsiębiorstw przez ich pracowników od państwa. Prawo pierwokupu należało do załóg, co blokowało proces prywatyzacji w latach 1992-1995.	Ukraina opuściła strefę rublową, ale pełnowartościową walutę narodową (.....) wprowadziła dopiero w 1996 roku.
1994	1994	1994
ewolucyjnych / radykalnych	zintensyfikowaniu / ograniczeniu	dekret / ustawę
Leonid Kuczma przedstawił parlamentowi program „Droga reform ekonomicznych”, który przypominał drogę radykalnej stabilizacji.	Rada Najwyższa przyjęła uchwałę o udoskonaleniu mechanizmów prywatyzacji na Ukrainie oraz kontroli nad jej przeprowadzeniem, potocznie nazywanej moratorium prywatyzacyjnym.	Prezydent wydał o warunkach zapewnienia ludności praw do posługiwania się certyfikatami prywatyzacyjnymi, stanowiący skorygowany Program Powszechnej Prywatyzacji.
1994	koniec 1996	1997-1998
majątku / długu	burmistrzów / deputowanych	azjatycki / amerykański
Rozpoczęcie procesu masowej prywatyzacji (certyfikatowej), który zakończył się w 1999 roku, nie osiągając zamierzonych celów: równomiernego i sprawiedliwego podziału państwowego oraz stworzenia rynku kapitałowego.	Pod kierownictwem byłego wicepremiera Wiktora Pynzenyka przygotowano spójny pakiet reform gospodarczych, który nie uzyskał akceptacji ludowych.	Zaniechanie reform strukturalnych oraz kryzys i rosyjski doprowadziły do kolejnego pogorszenia sytuacji gospodarczej, załamania kursu waluty narodowej i bilansu handlowego.

1999	2000	2000-2004
szybki / powolny	przełomu / kryzysu	gospodarczego / społecznego
..... powrót do stabilizacji.	W gospodarce ukraińskiej doszło do; odnotowano istotny wzrost PKB, produkcji (przemysłowej i rolnej), rząd Wiktora Juszczenki zaczął wypłacać zaległe świadczenia. Próby reform (np. górnictwa) napotkały na zdecydowany sprzeciw grup kapitałowo-przemysłowych.	Wybór neoliberalnego modelu ekonomicznego i rozpoczęcie wdrażania prezydenckiego programu „Strategia ekonomicznego i rozwoju Ukrainy na lata 2000-2004”.
2001	2002-2011	2004/2005
Ziemski / Gruntowy	rządowej / prezydenckiej	pomarańczowa / kwiatowa
Nowy Kodeks wprowadził równe wobec prawa formy własności: prywatną, municypalną i państwową oraz zatwierdził prawo ukraińskich osób prawnych i fizycznych do nabywania ziemi na własność.	Próba realizacji koncepcji „Europejski wybór”, koncepcyjnych podstaw ekonomicznego i społecznego rozwoju Ukrainy na lata 2002-2011. rewolucja, w wyniku której do władzy przedstawiciele „Naszej Ukrainy”, a prezydentem został Wiktor Juszczenko.
2005	2005	2005-2009
centralnej / rynkowej	Janukowycz / Juszczenko	gazowe / naftowe
Unia Europejska nadała ukraińskiej gospodarce status gospodarki	Prezydent Wiktor przedstawił w Davos (w ramach Światowego Forum Ekonomicznego) ambitny plan reform i działań, na których zamierzał się skupić w trakcie swojej kadencji.	Rosyjsko-ukraińskie konflikty dotyczące głównie dostaw gazu ziemnego przez rosyjski Gazprom na Ukrainę, jego cen i długów. Na początku 2009 roku doprowadził do odcięcia dopływu gazu transportowanego przez Ukrainę dostarczanego przez Gazprom do państw europejskich.
2006	2007	2009
Stany Zjednoczone / Chiny	prezydenckie / parlamentarne	Zagranicznej / Sąsiedztwa
..... nadały ukraińskiej gospodarce status gospodarki rynkowej.	Kryzys polityczny na Ukrainie, którego skutkiem były przyspieszone wybory	Ukraina została objęta nowo powstałym Partnerstwem Wschodnim, kierunkiem Europejskiej Polityki Unii Europejskiej.

2010	2010	2010
innowacyjna / konkurencyjna	pakiet / kodeks	ropy / gazu
Prezydent Janukowycz ogłosił ambitny program reform na lata 2010-2014 „Zamożne społeczeństwo, gospodarka, efektywne państwo”.	Rada Najwyższa przyjęła nowy podatkowy, który skonsolidował w jednym dokumencie całe prawo podatkowe, zapisane dotąd w różnych ustawach.	W życie weszła ustawa o reformie rynku przewidująca rozdzielenie podmiotów zajmujących się wydobywaniem, transportem i sprzedażą surowca.
2010	2011	2011
kilka / kilkadziesiąt	60 / 65	rejestracji / ewidencji
Tzw. podatkowy Majdan, gwałtowne, masowe akcje protestacyjne przedstawicieli średniego i małego biznesu, które zgromadziły tysięcy uczestników. Miały na celu doprowadzenie władz do wycofania się z części pośpiesznie przyjętych zmian w Kodeksie Podatkowym, uderzających w działalność sektora MSP.	Rada Najwyższa uchwaliła reformę emerytalną, która m.in. podwyższyła dla kobiet wiek przechodzenia na emeryturę z 55 do lat.	Przyjęcie ustawy o katastrze gruntowym, wprowadzającej uproszczony mechanizm ziemi. Krok w kierunku reformy rolnej i reformy obrotu ziemią.
2011	2012	
Akcesyjnej / Stowarzyszeniowej	dynamizm / stagnacja	
Zakończenie negocjacji umowy dotyczącej utworzenia pogłębionej strefy wolnego handlu między Ukrainą a Unią Europejską, stanowiącej część Umowy (w związku z ówczesną sytuacją polityczną podpisanie umowy nie było możliwe). w sferze reform gospodarczych.	

Opracowanie własne na podstawie: W. Baluk, *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006; A. Sarna, *Ukraińska gospodarka: recesja zamiast reform*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; A.K. Cianciara, *Kryzys gospodarczy a geopolityczny wybór Ukrainy*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; T. Smowżenko, O. Danylyszyn, *Specyfika polityki monetarnej na Ukrainie w warunkach niestabilności finansowej*, [w:] *Dylematy rozwoju Ukrainy*, red. L. Hiurska-Kowalczyk, Szczecin 2011; S. Matuszak, A. Sarna, *Od stabilizacji do stagnacji. Próby reform Wiktora Janukowycza*, „Punkt Widzenia” nr 32, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2013.

 Zadanie nr 5

Polskie reformy gospodarcze

Ustawa o działalności gospodarczej z 1988 roku (tzw. ustawa Wilczka)		
wprowadzała rewolucyjną w czasach realnego socjalizmu zasadę wolności gospodarczej i równości podmiotów gospodarczych; dzięki niej nastąpił znaczny wzrost udziału sektora prywatnego w gospodarce i jego prawne zrównanie z sektorem państwowym	w ślad za ustawą poszła liberalizacja polityki gospodarczej, po raz pierwszy za istotę gospodarowania przyjmującej racjonalność i rachunek ekonomiczny; na gruncie tych zmian wyrosły dalsze wolnorynkowe reformy	
Program konsolidacji gospodarki narodowej i reformy gospodarcze rządu Mieczysława Rakowskiego (1988-1989)		
– większy nacisk na stworzenie równych warunków działania dla wszystkich sektorów własności oraz otwarcie dla kapitału zagranicznego; nie przewidziano prorynkowego wprowadzenia wolnych cen i likwidacji centralnego rozdzielnictwa materiałów, reformy naskórkowe, pozorna liberalizacja cen; w 1987 roku społeczeństwo wypowiedziało się przeciwko proponowanemu przez władze „radikalnemu uzdrowieniu gospodarki” i odrzuciło „polski model głębokiej demokratyzacji życia politycznego”, pojawiła się fala strajków i protestów wywołana operacją cenowo-dochodową, wprowadzającą podwyżki cen żywności przy symbolicznych rekompensatach płacowych; recesja gospodarcza		
ustawa o działalności gospodarczej (podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej jest wolne i przysługuje każdemu na równych prawach, a w sferze działalności gospodarczej dozwolone jest wszystko, co nie jest prawem zabronione; ograniczenie liczby rodzajów działalności, na które potrzebne były koncesje)	ustawa o działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych (udział „obcy” mógł w nich sięgać 100% wartości spółki, a zezwolenie Agencji do Spraw Inwestycji Zagranicznych na jej utworzenie było równoznaczne z trzyletnimi wakacjami podatkowymi, z możliwością przedłużenia do 6 lat, jeśli działalność była prowadzona w preferowanej przez państwo dziedzinie)	ustawa o niektórych warunkach konsolidacji gospodarki (sankcjonowała decentralizację gospodarki, m.in. poprzez likwidację zrzeszeń przedsiębiorstw, stwarzała możliwość wprowadzania podnoszącego efektywność działania firm tzw. eksperymentu gospodarczego; zapisy nieprecyzyjne; uznana za rozpoczynającą zjawisko uwłaszczania się nomenklatury partyjnej na państwowym majątku)

ponadto na podstawie ustawy Prawo dewizowe dopuszczono legalny obrót dewizami w kantorach z całkowicie wolnym kształtowaniem kursu wymiany, a także wprowadzono ograniczone ułatwienia w obrocie walutowym podmiotów gospodarczych, zasadniczymi obostrzeniami obkładając jedynie transfer walut za granicę. Jednocześnie obowiązywał ustawowy zakaz używania złotego jako waluty fakturowania i płatności w handlu zagranicznym, co przesądzało o całkowicie wewnętrznym charakterze pieniądza polskiego

zmiany w systemie bankowym i podatkowym – ustawa Prawo bankowe, ustawa o Narodowym Banku Polskim, ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych; istotna rekonstrukcja systemu bankowego i jego upodobnienie do rozwiązań funkcjonujących w gospodarkach rynkowych; wprowadzenie dwustopniowego systemu bankowości, polegającego na wyłonieniu banku centralnego, pełniącego wyłącznie funkcję banku emisyjnego i banku banków (bez działalności komercyjnej, z wyjątkiem operacji w zakresie obrotu dewizowego) oraz 9 państwowych banków komercyjnych prowadzących normalną działalność operacyjną; bank centralny stał się istotnym elementem kształtowania polityki gospodarczej i finansowej państwa oraz organem nadzoru nad bankami komercyjnymi; banki komercyjne, jako w pełni samodzielne, działające na zasadzie konkurencji jednostki, zyskały swobodę w zakresie decydowania o przedmiocie i zakresie swojego działania

przekształcenie Komisji Planowania, symbolu centralnego sterowania gospodarką, w Centralny Urząd Planowania stanowiący wyłącznie organ doradczo-konsultacyjny rządu, a nie organ bieżącego zarządzania gospodarką

ustawa o Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego, która powoływała specjalny fundusz mający gromadzić dewizy i po korzystnych – ze względu na niskie notowania – cenach skupować zagraniczne długi państwa

Plan Balcerowicza i reformy rządu Tadeusza Mazowieckiego (1989-1991)

– program reform gospodarczych i transformacji ustrojowej, opracowany wspólnie z zespołem specjalistów i doradców, m.in. Amerykaninem Jeffreyem Sachsem i profesorem Stanisławem Gomułą; podstawowym celem programu stłumienie inflacji, której skala uniemożliwiła przeprowadzenie jakichkolwiek zmian systemowych, wprowadzających gospodarkę opartą na mechanizmach rynkowych, o strukturze własnościowej występującej w krajach wysoko rozwiniętych i otwartej na świat; program zyskał poparcie Międzynarodowego Funduszu Walutowego (dzięki temu powstał fundusz stabilizujący dla gospodarki polskiej w wysokości 1 mld USD, składający się z darowizn i pożyczek krajów OECD oraz wspierający program stabilizacyjny kredyt stand-by z MFW); dwa elementy: program stabilizacyjny (cięcia budżetowe, zniesienie dotacji do większości towarów i usług, uwolnienie cen – z kontrolą cen paliw i energii, płac i stóp procentowych i wprowadzenie wymienialności złotego), program zmian systemowych (stworzenie jednolitego i prostego systemu podatkowego, pełna wolność w korzystaniu z praw własności, nieingerencja państwa w obrót gospodarczy oraz ceny i płace, likwidacja jawnych i niejawnych monopolii, pełna prywatyzacja majątku państwa)

ustawa o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych (likwidowała gwarancję finansowania z budżetu deficytowych przedsiębiorstw państwowych i wprowadzała przepisy o postępowaniu upadłościowym przedsiębiorstw nieefektywnych)	ustawa o prawie bankowym i Narodowym Banku Polski (antyinflacyjny zakaz nieograniczonego finansowanie deficytu budżetowego przez bank centralny nieoprocentowanym kredytem, ograniczała prawo NBP do kupowania papierów dłużnych Skarbu Państwa; zasada, że deficyt budżetowy państwa wolno finansować tylko kredytami, a nie emisją pieniędzy, uniemożliwiając tym samym nieograniczoną emisję pieniędzy bez pokrycia)	ustawa o uporządkowaniu stosunków kredytowych (znosiła preferencje kredytowe dla przedsiębiorstw państwowych i wiązała stopę oprocentowania kredytów ze stopą inflacji)
ustawa o podatku od wzrostu wynagrodzeń, tzw. popiwek (nowy podatek od ponadnormatywnego wzrostu wynagrodzeń zmuszał przedsiębiorstwa przekraczające dopuszczalny wzrost płac, ustalany poniżej wskaźnika inflacji, do zapłaty 2 zł za każdą 1 złotówkę przekroczenia limitu; jeśli przekroczenie było większe niż 3% - nawet 5 zł podatku)	ustawa o nowych zasadach opodatkowania (wprowadzała jednolity, 40% podatek we wszystkich sektorach gospodarki oraz podnosiła niektóre stawki podatkowe, uwzględniając inflację)	ustawa o działalności gospodarczej prowadzonej przez inwestorów zagranicznych (liberalizowała zasady przepływu kapitału, głównie w zakresie wywozu za granicę zysków generowanych przez przedsiębiorstwa zagraniczne w Polsce; dodatkowo firmy były zwolnione z popiwku, ale miały obowiązek odsprzedaży państwu zarobionych dewiz po kursie ustalonym przez NBP)
ustawa o prawie dewizowym (likwidowała monopol państwa w handlu zagranicznym, wprowadzała jednolity dla wszystkich podmiotów i wszystkich rodzajów transakcji kurs walutowy; wymienialność złotego nadal ograniczona do operacji wewnątrz kraju)	ustawa o prawie celnym (wprowadzała jednakowe dla wszystkich podmiotów gospodarczych zasady cienia towarów importowanych)	ustawa o zatrudnieniu (unieważniła ustawę o osobach uchylających się od obowiązku pracy, zmieniła zasady funkcjonowania biur pośrednictwa pracy; formalnie sankcjonowała istnienie bezrobocia)
ustawa o szczególnych warunkach zwalniania pracowników (wprowadzała przepisy chroniące zwalnianych z pracy, zwłaszcza w drodze zwolnień grupowych, zapewniając odprawę finansową przy zwolnieniu i okresowe zasiłki dla bezrobotnych)	ponadto ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (stworzyła podstawę prawną do rozpoczęcia komercjalizacji przedsiębiorstw państwowych i przekształcenia ich w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa)	ustawa o utworzeniu urzędu Ministra Przekształceń Własnościowych ustawa o działalności ubezpieczeniowej zmiany w Kodeksie cywilnym i Kodeksie postępowania cywilnego
Kotwice antyinflacyjne w planie Balcerowicza		

<p>twarda polityka pieniężna NBP realizowana poprzez politykę dodatniej realnej stopy procentowej (celem przyciągnięcie gotówki na rachunki bankowe i ograniczenie transakcji gotówkowych), dewaluację złotego z wprowadzonym stałym kursem, ustawy zakaz zaciągania przez państwo w banku centralnym nieoprocentowanego kredytu na pokrycie deficytu budżetowego)</p>	<p>restrykcyjna polityka dochodowa państwa, realizowana poprzez zamrożenie płac i popiwiek polityka finansowa państwa, ograniczająca udział dotacji w wydatkach publicznych i wprowadzająca wysoką stopę podatku dochodowego od przedsiębiorstw, instytucji i ludności</p>	<p>otwarcie na handel zagraniczny i zmiana polityki dewizowej poprzez wprowadzenie liberalnego prawa celnego z jednoczesnym obniżeniem stawek celnych oraz brakiem reglamentacji dewizowej</p>
<p>Reforma podatkowa i reformy rządu Jana Krzysztofa Bieleckiego (1991) – dalszy ciąg terapii szokowej Balcerowicza</p>		
<p>ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych (po raz pierwszy wprowadziła powszechny, bezpośredni system opodatkowania zarobków osób fizycznych (PIT); za podlegające opodatkowaniu uznano przychody ze stosunku pracy oraz wszelkiej dochodowej działalności; dopuszczała wspólne rozliczanie małżonków i przewidywała szereg ulg i zwolnień; wprowadzała trójstopniową skalę podatkową: 20, 30 i 40%)</p>	<p>ustawa o podatkach i opłatach lokalnych (dotyczyła podatku od nieruchomości w gminach, podatku od środków transportu, opłat lokalnych, tj. administracyjnej, miejscowej i targowej)</p>	<p>ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych (porządkowała rejestr podatków płaconych przez firmy; generalną zasadą było stosowanie tych samych stawek i ulg we wszystkich sektorach gospodarki, bez względu na strukturę własności)</p>

	ustawa o podatku od towarów i usług (VAT) oraz podatku akcyzowym (podstawą opodatkowania stał się obrót netto, podatek VAT w całości stanowił dochód budżetu państwa i obejmował obrót towarowy i usługowy, łącznie z importem i eksportem, jako podatek pośredni oznaczał, że jego ciężar będą ponosić osoby trzecie, najczęściej finalni konsumenci będący nabywcami określonego dobra; trzy stawi procentowe: 22, 7 i 0%; podatek akcyzowy nałożony został na specyficzne grupy towarów, m.in. paliwa, wyroby spirytusowe, samochody, wysokiej jakości sprzęt elektroniczny, wyroby tytoniowe)	
Program Powszechnej Prywatyzacji i reformy rządu Hanny Suchockiej (1992-1993) – ideą programu było poprawienie efektywności przedsiębiorstw państwowych poprzez ich prywatyzację i oddanie pod zarząd nowych, bardziej kreatywnych właścicieli (menedżerów); specyfika prywatyzacji miała polegać na włączeniu w nią wszystkich pełnoletnich obywateli poprzez wydanie im imiennych bonów majątkowych, stwierdzających ich udział w majątku narodowym; bony te nie mogły być przedmiotem obrotu, jedynie uprawniałyby właściciela do objęcia akcji przedsiębiorstw biorących udział w programie		
ustawa o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji	Program Powszechnej Prywatyzacji (etap przygotowawczy, organizacyjny, prywatyzacyjny; Narodowe Fundusze Inwestycyjne jako instytucje finansowe lokujące powierzone sobie pieniądze w przedsięwzięciach mających przynosić zysk; w czasie 10-letniego okresu funkcjonowania programu NFI nastąpiło znaczne pogorszenie wyników finansowych uczestniczących w nim spółek)	

Strategia dla Polski (1993-1997)

– tempo prywatyzacji niższe od zakładanego, twarda polityka finansowa nie likwidowała inflacji; mottem nowego programu osiągnięcie szybszego wzrostu gospodarczego mniejszym kosztem społecznym

<p>Strategia dla Polski (prowadzenie umiejętnej, prorozwojowej gospodarki w ramach istniejącego prawodawstwa, celem m.in. obniżenie społecznych kosztów reform, silna orientacja na wzrost gospodarczy, aktywna polityka państwa w restrukturyzacji makro- i mikroekonomiczne, równoprawne traktowanie wszystkich sektorów własności, szerokie przyciąganie kapitału zagranicznego)</p>	<p>najważniejsze punkty programu: reforma i zrównoważenie finansów publicznych w ramach długofalowej strategii gospodarczej, racjonalizacja prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, budowanie wzrostu gospodarczego w oparciu o inwestycje i eksport wspierany systemem ulg i gwarancji kredytowych, inwestowanie w kapitał ludzki, rozszerzenie handlu ze Wschodem, dążenie do członkostwa w strukturach zachodnioeuropejskich, walka z bezrobociem, stymulowanie drobnej przedsiębiorczości, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, poprawa funkcjonowania infrastruktury, wprowadzenie programu taniego budownictwa mieszkaniowego</p>	<p>pozostałe działania: stabilizacja prawna i bezpieczeństwo obrotu gospodarczego, reforma systemu ubezpieczeń społecznych, poszerzenie bazy podatkowej, podniesienie niektórych opłat akcyzowych, opodatkowanie dochodów kapitałowych, wyeliminowanie pierwotnego deficytu budżetowego, zagwarantowanie niezależności bankowi centralnemu, szybka denominacja złotego, ograniczenie stopy inflacji i bezrobocia, stopniowe zrównoważenie finansów publicznych i bilansu płatniczego</p>
	<p>ustawa o denominacji złotego (nowa jednostka pieniężna o nazwie „złoty”, mająca wartość równą 10 000 starych złotych; przeliczeniu podlegały też wszelkie prawa majątkowe, zobowiązania i należności pieniężne)</p>	

Cztery reformy i rząd Jerzego Buzka (1997-2001)

reforma emerytalna (zmiana systemu działającego wyłącznie w oparciu na tzw. umowie międzypokoleniowej na system uzupełnienia obowiązkowych składek ściąganych z zarobków pracujących i przeznaczanych na emerytury przez dodatkowe, dobrowolne wpłaty własne obywateli w ramach tzw. trzeciego filaru z trójfilarowego systemu zabezpieczeń społecznych, w którym pierwszy filar stanowił fundusz zreformowanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a drugi otwarte fundusze emerytalne)

reforma administracyjna (wprowadziła trzystopniową strukturę podziału terytorialnego; zmniejszono liczbę województw z 49 do 16, ponownie wprowadzono powiaty, od 1990 roku istniały też gminy; większość miast, które straciły prawa miast wojewódzkich, weszła do grupy powiatów i miast na prawach powiatu; efektem było zmniejszenie roli administracji rządowej na rzecz samorządów)

reforma edukacji (wprowadziła trzystopniowy system szkolnictwa: 6-letnie szkoły podstawowe, 3-letnie gimnazja i tzw. szkoły ponadgimnazjalne; na reformę całego szkolnictwa składało się m.in.: wprowadzenie 12-letniego obowiązku szkolnego, obejmującego powszechną szkołę podstawową i ogólnokształcącą szkołę średnią, likwidacja większości zasadniczych szkół zawodowych i przesunięcie kształcenia zawodowego do szkół pomaturalnych, powstanie instytucji zajmujących się okresową weryfikacją i doskonaleniem kadr nauczycielskich)

reforma służby zdrowia (miała się kierować i opierać na solidarności społecznej, samorządności, samofinansowaniu, prawie do wyboru lekarza i kasy chorych oraz gwarantowanym równym dostępie do świadczeń zdrowotnych; novum było powołanie kas chorych, gromadzących środki finansowe, zarządzających nimi, zawierających umowy ze świadczeniodawcami; ustawa określała, kto musi obowiązkowo się ubezpieczyć; wprowadziła rejestr usług medycznych; wprowadziła zmiany w sposobie refundowania leków)

Plan Hausnera i reformy rządu Leszka Millera (2001 – 2004)

– celem „Programu uporządkowania i ograniczenia wydatków publicznych” zrównoważenie finansów publicznych, ograniczenie deficytu budżetowego do poziomu poniżej 3% PKB i utrzymanie relacji długu publicznego do PKB poniżej 60%, co miało się dokonać w warunkach wysokiego wzrostu gospodarczego i wzrostu nakładów inwestycyjnych, wzrostu zatrudnienia i dochodów, czyli przy relatywnie niskich kosztach społecznych i gospodarczych

działania w zakresie administracji i gospodarki, pozyskiwania dochodów budżetowych oraz zmian w zakresie wydatków socjalnych	ograniczenie wydatków administracyjnych, porządkowanie funduszy celowych oraz agencji skarbu państwa, ograniczenie wydatków budżetowych o niskiej efektywności, konsolidację niektórych jednostek administracji rządowej	likwidacja środków specjalnych w ministerstwach, porządkowanie wydatków na obronność, ograniczenie pomocy publicznej, restrukturyzacja PKP i górnictwa węgla kamiennego
	zmiany w systemie emerytalnym i zasadach przyznawania wcześniejszych emerytur, systemie rent z tytułu niezdolności do pracy i aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	

Program reform finansów publicznych Zyty Gilowskiej (2006-2007)

– program reform obejmujących finanse publiczne i sferę podatkową w duchu transparentności; realizacja niemożliwa w całości ze względu na zmianę rządu

kontynuacja reformy organizacji sektora finansów publicznych poprzez maksymalne skupienie publicznych środków w systemie budżetowym i konsolidację sektora finansów publicznych, uczynienie ich bardziej przejrzystymi i podatnymi na kontrolę	likwidacja zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych przy jednoczesnym przejęciu ich zadań przez jednostki budżetowe, spółki lub specjalną agencję wykonawczą; likwidacja rachunków dochodów własnych jednostek budżetowych, funduszy motywacyjnych oraz likwidacja samorządowych funduszy celowych i powrót do finansowania realizowanych za ich pośrednictwem zadań przez budżet centralny	zmniejszenie stawek podatku dochodowego od osób fizycznych z trzech (19, 30 i 40%) do dwóch (18 i 32%)
--	--	--

Okres rządów Donalda Tuska (2007-2014)		
wydłużenie wieku emerytalnego (od 2013 roku stopniowo zrównywany jest i podnoszony wiek emerytalny kobiet i mężczyzn, docelowo do 67. roku życia)	reforma OFE (zlikwidowano część obligacyjną OFE i wprowadzono dobrowolność, jeśli chodzi o dalsze przekazywanie przyszłych składek do OFE)	wprowadzenie obowiązku szkolnego dla sześciolatków (stopniowe wprowadzanie obowiązku nauki w szkołach w wieku 6 lat)
	reformy w służbie zdrowia (wprowadzenie ustawy refundacyjnej, której celem było ograniczenie nadużyć finansowych przy refundacji leków; uruchomienie systemu eWUŚ; wprowadzenie pakietów onkologicznych i kolejkowych)	

Opracowanie własne na podstawie: S. Węglewski, *Reformy gospodarcze w Polsce 1988-2009*, Obserwatorfinansowy.pl, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/reformy-gospodarcze-w-polsce-2/>; *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, red. W. Jarmołowicz, K. Szarzec, Warszawa 2011; L. Balcerowicz, *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epoki*, Warszawa 1997.

 Zadanie nr 6

Ukraińskie reformy gospodarcze

Koncepcja przejścia Ukrainy do gospodarki rynkowej (1990) – etap przygotowawczy		
planowano uchwalenie odpowiedniej bazy ustawodawczej, a podczas przejścia stawiano sobie za cel przeprowadzenie denacjonalizacji, utworzenie infrastruktury rynkowej	opracowanie programu naprawy gospodarki i finansów publicznych, wprowadzenie waluty narodowej i liberalizację cen (model ewolucyjny)	jednakże nomenklatura kierowała się przede wszystkim własnym interesem, nie narodowym, co zaważyło na efektach przekształceń
Kryzys transformacyjny (lata 90. XX w.)		
czynniki prowadzące do kryzysu pojawiają się nie wskutek nagromadzenia wewnętrznych sprzeczności obecnie funkcjonującego systemu, a są odziedziczone bądź powstają w wyniku przejścia od jednego systemu do drugiego	ukraińska gospodarka stanowiła integralną część radzieckiego systemu ekonomicznego, politycy stanęli nie tylko przed wyzwaniem przekształceń, ale także kształtowania jej jako gospodarki narodowej	
Lata 1991-1994		
próbowano łączyć elementy gospodarki rynkowej z centralnie planowaną, organizując dystrybucję środków finansowych i materiałów do produkcji, określając wielkość produkcji i rynki zbytu wyrobów	brak reform oznaczał zaniechanie prób modernizacji przestarzałej ukraińskiej gospodarki, a obniżenie stopy życiowej pogłębiało niezadowolenie społeczne i rodziło nostalgię za poprzednim systemem społeczno-ekonomicznym	

Droga radykalnych reform ekonomicznych (1994)

polegał na unifikacji kursu walutowego, ustalanego przy pomocy metod rynkowych, zniesieniu kwot eksportowych i licencji, liberalizacji cen, ograniczeniu dotacji do usług komunalnych i obniżeniu deficytu budżetowego oraz stabilizacji bilansu płatniczego, a także przyspieszeniu procesu prywatyzacji

uzyskał akceptację i pomoc międzynarodowych instytucji finansowych; wdrożenie programu doprowadziło do zmniejszenia tendencji spadkowych PKB oraz produkcji, spowodowało obniżenie poziomu inflacji oraz doprowadziło do ożywienia gospodarki i podniesienia przeciętnego wynagrodzenia

Prywatyzacja i powstanie grup kapitałowo-przemysłowych

- ważny element przejście od gospodarki centralnie planowanej do rynkowej; proces prywatyzacji rozpoczęty w 1992 roku

uchwalenie ustaw o prywatyzacji majątku przedsiębiorstw państwowych, o prywatyzacji małych przedsiębiorstw i o prywatyzacji certyfikatowej; programami prywatyzacji zarządzał powołany w tym celu Fundusz Majątku Państwa, odpowiedzialny przed parlamentem i prezydentem

mała prywatyzacja (wykup przedsiębiorstw przez ich pracowników od państwa, często po uprzedniej dzierżawie; prawo pierwokupu należało do załóg, co blokowało w latach 1992-1995 proces prywatyzacji oraz pozwoliło zarządom przedsiębiorstw zachować nad nimi kontrolę)

korporatyzacja (początkowo postrzegana jako część procesu prywatyzacyjnego średnich i dużych przedsiębiorstw; szybko zrewidowano te poglądy, a przedsiębiorstwa przekształcono w spółki akcyjne, przekazując akcje do Funduszu Majątku Państwa; uruchomienie procesu sprzyjało utworzeniu na Ukrainie korporacji i potężnych grup przemysłowo-kapitałowych, które później dążyły do przejęcia władzy w państwie; pojawiają się stwierdzenia, że na Ukrainie ukształtował się system grup przemysłowo-kapitałowych, które tworząc polityczne przybudówki - partie oligarchiczne - faktycznie zastąpiły tradycyjnie pojmowany system partyjny)

<p>masowa prywatyzacja (certyfikatowa; trwająca w latach 1994-1999, nie osiągnęła zamierzonych celów: równomiernego i sprawiedliwego podziału majątku państwowego oraz stworzenia rynku kapitałowego; w dalszym okresie grupy przemysłowo-kapitałowe wykupywały często po zaniżonej cenie najbardziej intratne przedsiębiorstwa skarbu państwa)</p>	<p>proces instytucjonalizacji „partii władzy” (ściśle związany z procesem prywatyzacji i kształtowaniem się grup przemysłowo-kapitałowych, które były bardzo zainteresowane powołaniem własnych instytucji politycznych, reprezentujących ich interesy w strukturach władzy oraz umożliwiających wywieranie wpływu na trzecią oraz „czwartą” władzę; powstanie grup związane z koncentracją środków produkcji i kapitału; grupa kapitałowo-przemysłowa jako nieformalne lub mało przejrzyste struktury współpracy polityczno-ekonomicznej)</p>	
Grupy (korporacje) oligarchiczno-klanowe		
<p>grupa doniecka (regionalne pochodzenie i początki działalności gospodarczej związane z firmami pośredniczącymi w handlu na rynku węgla, stali i gazu; liczne lobby w parlamencie, jej politycznym ramieniem była Partia Regionów; przedstawiciele korporacji są właścicielami lub kontrolują znaczną część przedsiębiorstw średniego i dużego biznesu; grupa kontroluje też regionalne środki masowego przekazu)</p>	<p>grupa dniepropietrowska (klan zawsze posiadał liczną reprezentację w parlamencie, jego politycznym ramieniem była Partia „Pracująca Ukraina”; grupa mniej zintegrowana i borykająca się z konfliktami wewnętrznymi; kontrolowała znaczną część ukraińskiej gospodarki i posiadała znaczny wpływ na środki masowego przekazu, w tym telewizję krajową)</p>	<p>grupa kijowska (politycznym ramieniem Socjaldemokratyczna Partia Ukrainy; aktywnie działa na rynkach usług prawniczych, energetycznym, prywatyzując zakłady energetyczne, medialnym i bankowo-finansowym; istotny wpływ na władzę ustawodawczą i wykonawczą oraz ogólnokrajowe media)</p>

<p>grupa krymska (niewielkie wpływy w ukraińskim rządzie, w parlamencie krajowym nie tworzyła silnej reprezentacji; kontroluje sektor energetyczny i tranzytowy gazu)</p>	<p>grupa „finanse i kredyty” (nie ma charakteru regionalnego, a jedynie biznesowy; próby utworzenia potężnej partii politycznej nie przyniosły spodziewanego efektu)</p>	<p>grupa „opozycjonistów” (zaczęła skupiać oligarchów i biznesmenów, którzy nie znaleźli sobie miejsca w innych grupach lub narazili się władzy; silna reprezentacja we frakcji parlamentarnej „Nasza Ukraina”, ze względu na swoją opozycyjność nie dopuszczano jej do władzy wykonawczej i utrudniano prowadzenie interesów biznesowych; po „pomarańczowej rewolucji” grupa utraciła status opozycyjnej i wywierała istotny wpływ na politykę władzy wykonawczej, jej przedstawiciele uzyskali wysokie stanowiska w państwie)</p>
<p>Strategia ekonomicznego i społecznego rozwoju Ukrainy na lata 2000-2004</p>		
<p>program zakładający stały wzrost PKB na poziomie 6-7%; Ukraina osiągnęła wysoki poziom stabilizacji makroekonomicznej, jako jeden z najwyższych spośród krajów transformującej się gospodarki, co było wynikiem wyważonej polityki budżetowej i stabilności waluty narodowej</p>	<p>zwiększyło się zainteresowanie ukraińską gospodarką ze strony inwestorów zagranicznych, a przyływ inwestycji miał częściowo charakter powrotu kapitału ukraińskiego bądź rosyjskiego z tzw. rajów podatkowych</p>	<p>pomimo ożywienia gospodarczego nie rozwiązano strukturalnych wad „kapitalizmu korporacyjnego”; status gospodarki transformującej się</p>
<p>Europejski wybór</p>		
<p>koncepcja realizująca model tranzycji ku europeizacji; koncepcyjne podstawy ekonomicznego i społecznego rozwoju Ukrainy na lata 2002-2011; hasłem przewodnim „do Europy przez innowacyjny model rozwoju”</p>	<p>celem strategicznym wejście Ukrainy do UE i zagwarantowanie stabilnego wzrostu gospodarczego; w dziedzinie przekształceń instytucjonalnych zaproponowano zwalczanie korupcji i wyprowadzenie gospodarki z szarej strefy, wspieranie mechanizmów konkurencyjności</p>	<p>kształtowanie podstaw instytucjonalnych gospodarki rynkowej, a także odbiurokratyzowanie gospodarki i wzmocnienie pozycji własności prywatnej; zadeklarowano wspieranie małego biznesu i udoskonalenie procedury bankructwa</p>

Koncepcje zmian w trakcie urzędowania Wiktora Juszczenki (2005-2010)

– „europejska orientacja” w polityce i przyjęcie „europejskich norm” w gospodarce Ukrainy, proponowany przełom dla tego kraju, dotąd kojarzonego bardziej z „lawirowaniem” między Rosją a Zachodem; mimo pierwotnych nadziei na zdynamizowanie procesu reform, okres okazał się „stagnacją europeizacji”

cele reform: wyprowadzenie gospodarki z szarej strefy; umocnienie podstaw stabilizacji makroekonomicznej (zbilansowanie budżetu, wprowadzenie twardych ograniczeń dla wydatków budżetowych, ostrzejsze zasady udzielania pożyczek budżetowych)

walka z korupcją (oddzielanie polityki od gospodarki, czemu służyć miała m.in. reforma administracyjna, prowadząca do większej przejrzystości życia publicznego oraz upowszechnianie jasnych zasad mających obowiązywać na wszystkich szczeblach administracyjnych)

wzmocnienie niezależnego sądownictwa; jak najszybsze wejście do WTO; rozwój stosunków dwustronnych z sąsiadami (w tym z Rosją); europejska integracja Ukrainy

Zamożne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, efektywne państwo

– program reform ogłoszony w 2010 roku przez prezydenta Wiktora Janukowycza; pierwszy od lat kompleksowy program reform na Ukrainie, dobrze diagnozujący sytuację w najważniejszych obszarach aktywności państwa oraz przewidujący głębokie zmiany w wielu dziedzinach, nie tylko gospodarce

zrównoważony rozwój gospodarczy (stabilizacja budżetu państwa, reforma systemu podatkowego, rozwój sektora finansowego)

poprawa standardów życia (reforma systemu emerytalnego)
modernizacja infrastruktury i sektorów bazowych (reforma sektora elektroenergetycznego, reforma sektora gazowego i naftowego, rozwój rolnictwa i reforma rynku ziemi)

poprawa klimatu inwestycyjnego (deregulacja i rozwój przedsiębiorczości, prywatyzacja i zarządzanie własnością państwową, rozwój sfer naukowo-technicznej i innowacyjności, międzynarodowa integracja i współpraca)

<p>reforma podatkowa (Rada Najwyższa w 2010 roku przyjęła nowy kodeks podatkowy, który skonsolidował w jednym dokumencie całe prawo podatkowe, wcześniej spisane w różnych ustawach; nowy kodeks zredukował liczbę podatków państwowych z 29 do 18 oraz lokalnych z 14 do 5; zmniejszony został podatek dochodowy od przedsiębiorstw; dla osób fizycznych przewidziano dwa progi podatkowe – 15 i 17%; jedną z ważniejszych innowacji było wprowadzenie możliwości automatycznego zwrotu podatku VAT przedsiębiorstwom; zniesiono ryczałt podatkowy i ograniczono możliwości korzystania z uproszczonego opodatkowania; kodeks zwiększył uprawnienia organów kontrolnych wobec przedsiębiorców)</p>	<p>reforma emerytalna (uchwalona w 2011 roku przez Radę Najwyższą; podwyższyła dla kobiet wiek przechodzenia na emeryturę z 55 do 60 lat; ograniczono maksymalny wymiar emerytury do dziesięciokrotności minimum socjalnego; głównymi postanowieniami wydłużenie wieku emerytalnego i okresu składkowego, nie zmieniono samego systemu emerytalnego; duże znaczenie miało uruchomienie II filaru ubezpieczeń społecznych, z docelowym pojawieniem się prywatnych funduszy emerytalnych)</p>	<p>reforma sektora gazowego (jeszcze w 2009 roku UE i Ukraina podpisały tzw. deklarację brukselską, w której UE w zamian za reformy ukraińskiego sektora gazowego miała zapewnić finansowanie modernizacji ukraińskich gazociągów przez międzynarodowe instytucje finansowe; reform nie rozpoczęto; w 2010 roku weszła w życie ustawa o reformie rynku gazu, przewidująca rozdzielenie podmiotów zajmujących się wydobywaniem, transportem i sprzedażą surowca; w 2011 roku Ukraina przystąpiła do Wspólnoty Energetycznej; w 2012 roku zmiany w ustawie o transporcie rurociągami, a także zniesiono formalnie monopol państwowego koncernu Naftohaz na import gazu; próby zmian na rynku gazu musiały uwzględniać tzw. czynnik rosyjski)</p>
	<p>reforma rynku ziemi (rozwój działalności w rolnictwie opierał się dotąd na dzierżawie gruntów od drobnych właścicieli, mieszkańców wsi, którzy w ramach zapoczątkowanych w latach 90. XX w. zmian uzyskali częściowe tytuły własności ziemi; ustawa o katastrze gruntowym, wprowadzająca uproszczony mechanizm ewidencji ziemi; konieczne wprowadzenie ustawy o rynku ziemi, która stworzy podstawy do wprowadzenia wolnego handlu ziemią na Ukrainie)</p>	

Opracowanie własne na podstawie: W. Baluk, *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006; A. Sarna, *Ukraińska gospodarka: recesja zamiast reform*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; A.K. Cianciara, *Kryzys gospodarczy a geopolityczny wybór Ukrainy*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; T. Smowżenko, O. Danylyszyn, *Specyfika polityki monetarnej na Ukrainie w warunkach niestabilności finansowej*, [w:] *Dylematy rozwoju Ukrainy*, red. L. Hiurska-Kowalczyk, Szczecin 2011; S. Matuszak, A. Sarna, *Od stabilizacji do stagnacji. Próby reform Wiktora Janukowycza*, „Punkt Widzenia” nr 32, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2013.

Zadanie nr 7

Produkt Krajowy Brutto

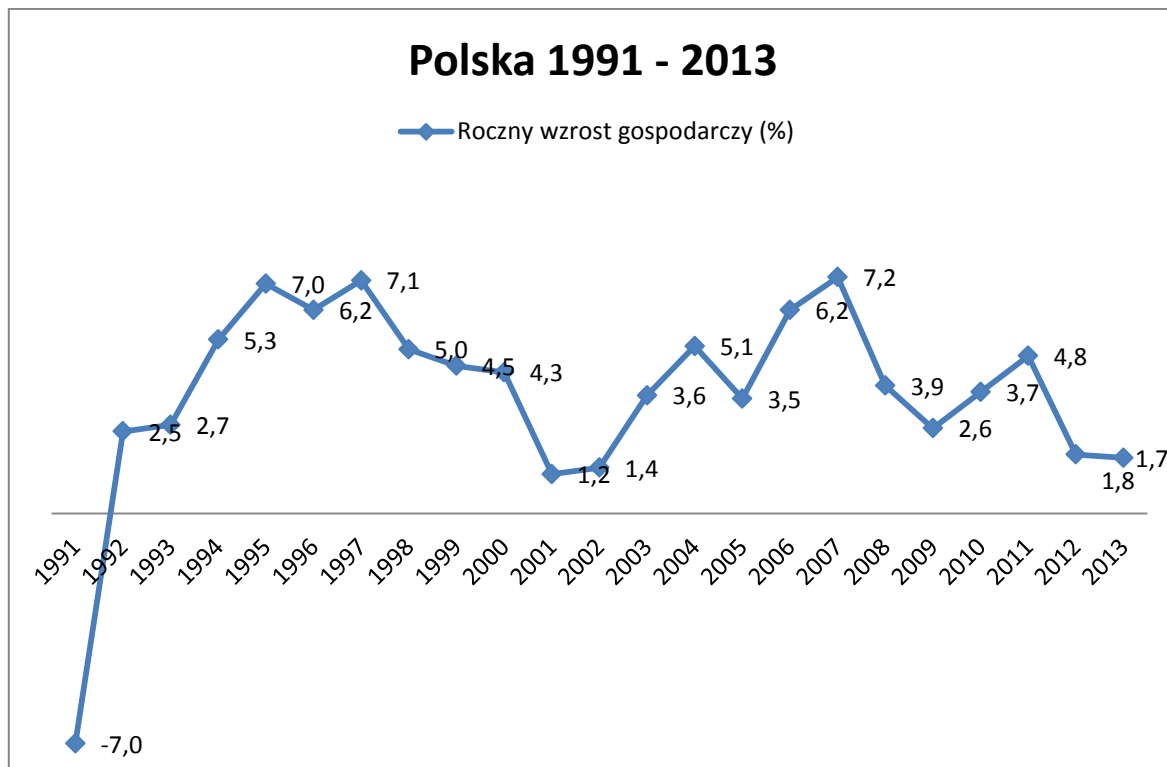
	PKB (USD)		PKB per capita (USD)	
	Polska	Ukraina	Polska	Ukraina
1990	64,712,371,654.1	81,456,431,291.9	1,698.0	1,569.7
1991	83,861,124,789.2	77,464,043,753.3	2,192.7	1,489.7
1992	92,527,771,036.4	73,942,294,099.3	2,411.9	1,417.9
1993	94,201,159,958.9	65,648,559,194.6	2,449.2	1,258.1
1994	108,678,548,947.4	52,549,555,009.5	2,819.7	1,012.1
1995	139,412,439,030.4	48,213,868,185.2	3,612.2	936.0
1996	157,079,211,268.1	44,558,077,827.1	4,066.8	872.7
1997	157,550,131,674.8	50,150,399,813.1	4,076.4	991.2
1998	173,337,544,225.1	41,883,241,479.9	4,483.2	835.3
1999	168,224,897,393.8	31,580,639,053.2	4,351.4	635.8
2000	171,708,027,298.2	31,261,527,363.1	4,488.1	635.7
2001	190,901,056,474.3	38,009,344,576.6	4,991.1	780.7
2002	198,679,176,378.6	42,392,896,031.2	5,196.9	879.5
2003	217,514,167,875.2	50,132,953,288.2	5,693.4	1,048.5
2004	253,525,770,715.5	64,883,060,725.7	6,639.9	1,367.4
2005	304,412,019,236.7	86,142,018,069.4	7,976.1	1,828.7
2006	343,338,920,225.6	107,753,069,306.9	9,001.8	2,303.0
2007	428,948,928,326.2	142,719,009,901.0	11,252.4	3,068.6
2008	530,185,123,692.5	179,992,405,832.3	13,906.2	3,891.0
2009	436,476,394,987.3	117,227,769,791.6	11,440.6	2,545.5
2010	476,687,891,752.1	136,419,300,368.0	12,484.1	2,974.0
2011	524,362,764,952.1	163,421,733,018.7	13,607.7	3,575.5
2012	496,205,742,361.4	176,603,428,857.5	12,876.5	3,873.5
2013	525,865,974,814.9	177,430,609,756.1	13,653.7	3,900.5

Dane: Baza danych Banku Światowego, <http://data.worldbank.org>.

Zadanie nr 8

Wzrost gospodarczy

Dane: Baza danych Banku Światowego, <http://data.worldbank.org>.

Zadanie nr 9

Statystycznie rzecz biorąc...

1990		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	64,712,371,654.1	81,456,431,291.9
PKB per capita (USD)	1,698.0	1,569.7
PKB wzrost (%)	bd	-6.3
Import (% PKB)	19.7	28.7
Eksport (% PKB)	26.3	27.6
Inflacja (%)	555.4	bd
Dług publiczny (%PKB)	bd	bd
Deficyt budżetowy (%PKB)	bd	bd
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	bd	bd

1995		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	139,412,439,030.4	48,213,868,185.2
PKB per capita (USD)	3,612.2	936.0
PKB wzrost (%)	7.0	-12.2
Import (% PKB)	21.1	50.2
Eksport (% PKB)	23.3	47.1
Inflacja (%)	28.1	376.7
Dług publiczny (%PKB)	47.6	bd
Deficyt budżetowy (%PKB)	bd	bd
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	52,511,000	8,429,352,000

2000		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	171,708,027,298.2	31,261,527,363.1
PKB per capita (USD)	4,488.1	635.7
PKB wzrost (%)	4.3	5.9
Import (% PKB)	33.6	57.4
Eksport (% PKB)	27.2	62.4
Inflacja (%)	10.1	28.2
Dług publiczny (%PKB)	36.5	45.3
Deficyt budżetowy (%PKB)	bd	-0.6
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	69,463,000	13,890,089,000

2005		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	304,412,019,236.7	86,142,018,069.4
PKB per capita (USD)	7,976.1	1,828.7
PKB wzrost (%)	3.5	2.7
Import (% PKB)	35.9	50.6
Eksport (% PKB)	34.9	51.5
Inflacja (%)	2.1	13.6
Dług publiczny (%PKB)	46.7	<i>bd</i>
Deficyt budżetowy (%PKB)	-4.0	-1.4
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	132,869,000	33,720,928,000

2010		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	476,687,891,752.1	136,419,300,368.0
PKB per capita (USD)	12,484.1	2,974.0
PKB wzrost (%)	3.7	4.2
Import (% PKB)	42.3	53.6
Eksport (% PKB)	40.5	50.7
Inflacja (%)	2.7	9.4
Dług publiczny (%PKB)	53.6	29.9
Deficyt budżetowy (%PKB)	-6.7	-6.5
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	317,132,000	125,172,796,000

2013		
	POLSKA	UKRAINA
PKB (USD)	525,865,974,814.9	177,430,609,756.1
PKB per capita (USD)	13,653.7	3,900.5
PKB wzrost (%)	1.7	1.9
Import (% PKB)	44.2	55.4
Eksport (% PKB)	46.1	46.9
Inflacja (%)	1.0 0.1 (2014)	-0.3 12.2 (2014)
Dług publiczny (%PKB)	55.7 50.1 (2014)	40.3 66.2 (2014)
Deficyt budżetowy (%PKB)	-4.0 -3.2 (2014)	-5 (2014)
Zadłużenie zagraniczne (mln USD)	381,067,000	147,712,446,000

Dane: Baza danych Banku Światowego, <http://data.worldbank.org>; The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook>; Komisja Europejska – Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>; Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>.

Zadanie nr 10

Integracja międzynarodowa

1.	MIĘDZYNARODOWY FUNDUSZ WALUTOWY (IMF)	Organizacja międzyrządowa powołana 22 lipca 1944 roku w BrettonWoods w celu promowania i ustalania standardów międzynarodowej współpracy walutowej; organizacja wyspecjalizowana w systemie Narodów Zjednoczonych.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
2.	BANK ŚWIATOWY (WB)	Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju; IBRD powołane wraz z MFW w 1944 roku w BrettonWoods, w celu wspierania poprzez swoje zasoby finansowe, techniczne, ludzkie i informacyjne wysiłków państw, które zamierzają w trwałą i stabilny sposób rozwijać swoje gospodarki.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
3.	ŚWIATOWA ORGANIZACJA HANDLU (WTO)	Organizacja międzynarodowa działająca od 1995 roku, sukcesorka Układu Ogólnego w sprawie Cel i Handlu (GATT). Głównym celem jest liberalizacja międzynarodowego handlu dobrami i usługami przez stopniowe obniżanie cel i barier poza taryfowych, usuwanie technicznych utrudnień w handlu oraz wdrażanie reguł wiążących się z przestrzeganiem praw własności intelektualnej, prowadzenie polityki inwestycyjnej mającej wpływ na handel oraz rozstrzyganie sporów.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
4.	ORGANIZACJA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ I ROZWOJU (OECD)	Międzynarodowa organizacja gospodarcza powstała w 1961 roku w wyniku przekształcenia Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej. Jej zadaniem jest uzgadnianie polityki gospodarczej w celu osiągnięcia dobrobytu społecznego i ekonomicznego, pełnego zatrudnienia, wzrostu stopy życiowej, utrzymania stabilności finansowej, eliminowanie przeszkód w handlu światowym.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
5.	UNIA EUROPEJSKA (UE)	Międzynarodowe ugrupowanie integracyjne powołane w 1992 roku, którego podstawą są suwerenne, europejskie państwa narodowe, tworzące związek gospodarczo-polityczny.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia

6.	EUROPEJSKI BANK INWESTYCYJNY (EBI)	Międzynarodowy bank, instytucja UE, założony w 1958 roku, którego zadaniem jest udzielanie pożyczek inwestycyjnych z własnych funduszy, a także gwarantowanie pożyczek udzielanych przez banki na finansowanie projektów w mniej rozwiniętych obszarach UE i krajach stowarzyszonych, projektów modernizacji i rozwoju uznanych za konieczne dla rozwoju krajów Unii, projektów, którymi kraje członkowskie są wspólnie zainteresowane.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
7.	EUROPEJSKI BANK ODBUDOWY I ROZWOJU (EBOIR)	Międzynarodowy bank założony w 1990 roku, utworzony w celu finansowego wspierania przemian gospodarczych w państwach Europy Środkowej i Wschodniej (także w państwach byłego ZSRR) przez udzielanie kredytów i gwarancji, inwestycji kapitałowych oraz współpracę techniczną.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
8.	EUROPEJSKI OBZAR GOSPODARCZY (EOG)	Wspólny obszar gospodarczy utworzony na mocy układu podpisanego w 1992 roku w Porto. Największa na świecie strefa wolnego handlu. Głównym celem jest swobodny przepływ towarów, usług i kapitału oraz swoboda w przemieszczaniu się osób.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
9.	EUROPEJSKIE STOWARZYSZENIE WOLNEGO HANDLU (EFTA)	Międzynarodowa organizacja gospodarcza założona w 1960 roku. Głównym celem jest ustanowienie strefy wolnego handlu między państwami członkowskimi; od 1992 roku współpracuje w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
10.	ŚRODKOWOEUROPEJSKIE POROZUMIENIE O WOLNYM HANDLU (CEFTA)	Porozumienie państw Europy Środkowowschodniej zawarte w celu rozwoju wzajemnych stosunków handlowych. Międzynarodowa umowa gospodarcza zawarta w 1992 roku w Krakowie. Organizacja zmierza do stworzenia strefy wolnego handlu między państwami członkowskimi poprzez liberalizację i ożywienie wymiany handlowej ze stopniowym znoszeniem ceł i innych ograniczeń.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
11.	ORGANIZACJA NA RZECZ DEMOKRACJI I ROZWOJU (GUAM)	Regionalna organizacja międzynarodowa, która rozpoczęła działalność w 1996 roku. Jednym z celów działania jest utworzenie strefy wolnego handlu pomiędzy państwami członkowskimi oraz zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia

12.	WSPÓŁPRACA EKONOMICZNA PAŃSTW MORZA CZARNEGO	Regionalna organizacja międzynarodowa powstała w 1992 roku jako ugrupowanie regionalne, od 1998 roku organizacja międzynarodowa. Celem jest rozwijanie kontaktów, wymiana informacji oraz współpraca dwu- i wielostronna.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
13.	WSPÓLNA PRZESTRZEŃ GOSPODARCZA (UKŁAD)	Układ zawarty w 2003 roku, mający na celu stworzenie swoistej strefy wolnego handlu.	Polska należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia
			Ukraina należy do organizacji TAK NIE	Data wstąpienia

Opracowanie własne na podstawie: A.M. Łabędzka, J. Fiodorow, *Międzynarodowe instytucje finansowe i organizacje gospodarcze. Leksykon integracji gospodarczej*, „Biblioteczka przedsiębiorcy”, [http://www.cie.gov.pl/hlp/files.nsf/0/d6c29e97ac908b1ac1256e7f002d0fc1/\\$file/bp04.pdf](http://www.cie.gov.pl/hlp/files.nsf/0/d6c29e97ac908b1ac1256e7f002d0fc1/$file/bp04.pdf).

FUNDACJA VIRIBUS UNITIS

Fundacja VIRIBUS UNITIS za statutowe cele swojej działalności uznaje wspieranie edukacji oraz rozwój samorządności wśród młodzieży. Prowadzi dwa punkty informacyjne: Punkt Informacji Europejskiej Europe Direct – Katowice oraz Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Katowicach.

Punkt Informacji Europejskiej Europe Direct – Katowice wchodzi w skład sieci informacyjnej zarządzanej przez Komisję Europejską. Celem całej sieci, jak i mieszczącego się w Katowicach Punktu, jest przybliżenie tematyki unijnej wszystkim zainteresowanym obywatelom. Środkiem do realizacji tegoż celu są między innymi liczne lekcje, wykłady, warsztaty i szkolenia, które prowadzi Europe Direct – Katowice. Ponadto Punkt organizuje wydarzenia o charakterze plenerowym, stoiska informacyjne i konkursy, a także wydaje publikacje o tematyce unijnej i bierze udział w audycjach radiowych.

Celem działalności Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach jest przybliżenie obywatelom polskiej polityki zagranicznej oraz wzmocnienie kanałów współpracy pomiędzy MSZ, samorządem i organizacjami pozarządowymi. Ośrodek odpowiedzialny jest za animowanie i inicjowanie w regionie spotkań, debat i innych wydarzeń z udziałem przedstawicieli najważniejszych instytucji, organizacji oraz ośrodków analityczno-badawczych. Spotkania oraz debaty stają się okazją do dyskusji na temat funkcjonowania polskiej polityki zagranicznej w kontekście regionalnym. Umożliwiają one również partnerom regionalnym wyrażanie opinii na temat oczekiwań w zakresie wsparcia przez MSZ ich działań o charakterze międzynarodowym.

Fundacja jest organizatorem corocznych Ogólnopolskich Targów Edukacyjnych EDUKACJA, na których prezentują się uczelnie wyższe z całej Polski. Targi w ciągu minionych lat zdobyły uznanie tysięcy uczniów i nauczycieli ze Śląska. Są one miejscem spotkań renomowanych szkół wyższych, policealnych i zawodowych oraz instytucji wspierających edukację.

Fundacja posiada bogate doświadczenie w realizacji projektów dofinansowanych z Funduszy Europejskich. Była organizatorem wielu projektów z zakresu ekologii, edukacji, przedsiębiorczości oraz samorządności. Projekt „Młodzi Bliżej Funduszy” propagował wiedzę z zakresu Funduszy Europejskich wśród młodzieży. Celem projektu „Z ekologią na Ty” było zwiększenie stanu świadomości i wiedzy o działaniach związanych z ekologią w krajach Unii Europejskiej. Z kolei projekt „Moja firma w mojej gminie” miał na celu rozwijanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych wśród młodzieży ponadgimnazjalnej.

Fundacja realizuje także projekty informacyjno-promocyjne na zlecenie władz samorządowych województwa śląskiego oraz podejmuje działania o charakterze międzynarodowym.

Zapraszamy do współpracy.

Fundacja na Rzecz Wspierania Edukacji i Rozwoju Samorządności wśród Młodzieży VIRIBUS UNITIS

ul. Kościuszki 6, 40-049 Katowice
tel./fax 32 209 17 01, 32 209 16 90
kom. 502 769 474
biuro@fundacja.katowice.pl
www.fundacja.katowice.pl
www.facebook.com/fundacjaviribusunitis

Fundacja na Rzecz Wspierania Edukacji i Rozwoju Samorządności wśród Młodzieży VIRIBUS UNTIS

ul. Kościuszki 6, 40-049 Katowice

tel./fax 32 209 17 01, 32 209 16 90

kom. 502 769 474

biuro@fundacja.katowice.pl

www.fundacja.katowice.pl

www.facebook.com/fundacjviribusunitis

Fundacja na Rzecz Wspierania Edukacji i Rozwoju Samorządności wśród Młodzieży VIRIBUS UNITIS
ul. Kościuszki 6, 40-049 Katowice
tel./fax: +48 32 209 17 01, +48 32 209 16 90
tel.: +48 502 769 474
biuro@fundacja.katowice.pl
www.fundacja.katowice.pl
www.facebook.com/fundacjviribusunitis

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Projekt jest współfinansowany ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach wspierania realizacji zadania publicznego "Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2015".

Wyrażone w niniejszej publikacji opinie są poglądami jej Autorów. Treści prezentowane w niniejszej publikacji nie muszą być tożsame z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych.